

UNIWERSYTET w BIAŁYMSTOKU
WYDZIAŁ HISTORYCZNO - SOCJOLOGICZNY
INSTYTUT HISTORII

Adam Józef Świdorski
numer albumu 2032

DEKANAT ŚWIRSKI W 1784 ROKU
W ŚWIETLE OPISÓW PLEBANÓW.

Praca magisterska
napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Maroszka

Białystok 2004

SPIS TREŚCI

I. Wstęp / 4

- I.1. Przyczyny powstania źródła / 4
- I.2. Dzieło i jego autorzy / 5
- I.3. Cel edycji opisów parafii dekanatu świrskiego / 7
- I.4. Obraz dekanatu świrskiego nakreślony przez plebanów / 8
- I.5. Sposób edycji źródła / 12

II. Opis parafii dekanatu świrskiego w 1784 roku / 4

- II.1. Bystrzyca / 16
- II.2. Kiemielizki / 20
- II.3. Kobylnik / 23
- II.4. Komaje / 28
- II.5. Kościeniewicze / 32
- II.6. Kurzeniec / 39
- II.7. Łyntupy / 46
- II.8. Miadzioł / 52
- II.9. Miadzioł Stary / 58
- II.10. Michaliszki / 61
- II.11. Niestaniszki / 65
- II.12. Postawy / 70
- II.13. Świr / 79
- II.14. Świranki / 91
- II.15. Wojstom / 95

II.16. Zadziew / 100

II.17. Żodziszki / 106

Wykaz skrótów / 111

III. Indeksy

III.1. Indeks geograficzny / 112

III.2. Indeks osób / 127

IV. Mapa dekanatu świrskiego

V. Bibliografia / 129

I.1. Przyczyny powstania źródła

Opisy dekanatów biskupstwa wileńskiego z 1784 r. powstały w związku z akcją ankietową diecezji Rzeczypospolitej, zainicjowaną przez prymasa Michała Poniatowskiego. Celem powstania tych opisów było stworzenie dokładnego obrazu kartograficznego kraju.

Pomysł ten zapewne opierał się na ankiecie przeprowadzonej w niektórych diecezjach francuskich w latach 1755-56, których celem było m.in. uzyskanie danych do uszczegółowienia mapy Francji. Na terenie Rzeczypospolitej pierwsze opisy dekanatów zostały wykonane na potrzeby diecezji płockiej w 1778 r.¹

Gorącym zwolennikiem powstawania ankiet był biskup wileński, Ignacy Massalski. W liście pasterskim z dnia 7 czerwca 1784 roku tak argumentował ideę powstania opisów Diecezji Wileńskiej: „(...) ułożona karta geograficzna diecezji naszej większą część Księstwa Litewskiego zajmującej, do wielu pospolitych pożytków byłaby zdatną. Zna te pożytki każdy oświecony Obywatel i nie może ich dla Ojczyzny nie życzyć. Znajome są najszczególniej JKM Panu Naszemu Miłościwemu, który kraju od siebie ukochanego radłby mieć zawsze obraz przed oczami, żeby do najodleglejszych zakątków, troskliwość ojcowską rozciągając, ku jednemu dobra powszechnego zamiarowi wszystkie szczególnych miejsc własność doprowadzał. Wątpić nie możemy, że duchowieństwo diecezji naszej i świeccy majątności posesorowie do tak pożytecznego zamysłu chętnie się przyłożą. Z tych więc powodów wszystkim JM księżom dziekanom i plebanom jak najusilniej zalecamy, ażeby podług przyłączonych Artykułów i na wzór opisania Podbrzeskiego kościoła, każdy położenie miejsc, dróg, miast, miasteczek, wsi, nawet ludzi ruskiego obrządku lub obcej religii osiadłych, tudzież zaścianków sporządził, a potem najdalej na piętnastego sierpnia, roku terażniejszego do właściwego dziekana a JM księża dziekani do Kancelaryi Naszej Zadwornej na 1 Septembra odesłali.”²

¹ W. Wernerowa, *Opisy parafii dekanatu knyszyńskiego*, [w:] „Studia Podlaskie” T-I, Białystok 1990.

I.2. Dzieło i jego autorzy

Opisy wykonane w 1784 roku powstały w niesprzyjającym okresie dziejowym. Kolejne dwa rozbiory Polski, a następnie czas zniewolenia, uniemożliwił właściwe wykorzystanie powstałego źródła. Szansa na spożytkowanie tych cennych materiałów pojawiła się w dwudziestoleciu międzywojennym. Wybuch drugiej wojny światowej i spalenie opisów parafii Polski podczas Powstania Warszawskiego bezpowrotnie zamknęły drogę do tych dokumentów. Na szczęście z zawieruchy dziejowej ocalały opisy parafii Diecezji Wileńskiej³.

Oryginalne opisy, sporządzone własnoręcznie przez proboszczów, znajdują się obecnie w Centralnym Archiwum Historycznym Litwy w Wilnie⁴. Zostały również wydane jako faksymile z okazji Kongresu Kultury Polskiej przez prof. Józefa Maroszka.⁵

Opisy dekanatów miały być sporządzone według określonego ogólnie schematu w kształcie dziewięciopunktowej ankiety wypełnionej przez plebanów poszczególnych parafii. W wypełnianych ankietach miały znaleźć się informacje w jakim archidiakonacie, dekanacie, województwie oraz powiecie dana parafia się znajduje. Każda miejscowość znajdująca się w parafii miała być wymieniona z podaniem jej właścicieli oraz z określeniem położenia i odległości względem kościoła. Położenie miejscowości określano za pomocą ośmiu kierunków: wschód letni, wschód zimowy, między wschodem letnim i zimowym, zachód letni, zachód zimowy, między zachodem letnim i zimowym, północ i południe. Przy określaniu odległości stosowano trzy podstawowe miary: mila wielka, mila średnia i mila mała (mierna).⁶ W podobny sposób opisywano usytuowanie wszystkich sąsiednich kościołów i cerkwi, a także znaczniejszych miast grodowych i powiatowych. Oprócz tego szczegółowemu opisowi poddano sieć wodną. Wyszczególniano wszystkie rzeki, strumienie, bagna oraz stawy. Opisowi poddano również typy zalesienia lub zakrzewienia terenu z podziałem na

² J. Maroszek, *Kraj rodzinny matki mej*, [w:] *Przyszłość Kultury Polaków na Kresach*, t. II Białystok – Drohiczyń 2000, s. 6.

³ Więcej informacji na ten temat można odnaleźć w pracy *Przyszłość Kultury Polaków na Kresach*, Białystok – Drohiczyń 2000.

⁴ Fond 694, Wileńskiej rzymskokatolickiej kurii metropolitalnej (Vilniaus Romos kataliku metropolijos kurija), w opisie pierwszym pod numerami 3508, 3504 i 3994.

⁵ Pod red. Józefa Maroszka, *Przyszłość Kultury Polaków na Kresach*, Białystok – Drohiczyń 2000.

⁶ Mila wielka 8238m, mila średnia 6740m, mila mała (mierna) 5703m. E. Stamm, *Miary i długości w dawnej Polsce*, „*Wiadomości Służby Granicznej*” 1935, z. 3, s. 374-376.

gatunki. W opisach wymieniano też urządzenia techniczne: hamernie, tartaki, młyny, rudnie, folusze, itp. Ważnym elementem opisów był szczegółowy opis dróg "partykularnych" i traktów publicznych z podaniem odległości w milach od wioski do wioski oraz do ważniejszych miast, poczynszyszy od centralnego punktu parafii – kościoła. Dodatkowo podawany był czas przejazdu między miejscowościami z rozróżnieniem warunków zimowych i letnich np.: „Z Niestaniszek do Wilna, jadąc z popasem letnią drogą czternaście, zimową godzin dziesięć.”⁷ W opisie dróg miały być uwzględnione wszystkie charakterystyczne obiekty wokół każdej trasy oraz otaczający je krajobraz. Ostatnim punktem ankiety było przedstawienie granic administracyjnych istniejących na terenie parafii.

Ankieta była zaopatrzona w instrukcję techniczną. Pouczała ona plebanów na jakim rodzaju i wielkości papieru opisy mają być wykonane oraz w jakim terminie i kształcie dostarczone do siedziby biskupstwa.

Publikowane opisy parafii dekanatu świrskiego są oryginałami, w związku z czym nie zostały skopiowane z błędami. Jak już wspominałem zobligowanymi do wykonania tej ankiety byli sami plebani co też dodatkowo uwiarygodnia to źródło. Jednak w dekanacie świrskim w przypadku opisu niektórych parafii są wątpliwości czy zostały one sporządzone własnoręcznie przez plebana. W parafii Bystrzyca, Kościeniewicze i Komaje brakuje podpisu a opis parafii Świranki sporządził wikary. W parafiach Kobylnik, Kurzeniec, i Zadziewie podpisy pod źródłem budzą zastrzeżenia, ponieważ są różne od charakteru pisma osoby wypełniającej ankietę. Ogólnie należy jednak stwierdzić, że prowadzone opracowanie materiału źródłowego wykazało tylko nieliczne nieścisłości. Najczęściej były to uchybienia związane z odległością i usytuowaniem miejscowości względem kościoła.

Opisy poszczególnych parafii różnią się od siebie, ale prawie wszystkie wykonane są rzetelnie. Wyjątkiem jest opis parafii Michaliszki, w którym brakuje informacji o sąsiednich kościołach i podziału na poszczególne punkty ankiety. Przy opisach niektórych parafii można odnaleźć dodatkowe informacje. W dwóch parafiach: Miadzioł Stary i Michaliszki, zostały dobrze opisane siedziby parafii: „*Miasteczko przy samym dworze, częścią murowane, częścią drewniane, na zachód słońca od dworu. Jedną tylko mające ulicę, która ulica ma w sobie długości na kroków 1495, na końcu tego miasteczka cerkiew stara, drewniana, po ręce lewej, po prawej zaś, w bok trochę,*

⁷ Opis parafii Niestaniszki, s. 67.

młyn drewniany wietrzny".⁸ Szczególnie interesujący i cenny jest opis parafii Kościeniewicze. Każda miejscowość została scharakteryzowana pod względem wyznaniowym: „*Łocewicze, wieś JP Horaina, między północą i wschodem letnim, unia, mało katolików, mila duża, Manichy, wieś JP Waryszewicza, między północą i wschodem letnim, mila mała, ruś, katolików mało*".⁹ Ogólny obraz wyznań w parafii przedstawił też pleban Michaliszek: „*Religia jako w mieście tak i w parafii katolicka, żydowskiej miernie, w samym mieście michaliskim katolickich domów 32, żydowskich 22, reszta prócz po karczmach gdzieindziej*".¹⁰ W mniejszym stopniu o wyznaniach ludności pisał też pleban Wojstomia: *Iza w okręgu dużym będąca (...) wiele w sobie wiosek ruskiego obrządku mająca (...)*.¹¹

I.3. Cel edycji parafii dekanatu świrskiego

Na podstawie opisów parafii miała powstać mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego. Mimo sporządzonego materiału źródłowego zamierzonego celu nie udało się osiągnąć.

Obecnie wiadomości zawarte w opisach stanowią dla badaczy bezcenne źródło informacji. Na podstawie tego materiału możemy określić strukturę własności, sieć parafialną i klasztorną, ukształtowanie geograficzno-przyrodnicze oraz stopień rozwoju gospodarczego pod koniec XVIII wieku. Opisy stanowią też istotną pamiątkę językową obrazującą mieszanie się języków i kultur na kresach Rzeczypospolitej. Edycja źródła jest również obowiązkiem wobec pokoleń Polaków zamieszkujących tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jest pamiątką naszej historycznej obecności nagle przerwanej po drugiej wojnie światowej, kiedy to repatriacja setek tysięcy Polaków zmieniła charakter tego obszaru. Taki los spotkał wiele rodzin, także rodzinę autora, która do 1946 roku mieszkała na terenie dekanatu świrskiego a dokładnie w Miadziolu Nowym (Koronnym). Zawarte w opisach informacje mogą przyczynić się do odszukiwania rodzinnych korzeni oraz do przybliżenia specyfiki geograficzno-przyrodniczej tego obszaru.

⁸ Opis parafii Miadziół, s. 58.

⁹ Opis parafii Kościeniewicze, s. 33.

¹⁰ Opis parafii Michaliszki, s. 62.

¹¹ Opis parafii Wojstom, s. 95.

Powstała praca jest kolejnym etapem edycji źródła. Do tej pory zostały opracowane, przez studentów Uniwersytetu w Białymstoku, następujące dekanaty Diecezji Wileńskiej: brasławski (Krzysztof Jodczyk), miński (Stanisław Skibicki), pobojski (Jerzy Sołub), radoszkowski (Robert Prochowicz), wileński (Magdalena Łozowska). Trwają też prace nad edycją kolejnych dekanatów.

Edycja całości źródła przyczyni się na pewno do jego spopularyzowania i ułatwi korzystanie z zawartych w nim informacji.

I.4. Obraz dekanatu świrskiego nakreślony przez plebanów.

W roku 1784 dekanat świrski znajdował się w województwie wileńskim, powiecie oszmiańskim. Dekanat ten składał się z osiemnastu parafii: Bystrzyca, Bujwidze, Kiemieliszki, Kobylnika, Komaje, Kościeniewicze, Kurzeniec, Łyntupy, Miadzioł, Miadzioł Stary, Michaliszki, Niestaniszki, Postawy, Świr, Świranki, Wojstom, Zadziew, Żodziszki. Niestety wśród sporządzonych opisów parafii Diecezji Wileńskiej nie zachował się opis parafii Bujwidze¹². Dlatego też przedmiotem badań i opracowania edytorskiego są parafie zamieszczone w tabeli 1.

Tabela 1. Plebanie oraz liczba osad i miejscowości występująca w parafiach dekanatu świrskiego w 1784 r.

L.p.	Parafia	Imię i nazwisko Plebana	Liczba osad i miejscowości
1	Bystrzyca	Łabuński	22
2	Kiemieliszki	Ignacy Towiański	31
3	Kobylnik	Tadeusz Bruniewski	57
4	Komaje	-	84
5	Kościeniewicze	-	90
6	Kurzeniec	Marcin Cidzik	67
7	Łyntupy	Bartłomiej Pietraszkiewicz	86

¹² Parafia ta powstała około 1774 roku i należała do dekanatu świrskiego. S. Litak, *Struktura terytorialna kościoła łacińskiego w Polsce w 1772 roku*, Lublin 1980, s. 281.

8	Miadziół Nowy	Maciej Poźniak	106
9	Miadziół Stary	Eliasz od S. Jana Kontego	20
10	Michaliszki	Dominik Stankiewicz	22
11	Niestaniszki	Piotr Kuczewski	32
12	Postawy	Antoni Szule	105
13	Świr	Józef Niewiarowicz	147
14	Świranki	Ignacy Towiański¹³	47
15	Wojstom	Bonifacy Szymanowski	57
16	Zadziew	Wawrzyniec Ignacy Mąstowicz	54
17	Żodziszki	Ignacy Chodźko	35
Razem			1062

Informacje zwarte w tabeli pochodzą z analizy materiału źródłowego będącego przedmiotem edycji.

Zamieszczone w tabeli informacje wskazują, że wielkość parafii występujących w dekanacie była mocno zróżnicowana. Wahala się od 20 osad w parafii Miadziół Stary do 147 w parafii Świr. Ciekawostką jest fakt, że trzy z najmniejszych parafii: Michaliszki, Miadziół Stary i Żodziszki (do 1773r.) były parafiami przyklasztornymi.

Pierwszą parafią zlokalizowaną na terenie dekanatu była Bystrzyca, ufundowana w około 1390 roku przez Jagiełłę. Była to jedyna fundacja typu książęcego czy królewskiego. Kolejne kościoły powstawały z ofiar okolicznych właścicieli ziemskich. Wyjątkiem są kościoły w Świrankach i Zadziwiewiu ufundowane przez kapitułę wileńską. Według Ochmańskiego podobna sytuacja istniała na całym obszarze WKL. W latach 1387-1550 kościoły powstawały w 33% z funduszy państwowych, 63% bojarskich i w 4% z funduszy kościelnych. Zdaniem tego autora jest to nierozzerwalnie związane z kategorią własności występującą na tych terenach, która jest niemal identyczna do ilości i rodzaju fundacji¹⁴.

Osiem parafii było pod wezwaniem różnych świętych, cztery miały tytuły Maryjne, trzy św. Trójcy, po jednej św. Krzyża i Przemienienia Pańskiego.

¹³ W parafii świrańskiej pod wykonanym opisem podpisał się nie pleban lecz wikary.

¹⁴ J. Ochmański, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1985.

Siedziba dekanatu świrskiego mieściła się w Wojstomiu. Dziekanem był ks. Bonifacy Szymanowski, poddziekanem pleban żodziski ks. Wawrzyniec Ignacy Mąstowicz, a pisarzem dekanatu był pleban postawski ks. Jan Antoni Szule.

Na terenie dekanatu istniało też 18 cerkwi. Najwięcej w parafiach: Kościeniewicze (5), Wojstom (4) oraz Miadziół (4). Pozostałe cerkwie położone były w parafiach: Miadziół Stary (1) oraz Postawy (1). Niestety nie udało się zlokalizować w jakiej parafii występują cerkwie znajdujące się w: Mańkowiczach, Sosnowie i Zanarocz.¹⁵ Cerkwi unickich było 10: Birkowszczyzna, Hanuta, Kniahunin, Kostyki, Krzywicze, Miadziół, Narocz, Zanarocz, Postawy, Serwecz¹⁶. Pozostałe 8 to cerkwie prawosławne: Juskiewiczze, Małyszki, Mańkowicze, Miadziół Stary, Ostrów, Rodziewiczze, Rucewicze, Sosnów. Lokalizacja występujących cerkwi pokrywa się dobrze z granicą podziału etnicznego ludności litewskiej i ruskiej istniejącą w XI-XIII wieku oraz z granicą językową wytyczoną w 1870 roku przez J. Karłowicza.¹⁷ Granica ta dzieli dekanat na dwie części pozostawiając po stronie osadnictwa ruskiego parafię: Kobylnik, Kościeniewicze, Kurzeniec, Miadziół, Miadziół Stary, Postawy, Wojstom, Żodziszki. Na granicy zlokalizowane są parafie Świr i Niestaniszkki.

W dekanacie świrskim występowały jedynie zakony męskie, które zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Klasztory występujące w parafiach dekanatu świrskiego

L.p.	Parafia	Zakon i jego siedziba
1	Kościeniewicze	Jezuici w Kościeniewiczach., Trynitarze w Krzywiczach
2	Miadziół Stary	Karmelici Bosi w Miadziole Starym
3	Michaliszki	Kanonicy Regularni od Pokuty w Michaliszkach
4	Postawy	Franciszkanie Konwentualni i Bazylianie w Postawach
5	Świr	Karmelici Trzewiczkowi w Zaświrzu
6	Żodziszki	Jezuici w Żodziszkach¹⁸

¹⁵ Cerkwie te zostały wymienione w punkcie drugim opisu parafii Kobylnik.

¹⁶ J. Kurczewski. Biskupstwo wileńskie, Wilno 1912, s. 496.

¹⁷ J. Ochmański, *Historia Litwy*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990, s. 47.

¹⁸ Zakon Jezuitów w Żodziszkach istniał do 1773 r. K. Tyszkiewicz, *Wilija i jej brzegi*, Drezno 1871r., s. 113.

Informacje zwarte w tabeli pochodzą z analizy materiału źródłowego będącego przedmiotem edycji oraz z wydawnictwa *Zakony Męskie w Polsce w 1772 roku.*, Lublin 1972.

Na terenie dekanatu znajdowała się stosunkowo obszerna własność klasztorna. Struktura własności poszczególnych zakonów przedstawia się następująco:

Bazylianie:

Parafia Kurzeniec: Wiesioty (zaścianek).

Parafia Postawy: Dzienisowszczyzna (folwark).

Bernardynki (wileńskie):

Parafia Kościeniewicze: Kłowsie (wieś), Niwki (folwark), Nieściorki (wieś), Rabuń (dwór), Słoboda Rabuńska (wieś).

Parafia Kurzeniec: Chołopki (wieś), Cincewicze (wieś), Koczanki (wieś).

Dominikanie:

Parafia Miadziół: Horby, Matyszki, Zaprudzie (folwark).

Franciszkanie:

Parafia Postawy: Kononowo (folwark), Mniskie.

Jezuici (do 1773r.):

Parafia Żodziszki: Bibki (wieś), Ejćwiły (wioska), Kopacze (wioska i zaścianek), Koziarniki (wieś), Kurcze (wieś), Niechwiedy (wieś), Piłcie (wieś), Piłowojcie (folwark), Poniżany (wieś), Pracuły (wieś), Rasło (wieś), Rotkiewiczze (wieś), Sokolec (wieś), Syrwatki (wieś), Tupalszczyzna (wieś), Żodziszki (miasto).

Kanonicy Regularni od pokuty:

Parafia Michaliszki: Łabudzie (folwark), Pobole (wioska).

Karmelici Trzewickowi:

Parafia Kobylnik: Pomosze.

Parafia Świr: Dubniki, Korki.

Karmelici Bosi:

Parafia Miadziół: Ozarcie (wieś), Ptuzy.

Parafia Miadziół Stary: Białowczyzna (folwark), Truchanki, Wołek.

Liczna własność ziemską była w posiadaniu Kapituły Wileńskiej, występowała ona w następujących parafiach:

Parafia Kobylnik: Biedunki, Daszki Wielkie, Huszczy, Jakowicze, Jasiew (dwór), Juszkowszczyzna, Kraski, Kupa, Olszewskie, Orzej, Szydłowicze.

Parafia Komaje: Andruszyski.

Parafia Kurzeniec: Kuźmicze (wieś), Szczebieraki (wieś), Zurychy (wieś).

Parafia Łyntupy: Gudeliszki (zaścianek).

Parafia Niestaniszk: Zabeliszki (zaścianek).

Parafia Postawy: Kursiewicze, Kuryłowicze, Męczenięta (dwór), Michnicze, Puharce, Sawicze, Wołki, Zacharowszczyzna (folwark).

Parafia Świr: Borejszycha (karczma), Paszkuny, Sieniucie, Sławczenięta, Szukiszki, Subkowszczyzna, Stołpienięta (wieś i folwark).

Parafia Wojstom: Kuźmiszki, Popowce (dwór, wieś i karczma).

Parafia Zadziej: Kozły, Kojry, Mamule, Moskaliszki, Rokity, Siwce, Turły, Wołocki.

Parafia Żodziszki: Bujańce (wieś), Szczyńięta (folwark).

Poza wyżej wymienionymi większymi własnościami występującymi w dekanacie były królewszczyzny leżące w parafii Miadziół oraz posiadłości Antoniego Tyzenhauza w parafii Postawy i Konstancji Hylzenowej w parafii Łyntupy.

Dekanat świrski jest położony na terenie pagórkowatym. Większość terenu stanowiły pola uprawne a jedynie w parafii Bystrzyca, Kiemieliszki i Łyntupy lasy zajmowały większą część parafii. Najpowszechniej występujące gatunki drzew zostały wymienione w opisie parafii Łyntupy: „*Lasu więcej w parafii łyntupskiej nizeli otwartego pola, a szczególnie znajdują się drzewa: dąb, osika, brzoza, olcha, klon, jesion, sosny zaś najwięcej znajduje się(...)*”. W różnych częściach opisywanych parafii występowały też liczne bagna błota oraz sianożęcia np: *Błota często obszerne znajdują się, między którymi najznacześniejsze są zwane Soseńskie, zaczynające się od brzegów rzeki Wilii, wzdłuż rozciągają się na mil dwie aż do Ślipek, szerokość ich nie równa od najmniejszej miary ćwierć mili do największej, miejscami trzech ćwierci mili rozciąga się(..)*”,¹⁹ *”Błot sianożętnych wiele w różnych miejscach znajduje się około Racewicz JP Skarbki a najwięcej za rzeką Spiachlicą do starostwa markowskiego.*”²⁰ Na pewno, na taki stan rzeczy, wpływ miała duża ilość jezior i rzeczek istniejących w dekanacie. Największe jeziora to Narocz, Świrskie, Wiszniewskie, Miastro, Szwakszty, Miadziół oraz Batoryn. Najważniejsze rzeki to Narocz, Serwecz a przede wszystkim Wilia, którą spławiano towary do Wilna i dalej do Memla.

Wymieniane w punkcie siódmym ankiety młyny występują niemal w każdej parafii. Większość z nich to młyny wodne, było ich 66 a jedynie 2 to młyny wietrzne.

¹⁹ Opis parafii Kościeniewicze, s. 36.

²⁰ Opis parafii Wojstom, s. 98.

Imponująco przedstawiały się młyny które istniały w Postawach: „*Młynów w parafii postawskiej pięć i papiernia jedna w samym mieście Postawach na dwa koła wielkie. Młyn w tymże mieście na trzy koła wielkie z pyłem i olejnią na rzece Miadziołce*”

Drogi opisane w ankiecie nie były zbyt dobrej jakości. Najczęściej wyglądały tak jak opisuje je pleban Kurzeńca: „*Droga z Kurzeńca do Wilna, ujechawszy mile zaczyna się piaszczysta i ciągnie się borami i polami takowa aż do Wojstomia, stamtąd do Daniszewa, miejscami górzysta, a pod samym Daniszewem piaszczysta, z Daniszewa zaś aż do Soł miejscami piaszczysta, miejscami błotnista*”.²¹ Przez dekanat świrski biegła ważna droga handlowa zwana traktem Połockim. Łączyła ona Wilno z Połockiem. Trasa traktu przebiegała niedaleko: Świranek, Michaliszek, Świra, Komaj, Postaw i Zadziewia.

I.5. Sposób edycji źródła

Teksty opisów parafii dekanatu świrskiego zostały przygotowane do druku według *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953. W tekstach została zmodernizowana pisownia i ortografia przy zachowaniu właściwości języka i stylu. Ujednolicono pisownię formuł grzecznościowych występujących przy nazwiskach. Zastąpiono też skrótami wyrazy często występujące w źródle. W przypadku, kiedy niektóre pojedyncze wyrazy lub zwroty okazały się niemożliwe do odczytania, zostały zastąpione kropkami w nawiasie kwadratowym oraz opatrzone stosownym przypisem. Podobnie w nawiasach kwadratowych zostały rozwinięte skróty występujące w źródle. Bez zmian pozostawiono odmianę przymiotników i rzeczowników oraz składnię przy określaniu odległości np.: *Kurniki, (...), mil pięć mierne. Rakowszczyzna, (...), pół mili wielkie*. Podczas edycji zachowano także niektóre nietypowe wyrazy nie używane w dzisiejszym języku polskim: dłuźyni (długości), szeżyni (szerokości), półpiątej (cztery i pół), półczwartej (trzy i pół) itp.

Opis parafii dekanatu świrskiego opatrzone przypisami rzeczowymi, w których znajdują się informacje na temat fundacji kościołów i ich historii. Zawierają one także informacje dotyczące głównych miast i osad dekanatu świrskiego.

²¹ Opis parafii Kurzeniec, s. 42.

W celu ułatwienia wyszukiwania potrzebnych informacji całość zaopatrzonego w indeks nazw geograficznych oraz indeks osób.

Do pracy dołączona jest też mapa dekanatu świrskiego wykonana z map sztabowych w skali 1: 100000 wykonanych w 1936 r. Oryginały map znajdują się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Niestety na wymienionych mapach brakuje dużej części miejscowości. Dlatego też zostały podkreślone tylko miejscowości które przetrwały do dwudziestolecia międzywojennego lub brzmienie ich nazw, w porównaniu do źródła, uległo niewielkim zmianom. Mapa została zaopatrzona w legendę, która ułatwia odszukanie miejscowości leżących w poszczególnych parafiach.

II. OPIS PARAFII DEKANATU ŚWIRSKIEGO W 1784 ROKU

PARAFIA BYSTRZYCKA

1-mo

Kościół parafialny²² w starostwie bystrzyckim, położony w województwie wileńskim, dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w województwie wileńskim

i powiecie oszmiańskim, według porządku alfabety ułożone:

Aloksa, JP Bohuszewicza obożn[e]g[o] w[o]jewództwa]a połockiego, na zachód względem kościoła, pół mili nad Wiliją samą, tudzież karczma na gościńcu komajskim.

Bystrzyca, dwór JP Brzostowskiego starosty bystrzyckiego, radoszkowskiego i oszmiańskiego, na południu zimowym, od kościoła dwieście dwadzieścia kroków, nad samą Wiliją na pagórku, rów graniczny z plebanią, na którym most przechodzi do dworu.

Bystrzyca²³, miasteczko, od kościoła kroków dwieście, między południem i zachodem zimowym.

Burbliszki, zaścianek JP Brzostowskiego, na zachodzie letnim, w dole między górami nad wiliją, ćwierć mili.

Bundziszki, JP Brzostowskiego, między południem i zachodem letnim, pół mili.

Downaryszki, JP Leona Korsaka rotm[istrza] woj. wileńs[kiego], względem kościoła na zachód letni pół mili, dwieście kroków od Wilii na pagórku .

Giermaliszki, zaścianek JP Brzostowskiego, między południem i zachodem letnim, mila lekka.

Kudziuny, wioseczka JP Korsaka, między zachodem letnim i zimowym, pół mili lekkiej.

Koskowczyzna, zaścianek JP Wojniłowicza, między południem letnim i zachodem zimowym, pół mili.

Litwiany, dwór JP Tyzenhauza podskarbiego w powiecie oszmiańskim, na wschód zimowy, względem kościoła bystrzyckiego, pół mili.

Litwiany²⁴, wieś tuż przy dworze.

Lipki, zaścianek JP Wojniłowicza, na zachodzie zimowym, mila lekka, w województwie wileńs[kim].

Łasza, zaścianek JP Korsaka, na zachód zimowy, względem kościoła pół mili.

Nidziany, wieś JP Tyzenhauza, w powiecie oszmiańskim, między wschodem zimowym i południem, pół mili wielkiej.

Przewoźniki, wieś JP Brzostowskiego, w powiecie oszmiańskim nad samą Wiliją, gdzie i przewóz, na południu zimowym od kościoła, kroków 1500.

Romaniszki, zaścianek JP Brzostowskiego, w woj. wileńskim, na południu letnim, pół mili.

²² Pierwszy kościół parafialny pod wezwaniem św. Krzyża, którego fundatorem był Jagiełło, powstał około 1390 r. Był on nadany Kanonikom Regularnym od Pokuty. Został jednak skasowany Kanonikom (około 1526 r.) przez Zygmunta I i przekazany sufragani wileńskiej. W 1760r. kościół został wymurowany przez sufragana wileńskiego Antoniego Żołczoniego. Był to kościół na 18 sążni długi i na 9 szeroki, z dwoma wieżami od frontu. W 1866 r. kościół został skasowany i przerobiony na cerkiew. Konstanty hr. Tyszkiewicz, *Wilija i jej brzegi, Drezno 1871 r.s. 143-144., Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego, Warszawa 1880 r., I, s.*

²³ W II połowie XIX w. miasto leżało w powiecie wileńskim na lewym brzegu Wilii. *Sł. geogr.*, I s. 510

²⁴ Wieś II połowie XIX w. znajdowała się w powiecie święciańskim w gminie Kiemielizki 20dm. *Sł. geogr.*, IV, s. 350.

Symoniszki, zaścianek JP Brzostowskiego, na zachodzie letnim względem kościoła, ćwierć mili.

Smiła, zaścianek JP Brzostowskiego, na południu letnim, pół mili.

Słobodka, wieś JP Wojniłowicza, między południem letnim, względem kościoła, pół mili wielkiej.

Tartak, JP Brzostowskiego, między południem i zachodem zimowym, pół mili.

Trokieniki, wieś JP Czyża, między południem letnim i zachodem zimowym, pół mili wielkiej.

Wojdaczki,²⁵ dwór JP Korsaka, między zachodem letnim i zimowym względem kościoła, pół mili wielkiej.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:

Worniański, kościół parafialny w województwie wileńskim, w dobrach JP Pani Abrahamowiczowej starościny starodubowskiej, na południu letnim, względem kościoła bystrzyckiego półtorej mili.

Bujwidze, kościół parafialny w tymże województwie, JXX Kanoników Regularnych BB MM de penitentia, na zachód letni, względem kościoła półtorej mili wielkiej.

Kiemieliszki, w powiecie oszmiańskim, kościół parafialny w dobrach JP Prószyńskiego, między północą i wschodem letnim, miła lekka.

Świranki, w powiecie oszmiańskim, kościół parafialny w dobrach JIJX Zienkowicza biskupa, względem kościoła Bystrzyckiego, między wschodem letnim i zimowym, półtorej mili wielkiej.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła:

Wilno, miasto stołeczne lit[ewskie], leży między zachodem i północą, mili pół siódmej wielkiej.

Oszmiana, miasto sądowe, na południu zimowym, mil osiem.

4-to

Droga z Bystrzycy do Wilna, zbyt górzysta, kamienista i korzenista.

Droga z Bystrzycy do Oszmiany, błotnista, korzenista i kamienista, prawie cała lasami.

Z Bystrzycy do Wilna, godzin dziewięć jazdy letnią porą, zimową siedem.

5-to

Jezioro Uśmiedzielskie zwane, do sześciu sznurów geometrycznych długości i szerzyny do czterech, leży między zachodem letnim i wschodem zimowym, JWJP Brzostowskiego, pół ćwierci mili.

Jezioro Słobodzkie, JP Brzostowskiego, długości i szerokości ma kilkadziesiąt sznurów, względem kościoła leży między południem i zachodem zimowym, pół mili.

Bagna nie ma żadnego.

Błot znacznych nie ma.

²⁵ Dwór, w którym znajdowała się kaplica parafii bystrzyckiej. *Sł. geog.*, s. 510.

Staw JP Brzostowskiego z rzeczki bardzo małej, poczynającej się z krynic tuż pod dworem bystrzyckim, od kościoła na południu, od plebani kroków 150, przy którym młyn i mostek.

Staw tarłacki, przy którym tartak JP Brzostowskiego, leżący między południem i zachodem zimowym, tuż z krynic pod górnych wynikający i rzeczka nazywająca się Kowalewka

z tychże krynic, wpada do Wili, przy którym młyn i mostek, pół mili.

Staw JP Korsaka, tuż przy dworze wojdaciskim, z krynic wychodzący, leży na zachód zimowy, przy którym młyn i mostek przejezdny do dworu od pola, pół mili.

Staw JP Tyzenhauza, litwiański, tuż przy dworze, z krynic małych początek mający, leży na wschodzie zimowym, przy którym młyn i mostek, pół mili.

6-to

Lasu jest więcej w parafii bystrzyckiej niżeli otwartego pola. Regularnie jednak począwszy od Bystrzycy mil dwie na wschód zimowy w prawą rękę, mila zaś na zachód, szerzynie mil dwie. Drzewo towarne, wszystkie sosnowe, do budowli zdatne: jodły, brzozy, osiny, olchy. Dębiny bardzo szczupło. Chrustów nie się[s] nieznajduje, gdzie się zaś znajdują to po krzaku.

7-mo

Młynów czytry[s], JP Brzostowskiego, jeden przy dworze bystrzyckim na stawie, drugi w tartaku na stawie JP Korsaka przy dworze wojdaciskim na stawie. JWJP Tyzenhauza w Litwianach na stawie. Innych machin tak wodnych i wietrznych, ani miejsc starożytność oznaczających, ani też aby się ścierało do historii naturalnej nie masz.

8-vo

Drogi partykularne w tej parafii i trakty publiczne podług miary mil.

Droga do Wornian, gdzie jest parafialny kościół graniczący na połudzień letni. Z miasteczka Bystrzycy wyjechawszy wprost polem mało co otwartym, lasem i górami do tartaku i od tartaku przejechawszy mostek, kręta w lewą na górę piaszczystą, polem otwartym, gdzie niegdzie krzaki i tu się kończy granica parafii bystrzyckiej.

Droga do Bujwidz, gdzie jest kościół parafialny graniczący na zachód letni, lasem, wyjechawszy z miasteczka Bystrzycy w prawą, aż do Bujwidz, górzysta, kamienista i błotnista.

Droga do Kiemieliszek, gdzie jest kościół graniczący między północą i wschodem letnim, przez miasteczko bystrzyckie, po tym w lewą aż do przewozu i wioski Przewoźniki zwane JP Brzostowskiego, stamtąd w lewo wzięwszy się polem otwartym, aż do ruczajku z krynic wychodzącego, i tu się kończy granica parafii bystrzyckiej.

Droga do Świranek, gdzie jest kościół graniczący wschodem letnim i zimowym względem kościoła bystrzyckiego, przez miasteczko bystrzyckie, w lewo na Przewoźniki, stamtąd w prawo, mało co potem otwartym, lasem jodłowym aż do karczmy litwiańskiej, tuż przez wioskę, mimo dworu przez mostek na górę, polem otwartym mało co, lasek, i tu się kończy parafia bystrzycka.

Droga do Wilna, między zachodem zimowym i północą, z miasteczka wyjechawszy mało co i to po lewej stronie polem otwartym aż do karczmy Woksza JP Korsaka, nie

dojeżdżając do karczmy po prawej stronie dwór widać, zwany Wojdaciszki, mostek na rzece z krynic wypadającej ale nie wygodny, prosto od karczmy na pagórek, i tu się kończy parafia bystrzycka.

Gościniec połocki, tyka się parafii pod Słobodką.

Parafia bystrzycka, leżąca w województwie wileńs[*kim*], granicę wpośród siebie województwa wileńskiego od powiatu oszmiańskiego ma Wilię rzekę.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

[*pleban bystrzycki Łabuński*]²⁶

²⁶ Nazwisko i imię jest nieczytelne. Nazwisko plebana zostało odtworzone na podstawie opisu parafii kiemieliskiej z 1784r. Nie wiadomo czy pleban osobiście wykonał opis swojej parafii.

1-mo

Kościół parafialny²⁷ we wsi kiemieliskiej²⁸ położony, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie, według porządku alfabety ułożone i [t]ak tu po sobie idą:

Andrukiańce, WJP Przesieckiego, pod dzierżawą WJP Abramowicza, na północ mila lekka.

Aloksa, WJP Pruszyńskiego sędziego woj. mińskiego, na południu mila lekka.

Brukaniszki, dwa domy do JW Brzostowskiego wojewodzica inflan[ckiego]. Dwa domy do plebani kiemieliskiej, na zachód półtorej mili.

Bołosza, dwór WJP Przesieckiego, pod dzierżawą WJ Abramowicza, na zachód pół mili dobrej.

Bojary, JW księdza Zienkowicza, na wschód słońca ćwierć mili lekkiej.

Borejszuny, JWJP Brzostowskiego wojewodzica inflanckiego, między południem i zachodem, mila duża.

Czechy, Wielm[orzego] w Bogu przewielebne[go] J[aś]nie księdza Łabuńskiego plebana bystrzyckiego, na wschód słońca pół mili dobrej.

Drewnele, WJP Przesieckiego, w dzierżawie WJP Abramowicza, między południem i zachodem, pół mili lekkiej.

Dauciuny, tegoż jnięci i w dzierżawie tegoż JM, na zachód słońca pół mili dobrej.

Dolina, zaścianek do tegoż JM i w dzierżawie tegoż, na zachód słońca mila lekka.

Epuszyn, tegoż JM i pod dzierżawą tegoż JM, na zachód słońca pół mili dobrej.

Gozdikiany, WJP Bohuszewicza oboźnego p[owia]tu oszmiańskiego, na północ, pół mili lekkiej.

Hołowatki, WJP Pruszyńskiego sędziego grodzkiego woj. mińskiego, na wschód słońca, pół mili lekkiej.

Kiemieliszki, wieś w której kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii. Sama wieś należy do WJP Pruszyńskiego sędziego grodzkiego w[ojewódz]twa mińskiego.

Krzyżeliszki, do tegoż JM, na północ ćwierć mili.

Malarka, do tegoż JM, na północ ćwierć mili.

Marguciszki, do tegoż JM, na północ ćwierć mili.

Nikraszuny, JW Brzostowskiego wojewodzica inflan., na północ pół mili lekkiej.

Pinianiszki, do tego JM, na północ ćwierć mili.

Podlipiany²⁹, JWJP Brzostowskiego wojewodzica inflanckiego, w dzierżawie WJP Bohuszewicza oboźnego oszmiańskiego, między wschodem i południem, pół mili lekkiej.

Po [.....]³⁰, WJP Pruszyńskiego sędziego grodzkiego woj. mińskiego, na południe pół mili dobrej.

²⁷ Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia NMP był wzniesiony z drzewa w 1781r. Fundatorem kościoła był dziedzic świrański Stanisław Prószyński, który zobowiązał się do jego wymurowania. Kościół nie został jednak wymurowany tylko w 1845 r. przebudowany przez ks. Szuszyńskiego, a w roku 1900 powiększony o boczne kaplice przez ks. Adolfa Piaskowickiego. J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 208.

²⁸ W II połowie XIX w. Miasteczko w powiecie święciańskim, własność spadkobierców Włodzimierza Szyszki oraz Karola Gelinga. *Sł. geogr.*, IV, s. 43.

²⁹ W II połowie XIX w. W wieś rządowa w powiecie święciańskim gm. Bystrzyca, dobra skarbowe Ryteń. *Sł. geogr.* VI, s. 427.

Preny, JWJP Brzostowskiego wojewodzica jnflan., na zachód słońca pół mili dobrej.
Ryten, tegoż JM, na wschód słońca pół mili dobrej.
Szadziuny, JO księżęcia Radziwiłły wojewody wileńskiego, na zachód słońca pół ćwierci mili.
Strypyny, JW Tyszkiewicza hetmana ciuna woj. wileńskiego, między zachodem i północą, ćwierć mili.
Świrany, dwór WJP Pruszyńskiego sędziego woj. mińskiego, o cztery staje od kościoła na wschód słońca.
Świrany, wielmożnego JP Bohuszewicza oboźnego pow. oszmia[ń]skiego, ćwierć mili lekkiej na południe.
Taluszany, JWJP Brzostowskiego wojewodzica inflan., na północ pół mili sporej.
Wordziany, JO Księcia Radziwiłły w[o]jewo]dy wileńskiego, na północ mila duża.
Żusiny, alias Kłauciuny, W Bogu przewielebne[go] J ks. Łabuńskiego, plebana bystrzyckiego, na północ pół mili lekkiej.

2-do

Od parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są te następujące:
Kościół bystrzycki, w woj. wileńskim, w dekanacie świrskim, w dobrach JW Brzostowskiego, trzy ćwierci mili na południu.
Kościół Korkożyszki, w powiecie oszm[i]ańskim, w dekanacie wileń[skim], w dobrach seminarskich, między północą i zachodem, mila duża.
Kościół michaliski, w woj. wileń[skim], w dekanacie świrskim, w dobrach JWJP Brzostowskiego, na wschód mili półtrzeciej.
Kościół Żeladzie, w powiecie oszm[i]ańskim, w dekanacie świrskim, w dobrach JM XX Karmelitów, mil 3 na północ.

3-tio

Miasto stołeczne najznaczniesze Wilno. Mil siedem na południu[s].

4-to

Droga z Kiemieliszek do Wilna: korzenista, piaszczysta, kamienista, górzysta i miejscami błotnista.

5-to

Jeziorka dwa Borejszuny, po sznurów 10, na południu od kościoła, mila duża.

6-to

Bagien i błot znaczniejszych nie ma.

7-mo

Stawków wychodzących z błota, do WJP Pruszyńskiego sędziego należących 2. Do WJP Bohuszewicza 1. Do JWJP Brzostowskiego 1, zowiące się Preny.

³⁰ Osoba wykonująca opis parafii pozostawiła wolne miejsce.

8-vo

Lasu w parafi więcej czarnego jak borowego.

9-no

Młynów 5. JW. Brzostowskiego 1. Wielmożnego Pruszyńskiego sędziego grodzkiego 2. Wielmożnego Bohuszewicza 1. Wielmożnego Abramowicza 1. Z błot wychodzących na małych rzeczках.

10

1-mo Droga z Kiemieliszek do kościoła parafialnego bystrzyckiego, polem otwartym do karczmy JW Brzostowskiego na[d] Wilią będącej, do którego kościoła przewóz na linie wygodny.

2-do Droga do Korkożyszek. Z plebani kręto na groble dla bliższego do kościoła przejazdu, gdzie polem otwartym, wioski są te: Preny, Mayuny, z której w puszcze wjeżdżając droga błotnista i mokra.

3-tio Droga do Michaliszek, więcej polem otwartym, przez groble W Pruszyńskiego do karczmy Wartaczow nad przewozem przez Wilią.

4-to Droga do Żeladzie, mniej polem otwartym, więcej lasem borowym do karczmy Adzieluny, do karczmy Barany nad rzeką.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki stwierdzam.

Ignacy Towjański

Comendarius Kiemieliscen

PARAFIA KOBYLNICKA

1-mo

Kościół parafialny³¹ w miasteczku Kobylniku,³² położony w pow. oszm[iańskim], w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie.

Abramy, JJWW Marcina i Teresy z Brzostowskich Oskierków, kawalera orderu świętego Stanisława, marszałków pow. oszm[iańskiego] dziedziców, JJWW JP Tadeuszai Anny z Ogińskich Kościółkowskich, kawalera orderu świętego Stanisława, starostów czotyryskich, w posesji zastawnej. W rocznej dzierżawie JP Szyszki rotm[istrza] pow. wilkomir[skiego], między wschodem i południem letnim, względem kościoła kobylnickiego mila jedna.

Bliźniki, folwark WJP Kazimierza Zaranki chorążego pet. dziedzica. JP Szyszki poruczn[ika] piechoty, poszeszora zastawnego, w dzierżawie rocznej JP Kazimierza Barsta, między wschodem i południem letnim, mil dwie latem koło jeziora jadąc, zimą zaś półtorej.

Bojary, WJP Konstantego i Anny z Mołoci Chomińskich plk. pow. oszm[iańskiego], między południem i zachodem, pół trzeciej mili.

Biedunki, prześwietnej kapituły wileń[skiej], pod zachodem, pół mili.

Cuksze, do kościoła kobylnickiego należące, między zachodem i południem, mila jedna.

Czczwierć, WJP Giedrojciów, folwark tamże plebański, na północ półtorej mili.

Chwalewicze, JW Oskierki marszałka, na północ półtorej mili.

Czechy, JW Oskierki marszałka, na zachód ćwierć mili.

Cirluki, do plebani Kobylnik należąca, na zachód ćwierć mili.

Daszki Wielkie, prześwietnej kapituły wileń[skiej], na północ mila jedna.

Dubonie, JW Oskierki marszałka, na północ półtorej mili.

Grzybowszczyzna, JW Oskierki marszałka, na zachód ćwierć mili.

Huszczy, prześwietnej kapituły wileń[skiej], na północ mila jedna.

Hejbowszczyzna, WJP Giedrojciów, na północ półtorej mili.

Horanie, JWJP Klimañskich, na północ półtorej mili.

Humieniki, JW Oskierki marszałka, na północ pół mili małej.

Jazguny, WJP Chomińskich, między południem i zachodem, półtorej mili.

Jaskułodowszczyzna, do kościoła kobylnickiego, na zachód ćwierć mili.

Jejny, JW Oskierki marszałka, pod zachodem mila jedna.

Jakowicze, prześwietnej kapituły, na zachód mila jedna.

Jasiew, dwór prześwietnej kapituły, na północ mila jedna.

³¹ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Andrzeja, drewniany, istniał zapewne przed 1463 r. Książęta świrscy Andrzej i Michał Piećkowiczowie, Juchna Aleksandrowicz, Jan Talimontowicz i Jan Lodwin nadali temu kościołowi, trzecią część mieszczan, targowe co sobotę, wsie: Kropowszczyznę, Subaczowszczyznę, Raczkowszczyznę, Wojtkowszczyznę, Kowalewszczyznę, przeszło 30 zaścianków, jeziora: Świrskie, Szwakszty, Czeczwierć i inne. Fundacja ta została powiększona w 1494 r. przez Piotra Michałowicza nadaniem na altarię N.M.P. przy bocznym ołtarzu, a w roku 1540 nadaniem ziemi i dziesięcin przez Piotra Krzczonowicza. Nadania te zostały potwierdzone 5 lipca 1608 r. przez Zygmunta III. Według *Sł. geogr.* w 1651 r. obywatel świrski wznosił drewniany kościół. W roku 1901 kościół staraniem ks. dziekana Ignacego Rosołowskiego i parafian został wymurowany. Parafia posiadała dwie kaplice, jedną na cmentarzu, a drugą w miejscowości Pomoże. J. Kurczewski, *op. cit.* s. 207.

³² Miasteczko w powiecie święciańskim nad rzeką Syrmięż. w XVI w. własność książąt Zbaraskich, przeszła na Abramowiczów, a następnie do Chomińskiego, pisarza WKL, który sprzedał Kobylnik Marcinowi Oskierce kasztelanowi oszmiańskiemu, od którego został kupiony przez Antoniego Świętorzeckiego. *Sł. geogr.*, IV, s. 219.

Juszkowszczyzna, prześwietnej kapituły, na północ mila i ćwierć.
 Kobylnik, dwór JW Oskierki marszałka, pod południem i zachodem, sto kroków.
 Kraski, prześwietnej kapituły, na północ ćwierć mili.
 Krzywonosy, JW Oskierki marszałka, na północ trzy ćwierci mili.
 Kiemy, JJWW Klimañskich, na północ półtorej mili.
 Kraski, WJP Sulistrowskiego dziedzica, zastawnego posesora, JP Weryhi komornika pow. oszmiań[skiego].
 Kuczmicze, JP Ciwiñskich zastawnych poszeszorów Dmuchowskich, na północ mili.
 Kupa³³, prześwietnej kapituły, na wschód ćwierć mili.
 Koziniec, JW Sulistrowskiego szambelana, między wschodem i południem, mil dwie a zimową porą półtorej mili.
 Karabany, także.
 Linkowszczyzna, WJP Sulistrowskiego szambelana, na północ mila i ćwierć.
 Leski, JP Możejki, na północ półtorej mili.
 Mumiszki, JW Oskierki marszałka, na północ mila i ćwierć.
 Michale, JW Oskierki marszałka, na północ mil dwie.
 Mikitki, JW Pilimañskich, Sadowskich, Lichodziejewskich, Dmuchowskich, na północ półtorej mili.
 Młynarze, JW Oskierki marszałka, na południe pół mili.
 Mokrzyca, WJP Zaranki, między wschodem i południem, mil dwie, a zimową porą półtorej.
 Moracze, WJP Słodzia, na zachód mila i ćwierć.
 Okiety, WJP Sumiñskiego, na zachód mila jedna.
 Olszewskie, prześwietnej kapituły, na północ mila mała.
 Orzej, prześwietnej kapituły, na północ mila i ćwierć.
 Podolanie, WJP Giedrojców, na północ półtorej mili.
 Pomosze, WJX Karmelitów Trzewickowych, między południem i wschodem, półtorej mili, a zimową porą mila wielka.
 Roskosz, WJP Chomiñskich, w zastawie JP Józefa Sawickiego i Tadeusza Karabanowicza, na zachód mila i ćwierć.
 Rudoszany, JW Oskierki marszałka, na zachód mila jedna.
 Szwakszty, JW Oskierki marszałka, na zachód ćwierć mili.
 Szowany, JO książęcia, wojewody Radziwiłła, wileñ[skiego] w zastawie Klimañskich, na zachód mila jedna.
 Siemianowszczyzna, JP Szyszłów okolica, na północ mila.
 Szydłowicze, prześwietnej kapituły, na północ mila.
 Szuściny, JP Ciwiñskich, w zastawie z taxy kredytów, na północ pół mili i szyszki takó¿.
 Skakuny, JW Oskierki marszałka, na północ mila lekka.
 Sermesz, JW Oskierki marszałka, na południe pół mili.
 Siekorowicze, JP Sulistrowskiego, między wschodem i południem, pół mili.
 Wiereñki, JW Oskierki marszałka, na północ mila jedna.
 Żary, JW Oskierki marszałka, na północ pół mili.

2-do

³³ II połowie XIX w. wieś rządowa w powiecie święciañskim nad jeziorem Narocz. Według spisu z 1866 r. mieszkało tam 81 katolików i 15 Żydów. *Ibidem*, s. 883.

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkie są następujące:
Świr, kościół parafialny w tymże powiecie oszmi[ańskim], dekanacie świrskim, w dobrach różnych ichmo[ści], na południu mil cztery, zimą mil trzy.
Komaje, kościół parafialny w tymże pow., dekanacie świrskim, w dobrach JW Sulistrowskiego szambelana JKM., na zachód mil dwie.
Zadziew, kościół parafialny w dobrach JW ks. sufragana wileń[skiego], kawalera orderu [Orła] Białego, na północ pół czwartej mili.
Postawy, kościół parafialny w dobrach JW Tyzenhauza podskarbiego WKL, tamże kościół franciszkański i cerkiew bazylikańska, na północ pół czwartej mili.
Cerkiew parafialna w dobrach Mańkowicze zwane, WJP Kiełpszynej podczaszynej pow. oszmi[ańskiego], na zachód mil trzy.
Cerkiew parafialna w Sosnowiu, w dobrach JP Zienkowicza starosty duckiego, na północ mil dwie.
Kościół parafialny w Miadziole JKM., tamże niedaleko kościół ks. Karmelitów Bosych z altarii uformowany, w dobrach WJP Koszczyca starosty zarzyckiego, na wschód pół trzeciej mili.
Cerkiew parafialna w Zanarocz, w dobrach WJP Zaranki, między wschodem i południem, mil dwie.
Kościół w Zaświrzu, WJX Karmelitów A[ntiqua]: R[egular]: O[bservantia]: na południe pół trzeciej mili.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła kobylnickiego są te:
Postawy, sądowe na zachód mil cztery.
Miadzioł, przy jeziorze Miastro zwane, na północ półtorej mili.

4-to

Droga z Kobylnika do Wilna, górzysta jest, miejscami piaszczysta.
Droga do Postaw, górzysta a miejscoma[s] błotnista.
Droga do Miadzioła, bardzo górzysta i kamienista a miejscem piaszczysta.
Droga do Komaj, kręta, błotnista i górzysta.

5-to

Jezioro Wielkie Zanarocz, wzdłuż dwie mile, a w szerz jedna, leży na zachodzie ćwierć mili.
Jezioro Semnesz, na sznurów piętnaście, okrągłe, na wschód ćwierć mili.
Jezioro Czećwierć, długie na sznurów trzydzieście, szerokie na sznurów siedem, na północ półtorej mili.
Jezioro Hołubockie zwane, na sznurów osiem okrągłe, na północ mil dwie.
Jezioro Szwakszty, ćwierć mili wzdłuż, na zachód ćwierć mili.
Bagnów[s] znacznych i błot nie ma.
Stawek, JW Oskierki marszałka, z jeziora Semnesz i z krynic niektórych formujący się, na grobli most dobry, na południu pół mili.

6-to

Pola otwartego jest więcej niż lasu w parafii kobylnickiej. Jednak począwszy od jeziora Zanarocz zwanego aż do Słobotki JP Chomińskiego płk. oszm[iańskiego], na południu w lewą rękę, wszereż na mil półtorej, drzewa do budowli zdatnego nie ma prócz jodły, najwięcej brzozy, osiny. Po innych zaś miejscach chrosty zarosłe sosnowe, długości i szerokości po kilka morgów w sobie mające, które, że nie mają własnych nazwisk tu się nie kładną, w którym lesie dozwolił JW Oskierka marszałek, ludziom osiadać i przez sąsiedztwo jest spustoszony.

7-mo

Młyn z foluszem, JW Oskierki marszałka, na rzece Szymczycy zwane[s].
Młynek w Jejnach, JW Oskierki marszałka, na rzece zwanej Sodup, który latem i zimą osycha.
Innych zaś machin, tak wodnych jako wietrznych ani miejsc starożytność oznaczających, ani też co by się ścierało do historii naturalnej nie masz.

8-vo

Drogi partykularne w tej parafii i trakty publiczne podług miary tak się opisują.
Droga na gościniec Połocki do Wilna idący, trakt publiczny Ryski. Począwszy od kościoła parafialnego kobylnickiego, na zachód polem otwartym do karczmy Szwakszty JW Oskierki marszałka, gościńcem Połockim do karczmy Hułboki ruczaj plebańskiej, JP Chomińskiego drogą suchą wcale dobrą, skąd w lewo do Wilna, a w prawo do Rygi trakt idzie. I tu się kończy granica parafii kobylnickiej.
Droga do Komaj gdzie jest kościół parafialny graniczący na zachód. Polem otwartym przez chrzośniak, drogą suchą miejscem mokrą i wądoly do Lwiran zwanej, gdzie się kończy parafia kobylnicka.
Droga do Postaw, gdzie jest kościół parafialny graniczący na północ. Polem otwartym drogą suchą, kamienistą, górzystą do karczmy Łozówki prześwietnej, przy której jest grobla i droga wyczyszczona, dalej postępując do karczmy Jałówki JW. Oskierki marszałka, w dzierżawie W Kościałkowskiego gdzie droga brzydka w wądolach, w rowach, nierówna, krzywa gruntem tychże JPPJ karczmy Talewszczyzna zwanej, w prawo trakt do Połocka od tej karczmy, a w lewo do Postaw, na północ wioski pomienionej Panów Duboń, przez którą dla mokroci jadąc ledwo przejechać można, dalej do karczmy Panów Klimañskich nowo erygowanej przy karczemce plebańskiej i tu się kończy granica parafii kobylnickiej.
Droga do Zanarocza gdzie jest cerkiew ritus graeci parafialna, droga otwartym polem przez chrzośniaki około jeziora Narocza na karczmę Niesłucz JP Sulistrowskiego szambelana, do Mokrzycy między południem i wschodem, stamtąd do Kozińca JP Sulistrowskiego i gdzie się kończy parafia kobylicka.
Droga do Zaświrza, począwszy od kościoła kobylnickiego na południe otwartym polem droga wcale dobra do Sermeża gdzie się kończy parafia kobylnicka.
Droga do wioski Jejnów, począwszy od kościoła kobylnickiego do karczmy Szwakszty, w prawo mimo wioskę Rudoszany kobylnicką, otwartym polem wcale drogą złą kamienistą, krzywą, w wądolach, aż do Jejnów i gdzie się kończy parafia kobylnicka.
Droga do Cukszów, począwszy od kościoła kobylnickiego, od karczmy Szwakszty zwanej w lewo, droga wcale dobra polem otwartym, gdzie się kończy parafia kobylnicka.

Parafia kobylicka nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych ale cała ze wszystkimi dworami i wioskami i miejscami jest położona w pow. oszm[iańskim]

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

ks. Tadeusz Bruniewski

P[leban] kobyln[icki]

PARAFIA KOMAJSKA

1-mo

Kościół parafialny³⁴ w miasteczku Komajach,³⁵ położony w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim, wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie, według porządku alfabety ułożone, jak tu po sobie idą.

Andruszyski, kapituły wileńskiej, pod zachodem letnim, względem kościoła komajskiego półtorej mili wielkiej.

Bniewicze, JMP Sulistrowskiego, pod wschodem letnim, pół mili miernej.

Bujwidy, JMP Koziętta, mila wielka, między zachodem zimowym i letnim.

Borejszyski, tegoż także, między zachodem letnim i zimowym, mil dwie wielkie.

Bale, JMP Koziętta, na zachód zimowy mila mierna.

Czerniaty, folwark JMP Sulistrowskiego, na północ pół mili małej.

Ciabuty,³⁶ folwark tegoż, i tuż wioska o kroków trzydzieści, na północ bliżej wschodu letniego, mila dobra.

Cucki, JP Oskierskiego, między wschodem letnim i zimowym, mila wielka.

Czyczcele, JP Czechunicza, na północ mila wielka.

Cielętniki,³⁷ JP Koziętta, między zachodem letnim i zimowym, mila wielka.

Dąbrowczyzna,³⁸ dwór JP Koziętta, między południem i zachodem zimowym, lecz blisko zachodu, półtorej mili miernej.

Dziakiszki, folwark JP Weryhi, między zachodem zimowym i letnim, mila wielka.

Dubniki, JP Sulistrowskiego, między wschodem letnim i zimowym, bliżej ku letniemu, mila mała.

Daniowce, JP Koziętta, na południe półtorej mili wielkiej.

Dworzyszcze, JP Koziętta, między zachodem zimowym i letnim, mila mała.

Fanopol, dwór JP Chomskiego, na wschód letni mila.

Filipowce, JP Sulistrowskiego, między wschodem letnim i zimowym, bliżej zimowego mila mierna.

Ginuiszyski, JP Koziętta, między zachodem letnim i zimowym, mila wielka.

Grykany, zaścianek JP Sulistrowskiego, między zachodem letnim i północą, bliżej północy, pół mili wielkiej.

Hwozdowicze, ks. plebana, między południem i zachodem zimowym, ćwierć mili.

³⁴ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela, murowany, był ufundowany w 1606r. przez Jana Rudomina. Razem z fundacją kolator uposażył kościół folwarkiem Kungiszki, kapitałem pieniężnym 30 kop gr. i po 3 gr. co rok z poddanych, polami przy Hwozdowiczach, dwoma wioskami z 17 poddanyimi, domem z placem dla śpiewaków, wstępem do jeziora przy Komajach. Pleban był zobowiązany do odprawiania trzech mszy tygodniowo w intencji fundatora. Kościół był ogrodzony parkanem kamiennym i posiadał przy sobie mogiłę. Miał kaplice w Szylwie, Olechniskach i na cmentarzu. Źródło: *materiał archiwalny BUW Kronika kościoła parafialnego w Komajach*, z. 4. nr. 2729., J. Kurczewski, *op. cit.*, s.202.

³⁵ W II połowie XIX w. miasteczko znajdowało się w powiecie święciańskim, posiadało kościół, szkołę, browar i młyn. Miasto było własnością Rudominów a potem przeszło w 1704r. we władanie rodziny Sulistrowskich. *Sł. geog.*, T-IV, s. 297.

³⁶ Wieś i folwark w powiecie święciańskim, parafia Komaje. W 1704r. folwark i wieś należały do księżnej Ogińskiej Katarzyny z Rudominów. Następnie przeszły prawem sprzedaży na własność Sulistrowskiego Krzysztofa chorążego oszmiańskiego i jego spadkobierców. *Sł. geogr.*, I, s. 670.

³⁷ Zaścianek w powiecie święciańskim parafia Komaje. *Ibidem*, s. 686.

³⁸ Dwór prywatny nad rzeką Wydranką, parafia Komaje. W roku 1631 Dąbrowska ze Steckiewiczów sprzedaje tę majątność Piotrowi Rudominie chorążemu braclawskiemu, następnie w 1737r. Krzysztof Sulistrowski, chorąży oszmiański, sprzedał Ludwice z Sulistrowskich Koziętłowej, staroście dzisiejskiej. Potem był własnością Zabłockich. *Ibidem*, s. 945.

Horodyszczce, JP Koziełła, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili wielkiej.
Jarzew,³⁹ folwark JP Sulistrowskiego, na wschodzie letnim mile dwie wielkie
Jodowce, JP Sulistrowskiego, między wschodem letnim i zimowym, bliżej zimowego, pół mili małej.
Iwazskowczyzna, zaścianek JP Koziełła, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili wielkiej.
Jakowiszki, księcia Radziwiłła WW, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili wielkiej, zaścianek.
Komaje, dwór JP Sulistrowskiego i miasteczko tegoż. W którym kościół parafialny jest punktem, względem którego czyni się opisanie całej parafii.
Kunigiszki, folwark księdza plebana, na południu, pół mili małej.
Kaniabicze, JP Sulistrowskiego, między wschodem zimowy i południem, mila mierna.
Kruki, JP Sulistrowskiego i JP Werezynnej, na wschodzie letnim, mila mierna.
Królewce, JP Sulistrowskiego, między zachodem zimowym i letnim, mila mierna.
Kople, JP Koziełła, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili wielkiej.
Kalniszki, tegoż, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili mniejszej.
Kutaliszki, zaścianek tegoż, w takimże położeniu, półtorej mili miernej.
Klintaki, JP Czechowicza, pod zachodem letnim, półtorej mili wielkiej, drugie także Klintaki, tegoż tamże, blisko i trzecie Klintaki, JP Weryhi tamże.
Lilejki, JP Chomskiego, między wschodem letnim i zimowym, mila wielka.
Ltoninicze, JP Koziełła, blisko wschodu letniego, między wschodem zimowym, mila wielka.
Leonki, JP Werezynnej, blisko wschodu zimowego, między wschodem letnim, mila wielka.
Łodosie, JP Koziełła, na zachodzie zimowym, mila wielka.
Łopucie, tegoż, blisko zachodu zimowego, między południem, pół mili.
Łopuny, księdza plebana, blisko zachodu zimowego, między południem, mila mierna.
Łowcy, JP Sulistrowskiego, na południe, mila mierna.
Łukaszewczyzna, JP Weryhi, między zachodem letnim i zimowym, mila wielka.
Mackowicze, folwark JP Czechowicza, między zachodem letnim i północą, pół mili miernej.
Mackowicze, wieś tegoż tamże [w] pobliżu, ku zachodowi letniemu.
Markiany, JP Sulistrowskiego, na wschodzie letnim, pół trzeci mili.
Mularze, tegoż, pobliżu tamże.
Mularze, tegoż, na północ, mila wielka.
Moldziewicze, tegoż, na wschodzie letnim, mil dwie.
Moncewicze, tegoż, blisko wschodu letniego, między północą, mila wielka.
Mieguny, JP Czechowicza, blisko zachodu letniego, między zimowym, mila mierna.
Młyn dąbrowskiego dworu, na rzece z jeziora Szwakszt wychodzącej, JP Koziełła, blisko zachodu zimowego, między południem, półtorej mili.
Nowosiółki, tegoż, blisko zachodu zimowego, między południem, mila wielka.
Norkiewicze, JP Sulistrowskiego, blisko wschodu letniego, między północą, półtora mili wielkiej.
Ockowicze,⁴⁰ JP Chomskiego, między północą i wschodem letnim, mila mierna.

³⁹ Dobrate były położone na glebie nadzwyczaj urodzajnej. W roku 1722 prawem wieczystym nabył od Katarzyny z Rudominów, księżnej Ogińskiej, starościny uswiackiej, Krzysztof Sulistrowski, chorąży oszmiański. Następnie w 1824 Celina Sulistrowska wychodząc za księcia Konstantego Radziwiłła dostała te dobra w posagu, a potem ich córka księżna Jadwiga, żona Edwina Lubeckiego. Następnie były własnością Feliksa i Hieronima książąt Lubeckich. *Sł. geogr.*, III, s. 466.

Pucialiszki, JP Sulistrowskiego, na zachodzie letnim, mila mierna.
Popowce, JP Chomińskiego, bliżej zachodu zimowego, między południem, mile dwie.
Pokrowszynie, zaścianek JP Koziella, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili.
Paukszety, tegoż, między zachodem zimowym i letnim, półtorej mili.
Ramojki, JP Koziella, na zachodzie zimowym, mila wielka.
Rozalin, folwark JP Weryżnej, między wschodem letnim i zimowym, półtora mili.
Romaszkowice,⁴¹ JP Czechowicza, folwark przy wsi tegoż nazwiska, między zachodem letnim i północą, mila mierna.
Rogalewszczyzna, księdza plebana, na południe pół mili.
Rusaniszki, JP Oskierki, między wschodem letnim i zimowym, mila wielka.
Rusaki, JP Supińskiego, na południe, mila mała.
Surwiliszki, dwór JP Czechowicza, na zachodzie letnim, mila wielka.
Serenczany⁴², dwór JP Koziella, między zachodem zimowym i letnim, półtora mili.
Szwakszty, folwark JP Supińskiego, na południe, mila mierna.
Świrki, folwark JP Chomińskiego blisko zachodu zimowego między południem, półtora mili wielkiej.
Spiczki, JP Koziella, na zachodzie zimowym, mile dwie wielkie.
Serenczany, wieś tegoż, między zachodem zimowym i letnim, mili półtorej wielkiej.
Skarpowce, JP Koziella, między południem i zachodem zimowym, półtorej mili wielkiej.
Subocze, zaścianek JP Koziella, mila wielka, tegoż drugi zaścianek Subocze, półtorej mili i trzeci także, mile dwie mierne, wszystkie między zachodem zimowym i letnim.
Trabszewicze, JP Sulistrowskiego, między zachodem zimowym i letnim, pół mili.
Tarasowczyzna, zaścianek, na wschodzie letnim, tegoż, półtrzyście mili.
Walukowszczyzna, JP Koziella zaścianek, między zachodem zimowym i letnim, mila mała.
Węgliszki, zaścianek tegoż, w tymże położeniu, mila wielka.
Waszkowszczyzna, zaścianek tegoż, w tymże położeniu, półtorej mili, także dwa zaścianki poblizu tegoż, takiegoż nazwiska.
Wiązowczyzna, zaścianek JP Sulistrowskiego, na wschodzie zimowym, pół mili.
Żukowczyzna, folwark JP Sulistrowskiego, na wschodzie zimowym, mila mała.
Żyguny, tegoż, na południu mila mierna.
Żarskie, JP Koziella, między zachodem zimowym i letnim, mila wielka.
Żardele, tegoż w tejże pozycji, półtora mili mierne.
Żweretowczyzna, zaścianek tegoż w tymże położeniu, mila wielka.
Żwerbłowszczyzna, JP Weryhi, półtorej mili wielkiej, tamże.

⁴⁰W II połowie XIX w. Folwark wieś i dobra nad potokiem Wingra w powiecie święciańskim, parafia i gmina Komaje. Krzysztof Sulistrowski nabył te dobra od Katarzyny z Rudominów Ogińskiej starościny uświackiej, potem były własnością Chomskich. *Sł. geogr.*, VI, s. 371.

⁴¹ W II połowie XIX w. wieś w powiecie święciańskim, gmina i parafia Komaje. Należą do dóbr Maćkowicze Czechowiczów. *Sł. geogr.* IX, s. 733.

⁴² Dobra Serenczany leżały przy trakcie między Łyntupami a Komajami. Według tradycji rodzinnej ostatnich właścicieli Kątkowskich, Serenczany były wcześniej własnością ks. Świrskich a następnie Morykonich. W Serenczanach znajdował się duży modrzewiowy dwór klasycystyczny, według tradycji zbudowany w drugiej połowie XVIII w. przez Świrskich. Dwór ten, parterowy, jedenastoosiowy, z trójosiową częścią środkową podwyższoną o piętro, wznosił się na wysokim podmurowaniu i sklepionych piwnicach. Obok dworu znajdowała się mурowana oficyna i ogród spacerowy. Dwór i park został zniszczony podczas drugiej wojny światowej. R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, cz. 1, t. 1 Warszawa 1986, s. 339-341.

2-do

Od tegoż parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:
Zadziew, kościół parafialny, w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach kapituły
wileńskiej, na wschód letni, mil dwie wielkich.....⁴³

⁴³ W tym miejscu urywa się opis parafii Komaje, brakuje dalszych stron.

PARAFIA KOŚCIENIEWICKA

1-mo

Kościół parafialny⁴⁴ we wsi Kościeniewiczach,⁴⁵ położony w województwie wileńskim, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Dwory, okolice, wsi[s], zaścianki i inne miejsca do tej parafii należące w tymże województwie i powiecie, według porządku alfabety ułożone jedno po drugim następują:

Adzieraki, zaścianek JP Paca, na zimowym zachodzie, trzy ćwierci mili, uniacy sami.

Birkowszczyzna, dwór i cerkiew JP Oskierki, na samą północ, mila jedna wielka.

Borowy, zaścianek JP Rodziewicza, między wschodem letnim i północą, mili półtorej wielkiej miary.

Chrapacze, okolica JP Sierotów i Niewierowiczów, na zachodzie zimowym, pół mili małej.

Ciereszki, wieś JP Rodziewicza, między wschodem letnim i północą, mila jedna i ćwierć mili, wszyscy mieszkający obywatele greciństwo, prócz jednej niewiasty rzymskich obrządków.

Czapielszczyzna, zaścianek JP Śliźnia, na sam wschód, mila wielka, sama jedna unia.

Czerwony Dwór, JP Horaina, na sam wschód letni trzy ćwierci mili.

Dawidki, wieś JP Rodziewicza, na samą północ ćwierć mili miernej, więcej ludzi obrządków łacińskich niż gre[ckich].

Dobrowicze, wieś JP Wazgirda, na wschodzie letnim, mil półtorej, więcej rzymian niż Rusi.

Dobrówka, wieś JP Rodziewicza i JP Śliźnia, sama unia, na samym wschodzie, mili półtorej.

Dziatłowszczyzna, zaścianek JP Rodziewicza, na samą północ, mila mała.

Filipki, wieś JP Chodźki, między zachodem letnim i północą, mili półtorej, sama Ruś.

Giedziewicze, wieś JP Rodziewicza, na wschód letni, mila średnia, obrządku rzymskiego mało ludzi.

Gierki, zaścianek JP Rodziewicza, na zachodzie letnim, ćwierć mili średnia.

Głudzowszczyzna, zaścianek JP Rodziewicza, na samą północ, mila wielka.

Hlebionki, wieś JP Rahuzy, na wschodzie zimowym, pół mili średnicy, więcej katolików niż Rusi.

Horbaczewszczyzna, zaścianek JP Rodziewicza, na samą północ, mila wielka.

Horodziłowicze, wieś JP Paca, sama unia, na sam zachód, trzy ćwierci mili.

Horodyszcz, wieś JP Rodziewicza, między północą i letnim zachodem, mili półtorej, unia prócz kilka osób latiny.

Iwaszynowicze, wieś JP Paca, unia sama, na zachód, trzy ćwierci mili.

Jackiewicz, folwark JP Rodziewicza, na północ samą, trzy ćwierci mili.

Jackiewicz, wieś JP Rodziewicza, na północ samą, trzy ćwierci mili.

Jęczek, zaścianek, na północ samą, trzy ćwierci mili, uniat mieszkaniac JP Rodziewicza.

⁴⁴ Kościół parafialny pod wezwaniem N.M.P. został wzniesiony z drzewa w 1662r. przez Pawła Laskowskiego na misję Jezuitów. Za staraniem księdza jezuita Felicjana Sulistrowskiego z ofiar parafian w 1763r. został wymurowany kościół pod wezwaniem Ignacego Joyoli. Kościół posiadał kaplicę w Serweczu (wymienianą jako parafialną ale wakującą z powodu braku środków do utrzymania kapłana) i w Kowieniowie.

Źródło: *materiał archiwalny BUW Kronika kościoła parafialnego w Kościeniewiczach*, z. 4, nr. 2734

⁴⁵ Miasteczko rządowe przy byłej drodze pocztowej z miasta Dolhinowa do miasta Wilejki (była tu stacja poczty). Dobra pojezuickie były w 1780r. we władaniu Aleksandra Horaina. *Sł. Geogr.*, IV, s. 455.

Jerechy, wieś JP Śliźnia, na samym południu, ćwierć mili duża.
Kniahinin, dwór i cerkiew JP Rodziewicza, na samą północ, mila i ćwierć mili.
Kniahinin, dwór i wieś JP Śliźnia, tamże blisko.
Kłowsie, wieś Panien Bernardynek wileń[skich], na zachodzie zimowym, mili półtorej, sama unia.
Kościeniewicze, wieś w której kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii, wieś i karczma należy do JP Horaina.
Korejkwce, folwark JP Paca, między letnim i zimowym zachodem, pół mili wielkiej.
Kostyki, dwór, cerkiew, młyn i karczma JP Śliźnia, między wschodem zimowym i południem, mila mała. Tamże przystań, nowo wystawiona na splaw płytów, na brzegu rzeki Wilii graniczącej parafię kościeniewicką od parafii olkowickiej, na drugiej stronie Wilii leżącej alias na lewym boku. We wsi Kostykach mało katolików, sama unia.
Koniki, wieś JP Rodziewicza, na samą północ, mili półtorej, sama jedna unia.
Kusie, wieś JP Rodziewicza, na samą północ, pięć ćwierci mili, sama unia.
Kowalewsczyzna, zaścianek JP Śliźnia, na letnim zachodzie, ćwierć mili.
Kowale, folwark JP Chodźki, między północą i wschodem letnim, mil dwie.
Kowieniów, dwór JP Rodziewicza, między letnim zachodem i północą, ćwierci trzy mili.
Krushło, zaścianek JP Horaina, na wschodzie letnim, pół mili małej.
Krzywicze, dwór, kościół JJXX Trynitarzów, cerkiew, karczma, wieś, młyn, JP Chodźki, między wschodem letnim i północą, mili dwie średniej miary.
Kulesze, wieś JP Rodziewicza, na letnim zachodzie, pół mili.
Kumielszczyzna, JP Rodziewicz, między letnim i zimowym wschodem, mili półtorej, unia prócz kilka domów kato[lików].
Łocewicze, wieś JP Horaina, między północą i wschodem letnim, unia mało katolików, mila duża.
Łotki, wieś JP Oskierki, na samą północ, pięć ćwierci mili, sama unia.
Maciasy, wieś JP Rodziewicza, między zachodem letnim i północą, unii niewiele w tej wsi, mila mała.
Małyszki, wieś JP Horaina, między północą i wschodem letnim, półtorej mili małej, unia mało rzymian.
Manichy, wieś JP Waryszewicza, między północą i wschodem letnim, mila mała, Ruś, katolików mało.
Mickiewicze, wieś JP Rodziewicza, na samą północ, dwie mili małe, sama unia.
Napraśnica, karczma JP Naruszewicza, między północą i letnim wschodem, mila jedna.
Nabylica, karczma JP Śliźnia, między wschodem zimowym i południem, mila mała.
Niepotrzebnica, karczma JP Horaina, na letnim wschodzie, trzy ćwierci mili.
Niwki, folwark Panien Bernardynek wileń[skich], między letnim zachodem i północą, pięć ćwierci mili, tego nazwiska wieś tamże i cerkiew, unia sama.
Nieściorki, wieś tychże panią, na zachód zimowy, mila jedna, ½ unia sama.
Nowosiółki, wieś JP Wazgirda, między północą i wschodem letnim, półtorej mili, unia sama.
Odkup, zaścianek JP Karuszewicza, na północ mila jedna. Tamże drugi Odkup, JP Rahuzy, unia.
Orpa, JP Śliźnia, między południem i zachodem zimowym, pół mili sporej, unia mieszana
Orpa, JP Solkoszuka, na zachodzie zimowym, pół mili małej.
Ostaszków, folwark JP Romera, na zachód zimowy, trzy ćwierci mili.
Ostaszków 2-gi, JP Charewicza, na zachodzie zimowym, pół mili wielkiej, unia mieszana.

Ozierodowicze, wieś JP Rahuzy, między północą i wschodem letnim, mila jedna wielka, unia, rzymian mało.

Osowiec, wieś JP Paca, sama jedna unia, na zachód letni, mila wielka.

Paszkwoszczyzna, folwark JP Rodziewicza, na północ samą, mila średnia.

Pobrzezie, zaścianek JP Horaina, na wschodzie letnim, pół mili dużej.

Podkrzywicze, dwór JP Ciwińskiej, między północą i wschodem letnim, półtorej mili dużej.

Podedworze, zaścianek JP Horaina, na wschodzie letnim, trzy ćwierci mili.

Prudniczki, wieś JP Chodźki, na samą północ, mila i trzy ćwierci mili.

Pmiaty, wieś JP Sołohuba, unia jedna, między południem i zachodem zimowym, trzy ćwierci mili.

Putrycze, wieś JP Paca, na letnim zachodzie, pół mili małej, sama jedna unia.

Rabuń, dwór panią Bernardynek, wileń[skich] na zachodzie zimowym, dwie mili małe.

Rzeczki, karczma JP Paca, na samym zachodzie, mila jedna.

Stare Kościeniewicze alias Ryndziewicze, JP Śliźnia, na sam zachód, pół mili małej.

Serwecz Dwór, dwór, cerkiew, wieś, karczma i młyn JP Rodziewicza, na samym wschodzie, mila mała, unia, niewiele katolików mieszanych znajduje się.

Serwecz, dwór drugi JP Naruszewicza i cerkiew, na wschodzie, pół mili średniej, tamże Serwecz trzeci, dwór JP Rahuzy.

Sidorowszczyzna, zaścianek JP Sołohuba, na zachodzie zimowym, trzy ćwierci mili, unia.

Ślipki, wieś JP Romera, na zachodzie zimowym, mila 1 spora, unia sama jedna.

Słoboda Rabuńska, wieś Panien Bernardynek wileń[skich], na samym zachodzie,⁴⁶ dwie mili średnie, unia. Tamże znajduje się przystań do ładowania strugów, nad prawym brzegiem rzeki Wilii, która parafię tutejszą graniczy od parafii iliskiej, na lewym brzegu zostającej.

Sosenka⁴⁷, wieś JP Sołohuba, na prawym boku Wilii, na samym południu, mila wielka. Także i tu handle strugowe na prawym boku Wilii rozpoczynają się, która jest naturalną granicą od parafii iliskiej, leżącej na lewej stronie. Unii więcej niż łacinników.

Starzynki, zaścianek JP Wazgirda, na letnim wschodzie, pięć ćwierci mili, unia jest niespora.

Scimiękowszczyzna, zaścianek JP Rodziewicza, na samą północ, mila mała, unia.

Sučki, wieś JP Horaina, między wschodem zimowym i południem, na pół mili małej, Ruś mieszana.

Sutoki, wieś JP Horaina, między wschodem i południem mila jedna średnia. Tu się płyty na prawym brzegu Wilii ładują.

Subocz, JJPP Oskierki, Rodziewicza i Ciwińskiej, na samą północ, mila średnia, unia sama.

[Szymany],⁴⁸ [wyraz nieczytelny] między północą i wschodem letnim, pięć ćwierci mila małych[ss].

Uzdygołowicze, wieś JP Rodziewicza, między północą i wschodem letnim, dwie mile duże, unia mieszana.

Wądołowszczyzna, wieś JP Horaina, na zimowym wschodzie, ćwierć mili duża, unia mieszana.

⁴⁶ W rzeczywistości wioska Słoboda Rabuńska znajduje się 2 mile na południe od kościoła parafialnego. *Mapa sztabowa 1:100000*, Warszawa 1936 r., pas 31, słup 44.

⁴⁷ Miasteczko na prawym brzegu Wilii, dziedzictwo broniśława Bohdanowicza. Pierwsze handlowe miasto w górze rzeki Wilii. K. Tyszkiewicz, *op. cit.*, s. 66.

⁴⁸ Nazwa wioski jest nieczytelna, została odtworzona na podstawie *mapy sztabowej 1:100000*, pas 30, słup 44, oraz dzięki wskazówkom kierunku i odległości, zapisanym w źródle.

Wądomszczyzna, zaścianek JP Horaina, na samą północ, pół mili.
Wołoczki, wieś JP Naruszewicza, między północą i wschodem letnim, pół mili małej, Rusi więcej niż rzymian.
Wołoski, wieś JP Sliźnia, między wschodem zimowym i południem, mila mała, unia sama jedna.
Zabłotczyzna, dwór i wieś JP Widmąta, między północą i wschodem, pół ćwierci mili małej, we wsi Ruś.
Załocki, wieś JP Horaina, na samym południu, pół ćwierci mili małej, unii więcej niż rzymian.
Żukowicze, wieś JP Paca, na zachodzie letnim, mila średnia, unia jedna.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkie są następujące:
Dołhinów, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie połockim, w dobrach JP Kamińskiego, na wschód letni mil trzy średnich.
Olkowicze, kościół parafialny, w województwie mińskim, w dekanacie radoszkowskim, w dobrach JP Horainów, względem kościoła parafialnego kościeniewickiego na wschodzie zimowym, mili półtrzeciej, za Wilią rzeką.
Ilia, kościół parafialny, w województwie mińskim, w dekanacie radoszkowskim, w dobrach JP Sołohuba, pod samym południem za Wilią rzeką, trzy mile małe.
Kurzeniec, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim, w dobrach JP Romera, pod samym zachodem leży, odległy mil dwie wielkiej miary.
Wołkołata, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie połockim, w dobrach JP Dąbrowskiego, położone między północą i wschodem letnim, mil pięć wielkich.

3-tio

Miast znacznych blisko Kościeniewicz nie masz, odległe są te:
Wilno, stołeczne WKL, pod samym zachodem położone, mil dwadzieścia.
Oszmiana, sądowe i powiatowe miasteczko, na zachodzie zimowym, mil piętnaście.
Postawy, na północ, sądami sławne drugiej repartycji powiatu oszmiańskiego, mil dziesięć odległe.
Mińsk, miasto województwa mińskiego, graniczącego z parafią kościeniewicką, mil trzynaście odległe, pod samym południem nad rzeką Świsłoczą.

4-to

Droga z Kościeniewicz do Wilna. Zaczyna się przed kościołem stojącym facjatą o kroków kilkadziesiąt, przez wieś Kościeniewicz i pole otwarte, wpada w krzaki o ćwierć mili.
Z krzaczków [.....]⁴⁹ ciągnie się polem mimo Korejkowców, folwarku leżącego blisko drogi po lewej ręce, wpada do boru i idzie więcej ćwierć mili do Rzeczek JP Abramowiczowej, gdzie granica parafii kościeniewickiej kończy się w ruczaju wypadającym z błot blisko leżących.
W drugą stronę kościoła, mimo karczmy, która więcej niż sto kroków leży od kościoła, otworzystym polem ciągnie się Gościniec Połocki z Wilna. Po stronach tej drogi dają

⁴⁹ Wyraz nieczytelny

się widzieć lasy z białego drzewa, miejscami od gościńca nieco dalej, miejscami bliżej. O ćwierć mili grobla piękna plantowana z mostem nowym na gruncie JP Horaina, tymi polami małą milę ubiegłszy, rzeka zwana Serwecz portową przecina drogę mimo młynu ciekącą na, której most roboty pięknej JP Rodziewicza. Za mostem przez wieś Serwecz, zostawiając dwór tegoż nazwiska po lewej stronie na pagórku, a cerkiew po prawej, wzdłuż otwartym polem pół mili dobrej na równym polu bez żadnych znaków zostawia gościniec ten granice parafii kościeniewickiej kończącą się, a daje początek granicom parafii dołhinowskiej, nie dojeżdżając do dworu zwanego Żary po prawej stronie gościńca stojącego. Tymże samym traktem idzie droga do Urzacza, miasteczka sądowego województwa połockiego, leżącego stąd w odległości mil szesnastu.

Droga do Ilii i do Mińska, zaczyna się od karczmy JP Horaina blisko kościoła leżącej, kręto w prawo stronę na Załocki, małej pół ćwierci mili leżące, potem polem nie więcej jak ćwierć naszedłszy przerzyna się w poprzek wsi Jerchy JP Sliźnia, za którą wsią zaraz mimo stawu po prawej ręce a mimo młynu po lewej zostających się, przez mostek na przykry pagórek wzbija się, nieco polem rozciągnawszy się wpada w lasy mieszane kawałkami pola, też na błota sosińskie postępuje, na których most ciągnie się z krągłaków robiony więcej ćwierć mili dobrej miary, przez który jadąc z obu stron miejscami rzadkie sośniaczki i brzezinki znajdują się z błot, zjechawszy blisko pół mili między lasami mieszają się kawały pola pod samą wioską Sosenką, tak się ciągnie w końcu wsi mimo karczmy, droga Iłska i Mińska kończy się w rzece Wilii i parafii granica. Od teje karczmy kręto w prawą rozciąga droga do Rabunia dworu panią Bernardynek i wsi Słobody Rabuńskie zwanej o pół mili leżącej stąd.

Droga do Wołkołaty zaczyna się od karczmy, idzie mimo cmentarza kościelnego polem, mimo dworu JP Widmąta i wsi po prawej stronie zostających, za nią wraz do lasów gęstych i ciemnych wpada między którymi domy znajdują się dla straży lasów, ta droga aż za milę wychodzi na pola Birkowszczyzny leżącej stąd o wielką milę, mimo której ciągnie się polem i wpada znowu w ciemne lasy. Tędy bez żadnego znaku ginie granica parafii kościeniewickiej graniczącej z parafią wołkołacką.

W całej parafii kościeniewickiej jak grunta tak drogi piaszczyste wszędzie i kamieniste.

5-to

Jezior w parafii kościeniewickiej żadnych nie masz, ni wielkich ni małych.

Błota często obszerne znajdują się, między którymi najznacniejsze są zwane Soseńskie, zaczynające się od brzegów rzeki Wilii, wzdłuż rozciągają się na mil dwie aż do Ślipek, szerokość ich nie równa od najmniejszej miary ćwierć mili do największej, miejscami trzech ćwierci mili rozciąga się, między któremi błotami alias bagnami zwanymi znajduje się ostrów, na ćwierć mili długa, na pół ćwierci szeroki, równie do wszystkich panów należący jak i bagna to jest do JJPP: Sołohuba, Sliźnia, Widmąta, Horaina, Rodziewicza i innych. Było przedtem bagnów[s] więcej ale tymi laty suchemi posychały i zamieniły się na błota i dostępne miejsca, których, że bardzo wiele jest a drobnych przewiska z osobna nie wyrażają się.

6-mo

Stawy dwa, każdy mający młyn nad sobą, przy Czerwonym Dworze JP Horaina, zarosłe.

Stawek w Kniahininie, niedawno wykopany z młynek[s] i mostem do przejazdu, na drodze Miadziolskiej, JP Rodziewicza.

Stawek w Birkowszczyźnie nad rzeczką Pisą alias Nakwą, JP Oskierki, z młynem, zaczynającą się pod Maciasami z błot nie daleko leżącymi.

Staw i młyn w Prudniczках, JP Chodzki, nad rzeczką pomienioną. Tegoż j[ego]mości w Krzywiczach, nad rzeką Serweczem, staw nad którym dwa młyny w jednym miejscu. Niżej nad tą samą rzeką staw i młyn w Serweczu, JP Rodziewicza. Jeszcze niżej, niedaleko rzeki Wilii, do której ta rzeka zwana Serwecz wpada, młyn bez stawu leży, przy którym most nowy, piękny, nad Serweczem osadzony, rozciąga się dłużyńny na pół ćwierci mili małej, JP Sliźnia. Tegoż JM w Jerechach stawek i młynek na czas mielący. Stawek w Rabuniu, Panien Bernardynek wileń[skich], mający wodę z bagnów Soseńskich nad ruczajem Orpionką.

7-mo

W parafii kościeniewickiej więcej jest gruntów do uprawy gospodarskiej, niż lasami zarosłych. Lasy choć są ale do budowy niezdatne, sosny się najdują małe, brzozy, dęby stare, jodła, osina i leszczyna miejscami się wydaje.

8-vo

Drogi partykularne w parafii kościeniewickiej te się znajdują.

1-mo. Z Drogi Dołhinowskiej do Połocka, jadąc za Kościeniewiczami ½ ćwierci mili pod krzyżem, na polu stojącym, droga idzie w lewą stronę do Małyszek. Podjechawszy nieco polem równym mała dróżka wybacza[s] w prawo stronę do wsi Wądołowszczyzny za krzakami leżącej razem i do wsi Hlebionek obok go[ści]ńca spak stojącej. Dalej postępując tą drogą zbliżywszy się do krzaczków znowu w prawą stronę dróżka wpada mała wiodąca mimo wsi Wądołowszczyzny na prawym boku zostającej do dworów JJPP Naruszewiczów i Rahożów zwanych Serweczami w jednym położeniu będących. Od krzaczków zaś postępując równiną po lewej ręce dają się widzieć lasy i laski opodal i blisko, a po prawej gaj na niskim pagórku z białego drzewa brzeziny złożony zostaje. Niedaleko jadąc, po lewej stronie zaścianek Podbrzezie, Manichy wieś i karczmy Niebylicy, Niepotrzebnica i Czerwony Dwór zostają się. Od tego dworu w prawą kręto o tysiąc kroków puszcza się droga, przez niewielkie krzaczki przejechawszy na dole z pagórka zwróciwszy się w lewo kręto mimo zaścianku podedworza, znowu w prawo kręto mimo młynu przez mostek przeszedłszy w lewą kręto błoto stawu zarosłego. Od stawu znowu w prawą kręto na pagórek, z pagórka zjechawszy łąkami krzaczkami postępuje się do rzeki Serwecza, którą promem przebywszy, zaraz Małyszki wieś i cerkiew pod laskiem sosnowym w koniec wsi, po lewej stronie stawu swieczyny znaki wydają się, to jest szaniec. Tu koniec i granica parafii kościeniewickiej.

2-do. Z Drogi Iłskiej albo Mińskiej ujechawszy ze wsi Załoczek zaraz kręto w lewą na Sućki przez lasy błotniste, przez Sućki przejechawszy, przez lasek końcem wsi Wołosek na pagórek, na którym po prawej stronie karczma i gaj znajduje się, a droga mimo Dworu Kostyki z którego widne Sutoki, wieś nad Wiliją leżą, idzie przez most wielki, nowy, na rzece Serweczu, jadącym polami do wsi Kostyki gdzie cerkiew. Ze wsi przez pola równe więcej pół mili dąży do wsi Kumielszczyzny, gdzie się kończy parafia kościeniewicka.

3-tio. Wileńskim Traktem z Kościeniewicz wyjeżdżając, pod krzyżem w lewą stronę idzie dróżka do wsi Ślipek i Słobody Rabuńskiej, tą drogą podjechawszy do krzaczków w lewą stronę idzie do Chrapaczów okolicy i Orpy JP Sołohuba za ruczajkiem będącej, mimo której przejeżdżając w lewej stronie wieś Pmiaty widne, przez pole i kawał lasu borowego przebywszy Ostaszków JP Charewicza. W prawą zaś stronę między

krzaczkami na Orpę sliżniowską i widmontowską razem leżącemi, skąd Stare Kościeniewicze alias Ryndziewicze, po prawej stronie niedaleko widne, mimo karczmy JP Widmąta kręto w lewo na górę polem przejechawszy ćwierć mili w las duży wpada. Z lasu na wioseczkę Adzieraki, tąż dużej ćwierć mili polem idąc na koniec wsi Ślipek, wieś na lewej, a cerkiew na prawej stronie zostaje się. Przez ruczaj prosto w górę porzuciwszy w prawą do Kłowskiów wsi, a w lewą do wsi Rabunia gdzie dwór i cerkiew, minąwszy to otwartym polem postępując dróżką ciasną, kamienistą, górzystą, wielkiej pół mili do Rabuńskiej Słobody. Z Słobody prawą stronę rzeki Wilii jadąc do Kasuty młyn nad rzeczką Grodziejówką, gdzie granica parafii kościeniewickiej.

4-to. Z drogi Wołkołackiej za Kościeniewiczami minąwszy dwór JP Widmąta przy Czarczence w lewą stronę kręto idzie droga, mimo gaiku na lewej stronie leżącego, do wsi Dawid[ki] łąkami, krzaczliwymi błotnistymi. Przez wieś przejechawszy raz jedną dróżką idzie w lewo kręto do Gierok za laskiem leżących o ćwierć mili, drugą dróżką średnią do Wądołowszczyzny i Kuleszów za laskiem siedzących, w prawy bok polami mimo dworu Kowieniowa, którego płoty mijając w prawą stronę do zaścianku Scimiękowszczyza i do wioseczki Działowszczyzna zaraz leżących. A od płotów prosto w lewą polami dwornymi przez lasek mały, błotnisty, do wsi Muciasów z milą od Kościeniewicz leżących. Minąwszy wieś w prawo koło granic wiejskich na zaścianek Honczarów, przez bród przykry przejechawszy, w prawą stronę do Knichinina i Jachiewicz, a w lewą do dworu, cerkwi i wsi Niwek zwanymi. Tu koniec parafii kościeniewickiej.

9-to

Parafia kościeniewicka w tych się zawiera granicach.

1-mo. Od wschodu słońca w powiecie oszmiańskim między dekanatem świrskim i połockim, parafią wołkołacką i dołhinowską graniczy rzeczka Słostówka wpadająca do rzeki Wilii przy wsi Kumiełszczyźnie leżącej w parafii kościeniewickiej.

2-do. Od południa rzeką Wilią od parafii olkowskiej i ilskiej leżących w województwie mińskim w dekanacie radoszkowskim na lewym boku rzeki Wilii.

3-tio. Na zachód od rzeki Wilii, nad którą w parafii kościeniewickiej z prawego boku strugowe i płytowe zaczynają się handle, prowadzi się granica parafii kościeniewickiej rzeczką zwaną Ordziejówką, od parafii kurzenieckiej w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim będącej.

4-to. Od północy częścią parafii kurzenieckiej, częścią od parafii wołkołackiej, nie masz pewnych znaków parafii kościeniewickich graniczących, tylko po wsiach poznają się granice zaczawszy od Niwek, ciągnie się przez Kniahinin na Horodyszcze wieś i Krzywicze dwór JP Chodźki.

[.....]⁵⁰

⁵⁰ Brakuje podpisu plebana w źródle.

PARAFIA KURZNIECKA

1-mo

Kościół parafialny⁵¹ w miasteczku Kurzeńcu⁵² położony, w powiecie oszmiańskim w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie, według porządku alfabety ułożone i [t]ak tu po sobie idą.

Bohdanow⁵³, dwór i wieś JP Kontrymów, pod samym wschodem letnim względem kościoła kurzenieckiego, pół mile małe.

Borodzin, zaścianek różnych szlachty, pod samym zachodem letnim, ćwierć mili wielkie.

Butrymów, okolica różnych szlachty, między zachodem zimowym i południem, pół mili wielkie.

Bałszy, wieś s[*taros*]twa habskiego, między północą i wschodem letnim, mile dwie wielkie.

Borowy, zaścianek JP podkomorzego troc[*kiego*], pod samym wschodem letnim, mila wielka.

Bilcewicz, st[*arost*]wa witeyskiego pod zachodem letnim, mila wielka.

Budy, zaścianek st[*arost*]wa habskiego, na północy, mile trzy małe.

Butrymów, okolica różnych szlachty, na zachodzie zimowym, pół mili miernej.

Barańcy, wieś JP Kocięła st[*aros*]ty markow[*skiego*], pod samym zachodem zimowym, mili dwie wielki.

Czarnochwostwo, okolica różnych szlachty, na południu, mila mierna.

Czyżowice, wieś JP podkomorzego, między wschodem zimowym i południem, mila wielka.

Chołopki, wieś P Bernardynek wileńs[*kich*] s. michalskich, pod samym południem, mila wielka.

Cinciewicz, wieś WWPP Bernardynek wileńs[*kich*], pod samym zachodem zimowym, mila wielka.

Chodni, wieś JP Kocięła st[*aros*]ty mark[*owskiego*], na wschodzie zimowym, ćwierć mili mierne.

Dziedzicze, wieś JP Kleczkowskiego, między zachodem letnim i północą, pół mili mierne.

Huby, dwór JP Hramowicza st[*aros*]ty hub[*skiego*], na północ mila wielka.

Horydowicz, wieś k[*się*]cia J Radziwił[*ły*] w[*ojewo*]dy wileń[*skiego*], pod samą północą, pół mili małe.

Jackiewicz, okolica różnych szlachty, pod samym zachodem zimowym, mila wielka.

Jwoncewicz, wieś JP podkom[*orze*] troc[*kiego*], pod samym południem, pół mili wielkiej.

⁵¹ Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia N.M.P. został wzniesiony w 1539r. z drewna. Według autora Kroniki kościoła w Kurzeńcu ta data pojawia się w kopii testamentu Jana Michajłowicza fundatora kościoła, dziedzica na Kurzeńcu. Kościołowi został nadany folwark Horodyszcze, powstała tam kaplica. Parafia została skasowana w 1866 roku i wcielona do kościeniewickiej. Sam kościół został przerobiony na cerkiew. Źródło: *materiał archiwalny BUW kronika kościoła parafialnego w Kurzeńcu*, z. 4 nr 2736., *Sł. geogr.*, IV, s. 946.

⁵² Miasto położone nad rzeką Pieniawą przy trakcie z Mińska do Dżisny, bardzo handlowe. *Sł. geogr.*, IV, s. 945-946.

⁵³ W tej parafii została zmieniona kolejność zapisywania. W źródle określenie: wieś, okolica lub dwór, występowało przed nazwą miejscowości.

Juchnowicze, wieś JP Kocięła st[*aros*]ty mar[*kowskiego*], między zachodem letnim i północą, mili wielka.

Kurzeniec, dwór i miasteczko JP Romera podkom[*orzego*] trockiego, pod wschodem zimowym.

Kasuta, Dwór i wieś JP podkomor[*zego*] troc[*kiego*], między wschodem zimowym i letnim, mila wielka.

Kopockowszczyzna, JP Hołuba, pod zachodem letnim, pół mili wielkie.

Kulbaczyn, folwark JP Mackiewicza skarb[*nika*] oszm[*iańskiego*], między północą i zachodem letnim, pół mili wielkie.

Kotłowcy, folwark JP Grastowego, na północ, mile dwie wielkie.

Komsin, zaścianek JP st[*aros*]ty hub[*skiego*], między północą i wschodem letnim, mile dwie wielkie

Komary, zaścianek JP podkomor[*zego*] troc[*kiego*], pod wschodem letnim, mila wielka.

Koczanki, wieś WWPP Bernardynek wileń[*skich*], między wschodem letnim i zimowym.

Kołowicze, JP Paca st[*aros*]ty wilej[*skiego*], pod zachodem zimowym, mila wielka.

Kuźmicze, wieś przestw. kapituły wileń[*skiej*], pod północą, mila mała.

Kulbaczyn,⁵⁴ 2 folwarki JP Kleczkowskiego, między zachodem letnim i północą, pół mili mierne.

Kozanki, wieś JP Sliźnia sędz[*iego*] star?, Na północy, pół mili wielkie.

Korwiele, wieś k[*się*]cia wojew[*ódtwa*] wileń[*skiego*], na zachodzie zimowym, pół mile małe.

Leśnik, zaścianek JP Abramowicza st[*aros*]ty hub[*skiego*],⁵⁵ między północą i wschodem letnim, mila i pół wielkie.

Lipniewicze, zaścianek JP Kontryma, pod samym wschodem letnim, mila wielka.

Małmyhi, JP Romera podko[*morzego*] troc[*kiego*], pod południem, mila wielka.

Nowosiółki, wieś tegoż JP podkom[*orzego*] troc[*kiego*], pod samym wschodem letnim, mila wielka.

Ogrodniki, wieś JP podkom[*orzego*] troc[*kiego*], pod samym wschodem zimowym, mila wielka.

Osipowicze, wieś JP Paca st[*aros*]ty wilej[*skiego*], na zachodzie zimowym, mile dwie wielkie.

Olszyn, zaścianek JP st[*aros*]ty markow[*skiego*], pod zachodem letnim, mila wielka.

Ogrodniki, wieś JP podkom[*orzego*] troc[*kiego*], na wschodzie letnim, pół ćwierci mili małe.

Porsa,⁵⁶ dwór JP Widmąta, pod zachodem zimowym, mila wielka.

Podhorodyszczce, okolica różnych szlachty, pod zachodem zimowym, trzy ćwierci mili wielkie.

Pukienie, wieś woj[*ewo*]dy wileń[*skiego*], pod wschodem letnim, o sznurów geometrycznych siedem.

Rudnia, zaścianek JP Kofta st[*aros*]ty oszm[*iańskiego*], między zachodem letnim i północą, mili dwie wielkie.

Ryhorki, wieś JP Abramowicza st[*aros*]ty hub[*skiego*], między północą i wschodem letnim, mila wielka.

⁵⁴ Folwark prywatny w powiecie wilejskim przy byłej drodze pocztowej miadziolskiej. Kaplica rzymskokatolicka, drewniana, parafii Kościeniewiczze. *Sl. geogr.* IV, s. 858-859.

⁵⁵ Abramowicz Joahim h. Jastrzębiec. Dziedzic dóbr Worniany w wileńskim, podstarości starodubowski, starosta hubski. *PSB*, Kraków, T I, zes. 1, s. 15.

⁵⁶ Folwark wieś i dobra w powiecie wilejskim. Położone przy byłej drodze pocztowej miadziolskiej, własność Sułnikowej. *Sl. geogr.* VIII, s.827

Rzeczki, miasteczko JP Abramowicza st[arosty] hub[skiego], na wschodzie letnim, miła mierna.

Sawin, folwark i wieś JP Chmielewski, pod zachodem zimowym, ćwierć mili małe.

Strezy, wieś JP Abramowicza st[arosty] hub[skiego], między północą i wschodem letnim, miła wielka.

Szytowiec, wieś st[arosty] mar[kowskiego], pod zachodem zimowym, mili dwie wielkie.

Suchary, wieś JP Mackiewicza skar[bnika] oszmiań[skiego], pod północą, pół mili wielkie.

Szczebieraki, wieś prześwietn[ej] kapituły wileń[skiej], pod samą północą, mili trzy wielkie.

Szmidzionki, wieś JP Sliznia, sęd[ziego] star., na północy, pół mili wielkiej.

Spihalszczyzna, JP Kontryma, na południu, ćwierć mili małe.

Sakowicze, wieś tegoż woje[wo]dy wileń[skiego], pod wschodem letnim, pół ćwierci mili małe.

Tałucie, wieś i folwark należący do st[arosty] markow[skiego], JW Kocięła st[arosty] oszm[iańskiego], na północ, mili dwie wielkie.

Turowszczyzna, wieś i folwark JP Kleczkowskiego, pod zachodem letnim, miła wielka.

Trapaty, dwa folwarki JP Głębockich i Hołubów, pod samym południem, ćwierć mili małe.

Trubaczy, wieś JP podkom[orzego] trockiego, pod północą, mil trzy małe.

Tatary, wieś JP Hołuba, pod zachodem letnim, pół mili wielka.

Uściniowicze, wieś JP Abramowicza st[arosty] hub[skiego], pod wschodem letnim, miła wielka.

Wilejka, dwór i miasteczko JP Paca st[arosty] hub[skiego], na południu, miła wielka.

Waronice, wieś JP Abramowicza st[arosty] hub[skiego], między północą i wschodem letnim, miła wielka.

Wiesioty, zaścianek JXX Bazylianów kasuckich, między południem i zachodem zimowym, pół mili wielkie.

Żółtki, wieś JP Paca st[arosty] wilej[skiego], między zachodem zimowym i letnim, miła wielka.

Zimodry, wieś JP Kocięła st[arosty] mar[kowskiego], na południu, ćwierć mili małe.

Zurychi, wieś prześw[ietnej] kapituły wileńskiej, na północy, miła wielka.

2-do

Od tego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:

Kościeniewicze, w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach WJP Horaina Wojskiego wileń[skie]go, kościół parafialny między wschodem letnim i zimowym, od Kurzeńca mili dwie wielkie.

Ilia, w województwie mińskim, w dekanacie radoszkockim, w dobrach JW Sołłohuba, kościół parafialny na zachód zimowy, od Kurzeńca mil cztery mierne.

Chożów, w powiecie oszm[iańskim], w dekanacie radoszkowskim, w dobrach JW Ogińskiego woje[wo]dy trockiego, kościół parafialny na południe ku wschodowi, od kościoła kurzenieckiego o mil pięć wielkich.

Lebiedzów, w powiecie oszm[iańskim], w dekanacie radoszkowskim, w dobrach JO k[się]cia J Radziwiły woj[ewo]dy wileń[skiego], kościół parafialny na południe ku zachodowi, od kościoła kurzenieckiego mil pięć wielkie.

Wojstom, w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JW Burzyńskiego, kościół parafialny pod zachodem letnim, odległy od kościoła kurzenieckiego milami czterma wielkimi.

Miadzioł, starostwo w powiecie oszmiań[skim] i dekanacie, kościół parafialny pod samą północą, od Kurzeńca mil sześć wielkie.

3-tio

Miast znaczniejszych około tego kościoła nie ma oprócz jednego Wilna, o osiemnaście mil odległego na zachód letni będącego i Oszmiana o mil dwanaście w tejże pozycji, tylko trochę ku zachodowi zimowemu.

4-to

Droga z Kurzeńca do Wilna, ujechawszy mile zaczyna się piaszczysta i ciągnie się borami i polami takowa aż do Wojstomu, stamtąd do Daniszewa miejscami górzysta, a pod samym Daniszewem piaszczysta, z Daniszewa zaś aż do Soł miejscami piaszczysta, miejscami błotnista.

5-to

Jezioro w tej parafii jest jedne nazywające się Porsa. Długie na morgów piętnaście, a szerokie na morgów dziesięć. Względem kościoła kurzenieckiego leży pod zachodem zimowym, mila wielka.

Bagno zaczawszy od rzeki Mientyni ciągnie się wzdłuż, aż do rzeki Uzły na mili dwie małe, szerokie miejscoma na pół mile, miejscoma na więcej a miejscoma na mniej.

Błot znacznych nie ma.

Stawek pierwszy JP Romera podkom[orze]go troc[kiego] na rzece Pielka zwanej, między wschodem zimowym i południem od plebani około kroków czterech set, przy nim grobla i mostek dobry.

Stawek drugi tegoż JP podkom[orze]go na tejże rzeczce w nis między wschodem zimowym i południem od plebani o pół ćwierci mile marne, przy nim grobla i mostek dobry.

Stawek trzeci na tejże rzeczce tegoż JP podkomorze]go między wschodem zimowym i południem od plebani pół mili wielkie, przy nim grobelka i mostek mały, dobry.

Stawek czwarty na tejże rzeczce przy folwarku Wołkowszczyzna zwanym XX Bazylianów kasuckich, między wschodem zimowym i południem od plebani mila mierna, przy nim grobelka i mostek dobry.

Stawek piąty w Rudni należący do st[arostwa] markowskiego na północ o mil dwie, przy nim grobla i mostek dobry.

Stawek szósty w Kasucie JP Romera podkom[orze]go troc[kiego] pod wschodem zimowym o milę dużą, przy nim grobelka mostek dobry.

Stawek siódmy w st[arostwie] wilejskim na rzeczce Bubnowce, pod zachodem zimowym od plebani kurzenieckiej mila wielka, przy nim grobelka i mostek dobry.

6-to

Lasu w tej parafii mniej jak otwartego pola, poczawszy po prawej stronie od wsi Kuźmicz JWJX Zienkowicza biskupa arjopoliańskiego pod samą północą wzdłuż o mile wielką, aż do wsi Lipniewicz JP Kontrymów, wszecz o pół mile wielkie zaczyna się od

gruntów kurzenieckich, a kończy się przy gruntach JP Rodziewiczów. Drzewa do budowli są zgodne, najwięcej sosny, po części: jodły, brzozy, osiny, olchy, dębiny i klonów, po wielu zaś miejscach chrusty i zarośla długości i szerokości po pół morga, inne więcej, a inne mniej, które, że nie mają własnych swych nazwisk tu się nie kładną.

7-mo

Młynów w tej parafii siedem. Posesorowie onych wyrażeni są przy stawkach sub n[umer]o sexto⁵⁷ o stawach, przy każdym bowiem stawie wyżej opisanym młyn się znajduje, innych machin tak wodnych jako wietrznych ani miejsc starożytność oznaczających ani też co by się ściągało do teorii naturalnej nie masz. Oprócz, że w Wilejce w st[arostwa]twie JW. Paca znajduje się młyn wołowy.

8-vo

Drogi partykularne i trakty publiczne w tej parafii podług miary mil tak się opisują. 1-mo Droga do Wilna, Oszmiany i do kościoła parafialnego wojstomskiego, razem trakt publiczny wileński dwojaki jest letni i zimowy. Letni z Rusi, począwszy od kościoła parafialnego kurzenieckiego na zachód letni polem otwartym aż do zaścianku Borodzina JP Rymaszow o pół mile małe odległego. Przejeżdżając pod ten zaścianek trochę w prawo udawszy się i przejechawszy on otwartym polem jadąc widać po lewie folwark i wioska Kopockowszczyzna JP Hołubow o sznurów koło pięciu od gościńca, na samym zaś gościńcu karczemka tychże JP Hołubow, od niej otwartym polem przejechawszy koło sznurów piętnaście karczemka JP Kleczkowskich o mile małą będącą od której widać po lewej folwark i wioskę Turowszczyznę o sznurów koło pięciu od karczmy odległe. Przez też wioskę i folwark st[arostwa]twa wilejskiego o ćwierć mile od gościńca widzieć się daje i tu się kończy parafia kurzeniecka a zaczyna parafia wojstomska.

Trakt zimowy podjechawszy z Kurzeńca drogą letnią sznurów koło pięciu udaje się w lewo trochę ku zachodowi zimowemu polem otwartym aż do Sawina, wsi JP Chmielewskich o pół mile małe od Kurzeńca odległej, w której i trzy folwarki tych znajdują się. Przez tę wieś prosto przejechawszy otwartym polem aż do wsi Żółtek st[arostwa]twa wilej[skiego] mila wielka od Kurzeńca odległej, od niej przyjeżdżając grobla usypana na błocie porządna, długa na sznurów koło czterech. Do grobli tej dojeżdżając i z niej widać dwie wsi jedna po prawie nazywająca się Bilcewice od gościńca o pół ćwierci mile, druga po lewie zwana Szytowiec trochę bliższa obydwie do st[arostwa]twa wilej[skiego] należące. Końcem tej wsi przejechawszy rzucając ją po lewie a po prawie karczma, jedzie się prosto mimo ogrodów, które pominowszy, zaczynają się błota. Tymi ćwierć mile wielkie przejechawszy wjeżdża się znowu na pole wsi Baranow WP Bernardynek wileń[skich] Święto Michalskich, którym sznurów koło trzech podjechawszy wieś Barańce, przez nią przejechawszy kończy parafia kurzeniecka, a zaczyna się wojstomska.

2-do Droga do Miadzioła gdzie jest kościół parafialny graniczący na północ, pół ćwierci mile polem po części chrusty mającym aż do wsi Litwinek JP podkomorzego troc[kiego], rzucając płoty tej wsi po lewie a po prawie pola, gdzieniegdzie sosny na miedzach mające, po rzucie w prawo do Hub, a w lewo prosto polem gdzieniegdzie sosny, a częściejsze zarośle mającym do wsi Kuźmierz prześwietn[ej] kapituły wileń[skiej], odległej od Kurzeńca milą wielką jedna. Przejechawszy przez te wieś

⁵⁷ Powinno być 5-to

jedzie się polem otwartym sznurów koło piętnastu i tyleż potem przez błoto bagniste, brzeźniak i olszynę na sobie mające, które przebywszy wjeżdża się w bór, drzewo sosnowe z obu stron drogi w sobie mający i nim aż do Rudni st[arostwa] markow[skiego] na rzece Mientyni będącej. I tu się kończy parafia kurzeniecka, a zaczyna się miadziolska.

3-tio Droga do Kościeniewicz, a razem trakt publiczny wileński na Ruś, począwszy od kościoła parafialnego kurzenieckiego przez rynek miasteczkowy, rzucając po prawej stronie cerkiew za którą wyjeżdżając na pola grobla dobra na ruczajku i koło jego błotku usypana, z niej zjeżdżając widać po lewie wioska Pukienie k[sięcia] woje[wo]dy wileń[skiego] do Żupran należąca i polem otwartym koło sznurów podjechawszy wszędy to wioska widzieć się daje i wjeżdża się w wioskę Ogrodniki JP podkom[orzego] troc[kiego]. Te wioskę przejechawszy wzgórzem kamienistym o sznurów dwóch, karczma st[arostwa] baćkowskiego, te minąwszy kręto w prawo na groble na której mostek na ruczajku małym, który po tym wspomóżony innymi ruczajami w rzeczkę Bohdanówkę zamienia się i mając na sobie młynów cztery o mile od Kurzeńca wpada do rzeki Wili. Takowy mostek i grobelkę przebywszy kręto w lewo na gościniec in rectilinio wyprowadzony im idąc po lewie przez błotko widać wieś Sakowicze k[sięcia] J woje[wo]dy wileń[skiego] do Żupran należąca na sznurów koło czterech od gościńca odległą. Podjeżdżając pod karczmę bohdanowską grobla i mostek dobre, przy której folwark i wieś Bohdanow JP Kontrymow od Kurzeńca o pół mile małe. Z Bohdanowa trochę otwartym polem przejechawszy wjeżdża się w bór i nim jedzie się aż do miasteczka Rzeczek, do nich wjeżdżając rzeczka koło siebie mająca błoto, na których most dobry. Podjechawszy prosto miasteczkiem bierze się kręto w prawo i spuściwszy się mimo szkoły żydowskiej. Z góry druga rzeczka i tu się kończy granica parafii kurzenieckiej, a zaczyna się kościeniewicka.

4-to Droga do Ilii gdzie jest kościół parafialny, od kościoła parafialnego kurzenieckiego przez rynek a po tym w ulicę kręto w prawo, z której wyjechawszy wjeżdża się na groblę i mostek na rzeczce Bohdanowce. Tę przebywszy mimo dworu kurzenieckiego po lewie będącego jedzie się otwartym polem na sznurów koło pięciu, a po tym z lewej strony zarośla i lasy, a z prawej strony pole rozrobione i tak ćwierć mile wielkie. Od Kurzeńca wjechawszy mimo wioski Chodni do st[arostwa] mar[kowskiego] należącej rzucając ją po lewie, a trochę w prawo udawszy się otwartym polem, aż na górę przeciwko wsi Plikowicz JP podkom[orzego] troc[kiego] po prawej stronie na sznurów koło pięciu od gościńca będącej. Z tej góry gościńcem in rectilinio, wybitym jadąc po lewie widać wieś Hrycuki tegoż JP podkom[orzego] troc[kiego] od gościńca na sznurów koło dziesiątka odległą po tym pod dwór kasucki podjeżdżając widać drugą wieś Krzywe Sioło na sznurów koło piętnastu od gościńca odległą, a rzucając dwór kasucki po lewie mimo samego gumna i dworu jedzie się aż do cerkwi i klasztoru XX Bazylianów, do dworu na sznurów koło czterech, a od Kurzeńca milą mierną odległych, pominąwszy cerkiew wraz wjeżdża się w wioskę Kasate JP podkom[orzego] troc[kiego] i podjechawszy ją prosto bierze się w prawo i tak ku drugiemu końcowi jedzie się aż do karczmy i młynów na rzeczce Zaszce tegoż JP podkom[orzego] troc[kiego] przy którym grobelka i most dobry, i tu się kończy parafia kurzeniecka a zaczyna kościeniewicka.

5-to Droga do kościołów chożowskiego i lebidziewskiego parafialnych, począwszy od kościoła parafialnego kurzenieckiego przez koniec rynku prosto na południe, a po tym przez ulicę miasteczkową, podjechawszy otwartym polem sznurów koło dziesięci czynią się dwa trakty, letni i zimowy i tu widać w lewie dwa młynki JP podkom[orzego] jeden o sznurów koło pięć, a drugi koło dziesięciu odległy.

Letni gościniec idzie prosto otwartym polem aż do miasteczka Wilejki st[aros]twa, miłą wielką od Kurzeńca odległego, nim ujechawszy koło sznurów ośmiu widać po prawie karczmę i folwark JP Kontryma Spihalszczyzna zwany i wioska Zimodry st[aros]twa markow[skiego], odległe od gościńca koło sznurów sześciu. Dalej odjechawszy od Kurzeńca na trzy ćwierci mile widać po prawie okolica różnych szlachty nazwaną Trapatów i kościółek w Podhorodyszczu o ćwierć miłą małą od gościńca odległe. Podjeżdżając zaś pod samą Wilejkę widać po prawie wieś Porse i dwór JP Widmątów, od gościńca o pół mile małe odległe. I ta Wilejka kończy granice parafii kurzenieckiej, bo już za Wiliją zaczyna się parafia chożowska, a trochę w nią Wilii ku zachodowi lebiedziewska.

Parafia kurzeniecka nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych ale cała jest ze wszystkimi wioskami i miejscami położona w powiecie oszmiańskim oprócz, że kawałkiem maleńkim tylko od parafii ilskiej tyka się województwa mińskiego rzeką Wiliją z powiatem oszmi[ąńskim] graniczącego.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

ks. Marcin Cidzik pleban kurzeniecki

ma[nus] pro[prio]

PARAFIA ŁYNTUPSKA

1-mo

Kościół parafialny⁵⁸ w miasteczku Łyntupach,⁵⁹ JW Hylzenowej⁶⁰ wojewodziny mińskiej, położony w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone, jak tu po sobie idą:

Alechandrycz, altarka do kościoła łyntupskiego należąca. Folwark JW księdza Brzostowskiego referendarza litewskiego, na południe leżąca od kościoła parafialnego łyntupskiego, mile trzy małe.

Bajkowszczyzna, folwark WJP Jurahow krajczyców orszmiańskich, na zachód zimowy leżący, pół mili wielkiej od kościoła parafialnego.

Biały Dwór, folwark plebani łyntupskiej, na wschód zimowy leżący, mili półtorej wielkiej od kościoła.

Bohdaniszki, folwark JW Hylzenowej, na południe leżący, mila wielka od kościoła.

Bojaryszki, zaścianek JW Hylzenowej, między zachodem letnim a północą, ćwierć mili małej od kościoła.

Bołduk, wioska JW Hylzenowej między wschodem zimowym a południem, leżący półtorej mili wielkiej od kościoła.

Ciwoniszki, zaścianek JW Hylzenowej, na wschód letni, leżący pół mili wielkiej od kościoła.

Czopaniszkki, zaścianek JW Hylzenowej, na południe, leżący milę wielką od kościoła.

Czartowskok, zaścianek JP Jurahow, między południem a zachodem zimowym, o ćwierć mili małej od kościoła.

Dowjaciszki, zaścianek JW Hylzenowej, w tejże wiosce i JW Naruszewicza biskupa są poddani, kilka domów, na zachód zimowy, mila wielka od kościoła.

Damucie, wieś JW Hylzenowej, na południe, mila wielka.

Dziemianka, zaścianek do plebanii łyntupskiej należący, na wschód zimowy mili półtorej wielkiej.

Dziadorakowszczyzna, zaścianek WJ Pani Urbanowiczowej skarbnikowej oszmiańskiej, na zachód zimowy, ćwierć mili małej.

Dzwilany, wioska JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mili małej od kościoła.

Dworczany, wioska WJ księdza Niewiarowicza proboszcza świrskiego, na południe mil dwie wielkie.

Dworczany, druga wioska JW Naruszewicza biskupa, na zachód zimowy, mila wielka.

⁵⁸ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Andrzeja, drewniany, został zbudowany i uposażony w 1495 r. przez Andrzeja Dołgirdowicza. Obdarzony został nadaniem 13 poddanych czynszowych, daniną ze dworu w Łyntupach, Korkożyszek i Zajeśni tj. dziesięć żyta, owsa i hereczyhy, i z miasta Struny grochu oraz ziemią przy rzece Olksni, aż do błot zujwiskich. Dodatkowo w testamencie stwierdzonym podpisem żony fundatora Świętochny był dodatkowy zapis 20 poddanych. Następnie w 1513 r. rozporządzeniem ostatniej woli Macieja Wołczkowicza z Okszwant został obdarowany zapisem 6 poddanych ziemian a w 1549 r. księżna Anna Zasławska przekazuje 10 pustoszy łyntupskich, wolne mlewo i połów ryb w środy, piątki i soboty. W 1700 roku kościół został odnowiony z drzewa przez Jana Brzostowskiego dziedzica Łyntup i referendarza lit. Kościół murowany został wybudowany w 1911 r. przez parafian. Parafia posiadała też kaplicę znajdującą się na cmentarzu, filię w Równopolu i w Polesiu. Filie nie istnieją od 1870 r. J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 203.

⁵⁹ Miasteczko w 2 poł. XIX w. leżało w powiecie święciańskim własność Jerzego Byszewskiego. Dobra te zostały nabyte od Hylzenów przez Buczyńskiego Daniela i żonę jego Barbarę z Sulistrowskich. Po śmierci ich syna Maurycego zostały z licytacji nabyte przez Byszewskiego. *Sł. geogr.*, V, s. 851.

⁶⁰ Hylzenowa Konstancja, z domu Plater, małżonka Jana Augusta Hylzena wojewody mińskiego i kronikarza inflanckiego.

Gajluny, wioska tegoż JWJ ks. Naruszewicza, na zachód zimowy, mila wielka.
 Girucie, wioska JWP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, ćwierć mili.
 Gudelizki, zaścianek prześwietnej kapituły wileńskiej, na północ, mil dwie wielkich.
 Guygi, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mile.
 Gozgowszczyzna, zaścianek WJP Korsaka st[*aros*]ty chmielaw[*skiego*], na zachód zimowy, półtrzeciej mili wielkiej.
 Hlebiszki,⁶¹ folwark JW Hylzenowej, na południe, pół mili wielkiej.
 Jackuny, wioska do plebanii łyntupskiej, na południe, dwie mile wielkie.
 Jawaniszki, zaścianek JWJ ks. Zienkowicza sufragana wileńskiego, na północ letnią, mila wielka.
 Janowo, zaścianek WWJPP Chominskiich pułkowników oszmians[*kich*], na wschód zimowy, mila wielka.
 Janow, zaścianek WJPani Urbanowiczowej, na zachód zimowy mila mała.
 Karklince, wioska JW Hylzenowej, na zachodzie zimowym, półtorej mili wielkiej.
 Kisiele, wioska JW Hylzenowej, na zachód zimowy, mil dwie wielkich.
 Kluszczany, wioska większa WJP Korsaka, na zachód zimowy, mili półtrzeciej.
 Kluszczany, dwór tego JM, półtrzenie mili wielkiej.
 Kluszczany, wioska mniejsza tegoż JM, na zachód zimowy, teźże odległości.
 Kaznodziejszki, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód letni ćwierć mili małej.
 Kowzanowszczyzna, zaścianek JWP Korsaka st[*arosty*]ty chmielaw[*skiego*], na zachód, półtrzeciej mili wielkiej.
 Kowale, wioska JW Naruszewicza biskupa, na zachód zimowy, pół mili wielkiej.
 Kulbaciszki, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, mile dwie wielkie.
 Łasiszki, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mili małej.
 Łokciany, wieś teźże jejmości, na zachód zimowy, mil dwie wielkich.
 Maslaniki wioska teźże JM, na południe, mila wielka.
 Mikułki, zaścianek do plebanii łyntupskiej należący, na wschód letni, półtorej mili wielkiej.
 Mościany, wioska JW Hylzenowej, na południe, mil 2 wielkie.
 Nieżyłiszki, JP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, ćwierć mili małej.
 Nizyliszki, zaścianek JP Chojeckich, między wschodem zimowym i południem, półtorej mile wielkie.
 Oficeryszki, wioska JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mile wielkie.
 Ołksna, zaścianek JW Naruszewicza biskupa, między wschodem zimowym i południem, mila wielka.
 Ołksna, zaścianek plebanii łyntupskiej, na wschód zimowy, ćwierć mile wielkie.
 Pieleka, folwark WJP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, mila wielka.
 Pieleka, dwór WW Jurahów, na zachód letni, ćwierć mile małe.
 Piergodziszki, zaścianek plebanii łyntupskiej, na wschód letni, półtorej mile wielkiej.
 Pieszkowce, wioska JW Hylzenowej, między wschodem zimowym a południem, półtorej mile wielkie.
 Pietrucie, wioska WW Czyżów, na północ, półtorej mile wielkie.
 Pilim, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, mil dwie wielkie.
 Połchuny, wioska JOO książąt Radziwiłłów, na wschód letni, półtorej mile wielkie.
 Polesie,⁶² WW Czyżów, wioska na północ, mila wielka.
 Polesie, dwór tychże JM, na północ, mila wielka.
 Popieleka, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, pół mile wielkie.

⁶¹ Folwark w powiecie święciańskim posiadający gorzelnię i młyn wodny.

⁶² W II połowie XIX w, wieś i dobra w powiecie święciańskim, gmina łyntupy. Znajdowała się tutaj kaplica kościoła parafialnego w łyntupach. *Sł. geogr.* VII, s. 587.

Powieniszki, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mili wielkie.
Pietraszyszki, zaścianek WJP Prószyńskiego sędz[iego] mińskiego, na zachód zimowy, półtrzęcie mili wielkie.
Prudziszcze, zaścianek do Alexandryi, altarii łyntupskiej JWJ ks. Brzostowskiego należący, na południe, mil trzy wielkie.
Pustelnik, zaścianek JW Zienkowicza sufragana wileń[skiego], na północ, mil dwie wielkich od kościoła.
Raczany, wieś JWJ ks. Naruszewicza, na południe, mila wielka.
Rapiszki, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mili wielkie.
Romaniszki,⁶³ dwór WJP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, czwiece mile wielkie..
Roganiszki, zaścianek JW książąt Radziwiłłów, na południe, półmili wielkie.
Rudnia, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mili wielkie.
Rudziszki, zaścianek teje JM, na wschód letni, pół mile małe.
Szczerbiszki,⁶⁴ zaścianek teje JM, na wschód letni, półtorej mile małe.
Skrutuczyszki, folwark teje JM, między południem i zachodem zimowym, mila wielka.
Sobotki, wioska WW Jurahów, na zachód letni, pół mile wielkiej.
Struna, dwór JW Hylzenowej, na zachód zimowy, półtorej mile wielkie.
Sucharyszki, zaścianek WW Prószyńskiego sędziego ziem[skiego] mińskiego, na południe, mile trzy wielkie.
Swirduny, wieś JW książąt Radziwiłłów, między wschodem letnim i zimowym, pół mile wielkie.
Swirpliszki, zaścianek JW Hylzenowej, na wschód zimowy, pół mile wielkie.
Switaliszki, zaścianek teje JM, na zachód zimowy, półtrzęcie mili wielkiej.
Szudowce, wieś teje JM, na północ, ćwierć mile małe.
Szykniszki, wieś teje JM, na zachód zimowy, mila wielka.
Tomiszki, zaścianek teje JM, między wschodem zimowym i południem, pół mile wielkie.
Troszczany, dwór WJP Prószyńskiego, między południem i zachodem zimowym, trzy mile wielkie.
Trybuciszki, zaścianek JW Hylzenowej, między wschodem zimowym i południem, pół mile wielkie.
Widły, zaścianek teje JM, na południe, mile dwie wielkie.
Wieliczki, wieś JWJ ks. Zienkowicza, na wschód letni, mila wielka.
Wirdaszyszki, zaścianek JWJ ks. Naruszewicza, na południe, pół mile wielkie.
Wojszkuny, wioska plebanii łyntupskiej, na wschód zimowy, dwie mile małe.
Zbaniszki, zaścianek WJP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, mila mała.
Zielonki, wioska teje JM, między południem i zachodem zimowym, półtorej mili wielkie.
Żarci, zaścianek JW Hylzenowej, na zachód letni, pół mile mierne.
Żarnosieki, zaścianek WO? Prószyńskiego, między południem i zachodem zimowym, mile trzy wielkie.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:

⁶³ W II połowie XIX w. folwark i dobra w powiecie święciańskim w gminie łyntupy, położone nad stawem i potokiem Pieleka. *Sł. geogr.* IX, s. 719.

⁶⁴ W II połowie XIX w. zaścianek w powiecie święciańskim, dobra Byszewskich Dworzany. *Sł. geogr.*, XI, s. 849.

Hoduciszki, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, a dekanacie braclawskim, między północą a wschodem letnim, w dobrach kapituły wileń[skiej], cztery mile wielkie.

Kobylniki, kościół parafialny, w tymże powiecie, a dekanacie świrskim, w dobrach JW Kościalkowskiego, na wschód zimowy, mil pięć wielkich.

Komaje, kościół parafialny, w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JW Sulistrowskiego, na wschód letni, mil trzy wielkich.

Strunoycie, kościół parafialny, w tymże w dekanacie braclawskim, w dobrach JPPW? Białozorów, na zachód zimowy, mil dwie miernych.

Święciany, kościół parafialny, w tymże powiecie a dekanacie braclawskim, w dobrach JW Tyszkiewicza, do ciunostwa wileń[skiego] należących, między zachodem zimowym i letnim, mil 2 wielkich.

Świr, kościół parafialny, w tymże powiecie, w dobrach wielu JM, między wschodem zimowym i południem, mil cztery wielkich.

Żeladz, kościół parafialny nad swoimi poddanymi, w tymże powiecie i dekanacie, na południe leżący, w dobrach JM ks. karmelitów WW/SS prowincji lit[ewskiej], mil dwie wielkich.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła łyntupskiego są:

Oszmiana, miasto sądowe, przy rzece nazwanej Oszmiana, leży na południe, mil dwanaście wielkich.

Postawy, miasto sądowe, na wschód letni, mil sześć wielkich.

Wilno, miasto stołeczne lit[ewskie], na zachodzie zimowym, mil trzynaście wielkich.

4-to

Droga z Łyntup do Oszmiany, letnią porą z popasem, godzin dwadzieścia dla złej drogi. Zimową porą z popasem, za godzin siedemnaście można stanąć.

Droga z Łyntup do Postaw, błotnista miejscami sucha i kręta, letnią porą godzin najmniej dziesięć jazdy, a zimową za godzin osiem można stanąć.

Z Łyntup do Wilna, letnią porą z popasem i noclegiem godzin dwadzieścia cztery jazdy, dla złej drogi, zimową zaś za godzin dziewiętnaście można stanąć.

5-to

Jeziora większe łyntupskie Bołduk nazwane, czwierzć mile długie, a szerokie do dwunastu sznurów geometrycznych, leży na wschód letni względem kościoła łyntupskiego, półtorej mile mierne.

Jezioro mniejsze, Bołducyca nazwana, z wyźrzeczonym jeziorem w bliskości z sobą miejsca ztykające się, długości mające do sznurów geometrycznych dwudziestu, a szerokości do dziesięciu takiejże odległości od kościoła jako i wyżej pomienione[s].

Jezioro Kaśnik, na dwieście kroków długie i szerokie, także między wschodem zimowym a południem, mil dwie miernych.

Jezioro Mszarnik, dłużyni do trzech sznurów geometrycznych, szyrzyni do dwóch, między wschodem zimowym a południem, mil dwie małych.

Jezioro Okunnik, także między wschodem zimowym a południem, długości na trzysta kroków, a na sto szerokości, od kościoła mil dwie.

Wszystkie te jeziora jako[s] w jednej stronie znajdują się tak też jedne z drugim w bliskości zostaje.

Jezioro Świrpliskie, dłużymi i szerszymi do sta kroków, między wschodem letnim i zimowym, pół mile wielkie, jest bagniste, z którego wychodzi rzeczka Ołksna i wpada do stawu trybueiskiego JW Hylzenowej.

Bagna znaczniejsze Żaki zwane, na zachód letni, od zaścianku Żaków począwszy ciągnie się szerokości i długości do ćwierć mile, z którego wychodzi rzeczka Łyntupka situm mające, pół mile od kościoła.

Bagno Popieleka, między wschodem letnim i zimowym, pół mile od kościoła, szerokie dziesięciu sznurów geometrycznych, długości do ćwierć mile, z którego także wychodzi rzeczka Pieleka zwana.

Bagno najznaczniejsze, leżące na południe o mil dwie od kościoła, długości mila mała, a szerokości na ćwierć mile wielkiej, gdzie się schodzą wszystkie wyż[ej] pomienione rzeczki, a stamtąd wpadają do rzeki Straczy.

Błoto najznaczniejsze pod zaściankiem Ciwoniszkami, szerokości i długości na pół mile małe, leży na wschód letni, pół mile od kościoła.

Stawek hlebiski, JW Hylzenowej na rzeczkach bardzo szczupłych z dwóch z dwóch krynic wychodzących, przeciągły do dwóch sznurów, szeroki do sznurów dwóch, leży na południe pół mile wielkiej.

Stawek łyntupski, w samym dworze naprzeciw kościoła, dłużyni sznurów pięć, a półtora szerzyni, odległości pięciuset kroków na zachód letni.

Staw pielecki, WJP Urbanowiczowej, na zachód zimowy, długi do sznurów dwunastu, szeroki do czterech, od kościoła mila wielka.

Stawek plebanii łyntupskiej, na rzeczce z krynicy idącej, szeroki na półtorej sznura, a dłużyni na cztery, na wschód zimowy, półtóry mile od kościoła.

Staw strunski, JW Hylzenowej, na rzece Strunie, długości mający na sznurów sześć, a szerokości na dwa, na zachód zimowy, półtóry mili wielkie.

Stawek skutuciski, JW Hylzenowej, długi na sznurów trzy, a szeroki na jeden, między południem i zachodem zimowym, mila wielka.

Staw trybuciski, tejże JM, na rzeczkach dwóch z bagn[s] wychodzących Ołksną i Łyntupką zwanych, między wschodem zimowym i południem leżący, długi do dziesięciu sznurów, szeroki do dwóch, odległy od kościoła półmile.

Staw w Mościanach?, tejże JM, długi do sznurów dziesięciu, szeroki do dwóch, na południe, na rzece Strunie będący, mile dwie wielkie.

Stawek na zaścianku Rudnia zwany, JW Hylzenowej, na rzece tejże Strunie, długi na sznurów dwa, szeroki na jeden, na zachód zimowy, półtorej mile wielkie.

Rzeka najznaczniejsza Stracza, na wschód zimowy, mil dwie od kościoła, z jeziora wielkiego Szwakszt przez małe idąca, do której wyż[ej] pomienione rzeczki wpadają, w początku idzie mimo gruntu plebańskiego, a za mil siedem do Wili i wpada.

Sadzawki w łyntupskim dworze JW Hylzenowej, szerokości i długości do dwudziestu kroków, na zachód letni, naprzeciw kościoła do pięciuset kroków.

Sadzawka w Pielece, WW Jurahów, długa do pięćdziesiąt kroków, szeroka do dwudziestu, między zachodem letnim i zimowym, ćwierć mile wielkie.

Sadzawka w Romaniszkach, WJP Urbanowiczowej, długości kroków czterdzieści, szerzyni dwadzieście, na zachód zimowy, czwierzć mile wielkie.

Kępiny, znajdują się koło Bołduczycy jeziora, które wyżej pomieniło się.

6-to

Lasu więcej w parafii łyntupskiej nizeli otwartego pola, a szczególnie znajdują się drzewa: dąb, osika, brzoza, olcha, klon, jesion, sosny zaś najwięcej znajduje się, miejscoma się przesuca Puszcza Zielona i Ciemna.

7-to

Młynów siedem: pierwszy mościański JW Hylzenowej i foluszem na rzece Strunie, drugi pielecki na rzece Pielece z foluszem WJP Urbanowiczowej, trzeci trybuciski z foluszem JW Hylzenowej na rzeczkach z bagn[s] wychodzących Ołksnie i łyntupce dalsze zaś jako to Skrutuczyski, Hlebiski na rzeczkach z krynic wychodzących i inne maleńkie popsute.

Tartaki, rudnie, hamernie, huty i słone wody, nie znajdują się.

8-vo

Drogi partykularne w tej parafii tak się opisują.

1 mo. Droga do Komaj gdzie jest kościół parafialny graniczący, począwszy od kościoła łyntupskiego polem otwartym ku wschodowi zimowemu, borem sucha i równa do mostku, po tym zaś polem zaroślami do rzeczki Ołksny przez mostek niewygodny. Znow borem, polem i zaroślami, koło zaścianków po prawej ręce, równe Pole nazwane będących, i tam się kończy granica plebanii łyntupskiej.

2-do. Droga do Świra gdzie jest kościół parafialny graniczący także ku wschodowi zimowemu, także i także co i do Komaj tylko do rzeki Ołksny udawszy się w prawą rękę borem aż do wsi Pieszkowce w? JW Hylzenowej równą i suchą polem otwartym koło Bołduczycy do wioski Wojszkun i tam się kończy granica plebanii łyntupskiej.

3-to. Droga do Wilna nieco znaczniejsza począwszy od kościoła łyntupskiego ku południowi otwartym polem przez mostek nad rzeczką łyntupką znowu polem i borem sucha i prosta do krynicy przez drogę idącą do stawku hlebiskiego, polem otwartym przez wieś Maslaniki potem i borem przez mostek niewygodny nad rzeką Pieleką, borem prostą i suchą do mostu nad rzeką Struną, nieco wygodniejszego. Stamtąd ku zachodowi zimowemu droga górzysta błotnista i kręta polem otwartym do wsi Kisiele stamtąd ku południowi także drogą mimo dworu troszczańskiego i tamże się kończy granica parafii łyntupskiej.

4-to. Droga do Świncian kościoła parafialn[ego] graniczącego między zachodem zimowym i letnim, polem otwartym na mostek przez łyntupkę rzeczkę. Stamtąd udawszy się ku zachodowi letniemu koło karczmy są Pomianki, polem suchą i prostą aż do zaścianku w lewie będącego Popieleki i tam się kończy granica parafii łyntupskiej.

5-to. Droga do Hoduciszek gdzie jest kościół parafialny graniczący między wschodem letnim i północą, polem otwartym aż do puszczy wielkiej Czarnej, błotnistą, krzywą, krętą i korzenistą do zaścianku Ciwoniszek. Stamtąd także drogą ku zachodowi letniemu mimo wioski Szczerbiszki zwanej i tam się kończy granica parafii łyntupskiej.

Parafia łyntupska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych ale cała ze wszystkimi wioskami i miejscami jest położona w powiecie oszmiań[skim] jako się o tym wyżej namieniło.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

Ks. Bartłomiej Pietraszkiewicz

Kanonik inflancki, pleban łyntu[pski]

PARAFIA MIADZIOLSKA

1-mo

Kościół parafialny⁶⁵ w miasteczku JKM Miadziola⁶⁶. Posesji JP Przeńskiego star[osty] miadziolskiego, w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w porządku alfabety ułożone jak niżej po sobie idą:

Andrzejki, wieś JP Danilewicza sędziego grodzkiego woj[ewództwa] smoleńskiego, względem kościoła parafialnego miadziolskiego na południe, mil trzy wielkich.

Biała, wieś dziedziczna JP Koszczyca, w poprząż zastawny JP Równowiczowej, na północ, mil dwie wielkich.

Bojarska, wieś JP Zienkowicza, na północ, pół mili wielkiej.

Bielawin, zaścianek do plebanii miadziolskiej, położony między wschodem i północą, mila duża.

Badzienie, Królewsczyzna, na wschodzie letnim, mil dwie.

Czuczelica, folwark JP Możejki, między północą i zachodem letnim, mile dwie.

Czerniata, folwark JP Tyzenhauza podskarbiego nadw[ornego], na północ, mil dwie.

Cimoszkowszczyzna, folwark JP Zienkowicza strosy dudzkiego, na północ, półtorej mili.

Chodoży, folwark JP Zienkowicza, na północ, mil dwie.

Chodoży, wieś tegoż JM, tamże.

Czewniszyca, wieś JP Danilewicza, między południem i zachodem, mil dwie.

Czupryny, wieś JP Hatki, na zachód, mil dwie.

Cielaki, wieś JP Hatki, na zachód, mile dwie.

Chwaszczawka, karczma JMP Kielbszowej, na północ, mil dwie.

Dawzdnia, wieś JP Oskierki marszałka oszmians[kiego], na południe, mil trzy i pół.

Giryny, wieś JP Hatki, na zachód, pół mili.

Horby, JJXX dominikanów konwentu ostrowskiego, między północą i wschodem letnim, mile dwie i trzy ćwierci mili.

Hatowicze, wieś JP Danilewicza, między południem i zachodem. Zimą przez jezioro pół mile, latem na około półtora.

⁶⁵ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Stanisława, drewniany, został ufundowany przez Andrzeja Sakowicza w 1454r. Kościół otrzymał od tego kolatora liczne nadania: 14 poddanych z Rodów, 2 z Miadziola i 2 z Hysnonok, łąki Iwanowskie i Stakowo, 12 poddanych bezrolnych, dziesięciny snopkowe z Czernicza i Werezca, dziesięcinę ryb z sieci dworskich. Osobno na wikariusza fundator przeznaczył dziesięciny ze Smycza, 2 marki i 8 łokci sukna co roku. Proboszcz zobowiązany był do odprawiania 4 mszy tygodniowo w intencji fundatora. W tym kościele znajdował się w ołtarzu wielkim obraz Chrystusa ukrzyżowanego, dość ogromny, dawny i dobrego pędzla. Został on uratowany z pożaru kościoła, który miał miejsce 26 lipca 1848r. Kościół odbudowano z drzewa w 1858r. z składek parafian. Kościół ten był oszalowany i otoczony kamiennym murem. Obok niego znajdowała się kamienna dzwonnica. Źródło: materiał archiwalny BUW *Kronika kościoła parafialnego w miasteczku Koronnym Miadziolu*. z. 4, nr. 2791., J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 219. B. Świdorski, *Pamiętnik*, materiał źródłowy w posiadaniu autora.

⁶⁶ Miasto położone nad jeziorem Miastro zwane dawniej Koronnym Miadziolem. Dawne dziedzictwo książąt Świrskich sprzedane w 1533r. przez Andrzeja i Wojciecha książąt świrskich Olbrachtowi Gastoldowi. Według spisu podskarbińskich z 1569r. należało do dóbr stołowych królewskich a około 1766r stało się starostwem. Starostwo obejmowało miasto Miadziół i dzierzawę Nowiki, które posiadał Marcin Oskierko, marszałek oszmiański. W miasteczku znajdował się: kościół drewniany, cerkiew drewniana i murowana, dom modlitwy. Drewniana cerkiew znajdująca się w centrum miasta spłonęła w 2-giej połowie XIXw., została odbudowana z boku miasteczka na wzgórzu. *Sł. geog.*, VI, s. 283. B. Świdorski, *op. cit.*

Iwański, folwark JP Rotwowy, na północ półtorej mili.
 Juszkiczwicze, JP Nornickiego, na północ, mila jedna.
 Judki, wieś królewsczyzna, na wschodzie, półtorej mili.
 Jadowicz, zaścianek JP Danilewicz, na południe, mil trzy.
 Iskrzyn, folwark dziedziczny JP Hatki, w posesji zastawiony JP Kraszowskiego, między zachodem i północą, mil .
 Kuchalskie, wieś JWP Tyzenhauza, między północą i wschodem, mil dwie.
 Kowale, wieś pod zastawą JP Równowiczowej, na północ, mil trzy.
 Korowicz, folwark dziedziczny JP Nornickiego, w posesji zastawiony JP Równowiczowej, na północ, półtora mili.
 Kropiwno, folwark JP Zienkowicza, na północ, półtora mili.
 Kropiwno, wieś tegoż JM, tamże.
 Korszuny, wieś JP Zienkowicza, między zachodem i północą, półtora mili.
 Koczany, królewsczyzna na wschód zimowy, półtora mili.
 Kączany, królewsczyzna, na wschód zimowy, mil trzy.
 Kalinówka, królewsczyzna na wschód zimowy, mila i ćwierć.
 Krucie, królewsczyzna, na wschód zimowy, trzy ćwierci mili.
 Kotedzianka, wieś JP Dąbrowskiego, na południe, półtorej mili.
 Leski, wieś JP Możejki, między południem i zachodem zimowym, mil dwie.
 Lachowicze, folwark JP Sadowskiego, na wschód, mila.
 Lachowicze, wieś tegoż JM, tamże.
 Ludwików, JP Danilewicz, na południe, mil trzy i pół.
 Łotwa, JWP Tyzenhauza, na północ, mil dwie.
 Łoposie, wieś JP Zienkowicza, na północ, mil dwie.
 Łukianowicze, wieś królewsczyzna, na wschód zimowy, półtorej mili.
 Łuzy, wieś JP Danilewicz, na południe, mil dwie i trzy ćwierci.
 Łohwiny, JP Hatki, na zachód zimowy, półtorej mili.
 Łyżyc, JP Hatki, na zachód, mil dwie.
 Miadzioł, miasteczko najjaśniejszych monarchów polskich, w którym kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii.
 Moczyszczyna, dziedzictwo JP Koszczyca, w posesji zastawnej JP Mokrzeckiego, między północą i wschodem, mil dwie.
 Migdatowczyzna, zaścianek JP Zienkowicza, między wschodem i północą, mila i ćwierć.
 Mowczany, wieś JP Zienkowicza, na północ, mil dwie wielkich.
 Małyszki, JJXX Dominikanów, na wschód mil trzy.
 Mozokowczyzna, wieś królewsczyzna, na wschód zimowy, półtorej mili.
 Misuny, wieś królewsczyzna, na wschód, półtorej mili.
 Mochowicze, wieś ab antigno do plebanii miadziolskiej należą, a dopiero królewsczyzna, na wschód, mila wielka.
 Macki, królewsczyzna, na wschód, mila wielka.
 Myszkowczyzna, zaścianek na wschód, mila wielka.
 Marcjanów, folwark JP Oskierki, na południe, mil trzy wielkie.
 Marcjanów, wieś tegoż JM, tamże.
 Miaczaki, wieś JP Hatki, na zachód letni, pół mili.
 Mikulska, wieś JP Hatki, na zachód, mila wielka.
 Niekasieck, folwark królewsczyzna, w posesji JP Przenskiego, na wschód, pół mili.
 Ozarcie, wieś dziedzictwo JP Koszczyca ,pod zastawą JJXX karmelitów.
 Ochomnie, wieś dziedzictwem JP Koszczyca, w posesji zastawnej po JP Tyzenhauza, na północ, mil dwie.

Ostrów, zaścianek pomiędzy jezior[s] JP Zienkowicza, na północ mila i trzy ćwierci mili.

Ozarki, wieś królewsczyzna, na południe przez jezioro zimą pół mili, latem mila niewielka.

Olsiewicze, folwark królewsczyzna, w posesji JP Oskierki, na południe, mil dwie.

Olsiewicze, wieś tamże.

Ostrów, dwór JP Hatki, na zachód, mila wielka.

Przegrodzie alias Roda, folwark do plebanii miadziolskiej, na północ, półtorej mili.

Packiewiczze, JP Koszczyca dziedzictwem, a w zastawie JP Piewuniczowej, na północ, mil dwie.

Ptuzy, JP Koszczyca dziedzictwem, w posesji zastawnej JJXX Karmelitów, na północ, mil dwie.

Potujany, dziedzictwem JP Koszczyca, posesji zastawnej pani Kaszelewskiej, na północ, mil dwie.

Piczkury, JP Nornickiego, na północ, mil dwie.

Prudniki, wieś JP Zienkowicza, na północ, półtora mili.

Przozki, wieś JP Zienkowicza, na północ, półtorej mili.

Podkaczerki, zaścianek królewsczyzna, na południe, pół mili.

Pażynki, wieś JP Hatki, na zachód, mila i pół ćwierc.

Razoćki, wieś do plebanii miadzio[*lskioej*], na północ, mil dwie.

Ratowce, folwark JWP Tyzenhauza, na północ, mil dwie.

Ratowce, wieś tamże.

Rozanów, folwark dziedzictwo JP Koszczyca, w posesji zastawnej JP Kupolewskiej, na północ mile dwie, Rozanów folwark tegoż JM a pod zastawą JP Grzymajty, Mile dwie i ćwierć.

Rozanów, wieś tamże

Rożki, JP Nornickiego, na północ, mile dwie i ćwierć.

Rapiszki, JP Zienkiewicza, na zachód, półtorej mili.

Romanowczyzna, zaścianek królewsczyzna, na wschód letni, mila i ćwierć.

Rusaki, wieś JP Danilewicza, na południe, mile cztery.

Rudziewiczze, JP Oskierki, na południe, półtrzecie mili.

Sudniki, JWP Tyzenhauza, na północ, mile dwie.

Sokotowo, folwark dziedzictwo JP Koszczyca, w posesji zastawnej JP Niewiarowiczowej, na północ, mile 3.

Suszonów?, folwark dziedzictwo JP Koszczyca, pod zastawą JWP Tyzenhauza, na północ, mil dwie.

Sziudzienica, królewsczyzna, na wschód zimowy mila.

Szczkoty, wieś JP Krółbszowej, na północ, mil dwie.

Szchorody, królewsczyzna, na wschód, półtorej mili.

Szklunikowo, królewsczyzna, na południe, mil dwie.

Szykowicze, wieś królewsczyzna, na południe, pół mili.

Stachowce, dwór JP Dąbrowskiego, na południe, zimą mile dwie, latem trzy wielkich.

Stachowce, wieś JP Oskierki, na południe, mil dwie.

Subacze, zaścianek JP Hatki, na północ, mil dwie i ćwierć.

Sobolewczynna, wieś JP Hatki, na zachód, pół mili.

Skory, wieś JP Hatki, na zachód, mila i ćwierć.

Skrydanowo, królewsczyzna, na wschód, pół mili.

Uzła, dwór i wieś, JP Danilewicza, na południe, mil trzy.

Werezata, dwór JP Zienkowicza, na północ, mila.

Watuje, wieś JP Hatki, na zachód, półtorej mili.

Wotok, zaścianek JP Hatki, na zachód, półtorej mili.
Zaprudzie, folwark JJXX Dominikanów, na północ, mil trzy.
Zaniewicz, królewszczyzna, na wschód letni, mil dwie.
Zamosze, zaścianek JP Oskierki, na południe, półtrzeciej mili.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, w okolicy sąsiedzkiej kościoły są następujące.
Duniłowicze, w powiecie oszmiańskim, kościół parafialny w dobrach JJMM PP Januszewskich, na północ, mil pięć.
Kurzeniec, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim, w dobrach JP Romerów podkomorzych lidzkich, na południe mil sześć wielkich.
Kobylnik, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim, JP Oskierków marszałków oszmiań[skich], na zachód, mil trzy.
Łuczaje, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, w dobrach JP Ogińskiego, na północ, mil pięć.
Postawy, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim, w dobrach JWJP Tyzenhauza podskarbiego nadwor[nego], na północ, mil cztery.
Wołkołata, kościół parafialny, w powiecie oszmiańskim, dobra JP Zienkowiczów starostów dudzkich, na wschód, mil pięć.

3-tio

Miasteczko jedno tylko, sądowe, około tego kościoła parafialnego, Postawy, na północ, mil cztery.

4-to

Jezioro Batoryno, szerokości ćwierć mili, długości pół mili względem kościoła parafialnego miadziolskiego, leży między wschodem i południem o kilkoro staj wraz za miasteczkiem.
Jezioro Miastro, długości mila, szerokości pół mili na zachód.
Jezioro Narocz, długości i szerokości mil dwie na zachód.
Jezioro Miadziół na północ, długości mila, szerokości pół mili.
Jezioro niewielkie Kniahinino na północ.
Jezioro małe Czortek między błotami tamże.
Jezioro małe Orzechowo tamże.
Jezioro Łotwa niewielkie tamże.
Jezioro Czerniata, długości pół ćwierci mili, szerokości kroków kilkaset, na północ.
Jezioro Błada szerokości i długości pół mili, na południe.
Bagna, błot znacznych nie ma.
Staw JP Danilewicz przy dworze Uzła zwanym, z krynic początek rzeka bierze zwana Uzła, wpada aż do Wili, którą towarnie przyprowadza się drzewo, trzy na południe.
Stawek mały JP Zienkowicza przy dworze Werezacie, na rzeczce szczupłej Werezata zwanej, z błot i krynic początek biorący na północ.
Stawów niewielkich dwa JP Zienkowicza we wsi Mowczanach na rzeczce niewielkiej, Miadziolica zwanej, z jeziora Miadziola poczynającej się i w jezioro Łotwa zwane wpadająca na północ.
Stawek mały JP Tyzenhauza na Berezowcena północ.
Stawek bardzo szczupły JP Normickiego przy dworze Korowicz, na północ.

5-to

Lasu w parafii miadziolskiej nie mało znajduje się, to jest na południe do królewszczyzny należnego, długości mil trzy szerokości mil dwie, łączy się z lasem JP Oskierki długości mil dwie, szerokości mila, i dalej JP Danilewicza długości mil trzy, szerokości mil trzy. W tych lasach różnego drzewa i do budowli zdatnego znajduje się. Na północ JP Koszczyca obszarności na mil trzy do budowli zdatne, najwięcej jednak: jodły, osiny znajduje się. Na wschód i zachód pola otwarte i górzyste.

6-to

Młynów siedym, JP Danilewicza na Uzła zwanej. JP Nornickiej na rzece szczupłej z krynic i błot zbiegającej . W kólewszczyźnie przy wsi Ozarkach, nędzny. JP Zienkowicza dwa przy wiosce Mowczanach na rzeczce Miadziolicy JP Tyzenhauza na rzeczce Borezówka zwanej.

7-mo

Drogi partykularne w tej parafii podług miary mil tak się opisują.

1-mo Droga do Kurzeńca gdzie jest kościół parafialny graniczący na południe, począwszy od kościoła parafialnego miadziolskiego na południe wraz miasteczka przez most na rzeczce z jeziora batoryńskiego, do jeziora Miasra zwanego, przechodzącej w mosty i pod tej długości, razem za groblą na kroków tysiąc z górą, po prawej ręce błoto niewielkie sosniaczkim i łożą zarośnięte, końcem wypada w środek jeziora Miasro zwanego, gdzie znajduje się miejsca smukłego i wyniosłego na włók dwie, przed czasy za książąt Radziwiłłów był zamek, potem polem otwartym pół mili i dalej borem pół trzecie mili drogą piaszczystą do karczmy i dworu Uzła i tu się kończy granica parafii miadziolskiej.

Droga do Kobylnika gdzie jest kościół parafialny graniczący na zachód letni, brzegiem koło dwie jeziora Miasra drogą twardą, kamienistą, górzystą. Polem otwartym [wyraz nieczytelny] od kościoła pół mili dobrej i pół mili otwartym polem przez wieś Miaczaki, Mikulskie, mimo dworu Ostrów aż do karczmy, o dwie mile otwartym polem, Kapa zwanej, i tu się kończy granica parafii miadziolskiej.

Droga do Postaw gdzie jest miasteczko sądowe i kościół parafialny graniczący na północ, wyjechawszy z Miadziola drogą twardą i kamienistą nieco górzystą o ćwierć mili polem otwartym do karczmy Wisituchy, potem niewiele lasem, drogą twardą, miejscami piaszczystą, ćwierć mili do karczmy Świnki, tam porzucając drogę w prawo do Łuczajów, kilkadziesiąt kroków borem niewielkim przejechawszy na otwarte pole gdzie po prawej ręce niedaleko widać dwór JP Zienkowicza Werezata zwany, drogą równą, twardą przez most mizerny na rzeczce werezackiej i przez pole otwarte do karczmy Zielonej. Stamtąd przez pole otwarte kilkaset kroków do karczmy i wsi Przegrodzie, do plebani miadziolskiej należnej, dalej postępując drogą, drogą równą, twardą, o ćwierć mili do karczmy Chwaszczawka, stamtąd o ćwierć mili polem otwartym do wsi Łotwy i dalej drogą dobrą ćwierć mili do wsi Czerniaty, gdzie i dwór czerniacki po prawej ręce widać, na ostatek o kilkoro stai polem otwartym do karczmy Berezówki i tu się kończy granica parafii miadziolskiej.

Droga do Łuczajów gdzie jest kościół parafialny graniczący na północ, tą samą drogą co i do Postaw nav 4-to. Od karczmy Świnki, stamtąd porzucając drogę w lewo do Postaw brać trzeba w prawo mało i przez lasek niewielki na pole otwarte do dworu Werezata, stamtąd o ćwierć mili drogą twardą dobrą. Polem otwartym do wsi Juszkiewiczze gdzie i

cerkiew ruskiego obrządku, stamtąd drogą równą polem otwartym o ćwierć mili do dworu Korowica zwana, stamtąd ćwierć mili do wsi Boszków polem otwartym drogą twardą dobrą, dalej nieco lasem zarosłym do budowli niezdatnym przez rzekę mierną zwaną Ratówka o pół mili dobrej do folwarku Sokotowa do którego nie dojeżdżając widać po lewej ręce niedaleko drogi wieś i folwark Ratowce.

5-to. Droga do Daniłowicz gdzie jest kościół parafialny graniczący między północą i wschodem, wyjechawszy z Miadzioła przez most na brodzie polem otwartym drogą twardą, górzystą, kamienistą pół mili niewielkiedo wsi Kulikin stamtąd borem tylko na opał zdatnym drogą równą piaszczystą pół mili dobrej do wsi Sudników do której nie dojeżdżając po lewej ręce zasłania las wieś Szymkowicze a po prawej ręce zaścianek Bielawin, stamtąd zaroślą brzozową, leszczynową drogą mokrą, błotnistą, kamienistą ćwierć mili do wsi Puhacze, potem o ćwierć mili taką drogą do wsi Małyszek gdzie i cerkiew parafialny ruskiego obrządku, skąd polem otwartym drogą górzystą o ćwierć mili do wsi Horby, a stamtąd mało co zaroślami do folwarku Prudniki i tu się kończy granica parafii miadziolskiej.

6-to. Droga do Wołkałaty gdzie jest kościół parafialny graniczący na wschód, z Miadzioła polem otwartym mało co zaroślą łożawą o pół mili do dworu niekasideckiego drogą mizerną, stamtąd drogą prostą, kamienistą polem otwartym o ćwierć mili do wsi Studzienicy i tu się kończy granica parafii miadziolskiej.

Parafia cała miadziolska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych ale cała ze wszystkimi wioskami i miejscami jest położona w powiecie oszmiańskim jako się wyżej o tym namieniło.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam
Ks. Maciej Poźniak pleban miadziolski.

OPISANIE MIADZIOLA STAREGO

1-mo

Kościół⁶⁷ w Miadziole Starym⁶⁸ murowany, nad jeziorem nazywającym się Miastro, które jezioro z przyległymi błotami rozległe jest w około na mil trzy. Ten zaś kościół położony jest w powiecie oszmiańskim w dekanacie świrskim. Klasztor od kościoła kroków 30, XX Karmelitów Bosych mających curam animar. od J ks. Poźniaka plebana miadziolskiego. Przy tym kościele znajduje się kalwaria według powszechnego i należytego wymierzenia. Wioski i miejsca do tego kościoła należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone, jak tu po sobie idą.

Dwór⁶⁹ WJP Antoniego Koszczyca star. Zarze[ckiego], fundatora tegoż miejsca. Częścią murowany, częścią drewniany, na wschód słońca położony od kościoła, na kroków 250 odległy. Przy którym dworze dwie sadzawki zwykłej długości i szerokości. Jedna na dziedzińcu, druga od dworu na kroków 500 odległa, na zachodzie słońca. Dwa ogrody łączące się z dziedzińcem samym, jeden między zachodem słońca, drugi na północ. Miasteczko przy samym dworze, częścią murowane, częścią drewniane, na zachód słońca od dworu. Jedną tylko mające ulicę, która ulica ma w sobie długości na kroków 1495, na końcu tego miasteczka cerkiew stara, drewniana, po ręce lewej, po prawej zaś, w bok trochę, młyn drewniany wietrzny.

Białowczyzna, folwark XX Karmel[itów] Bosych, między zachodem i północą, mil dwie dobrych od kościoła.

Bryle, WJP Koszczyca, na zachód słońca, półtorej mili.

Chadany, tegoż JP, między zachodem i północą, trzy mile.

Harydowczyzna, tegoż JP, między wschodem i północą, mila jedna.

Kaczarchy, między południem, pół mili.

Króliki, tegoż, między zachodem słońca, mila dobra.

⁶⁷Kościół w Starym Miadziole pod wezwaniem Matki Bożej Szkaplerznej (lub Wniebowziętej) został ufundowany przez Antoniego Koszczyca starostę zarzeckiego wraz z klasztorem dla Karmelitów Bosych w 1754 r. Zapisem z dnia 24 kwietnia fundator przekazał dwa folwarki: Justynowo i Białowczyznę (według spisu z 1830 r. w skład tych folwarków wchodziły 4 wioski z 42 „duszami męskimi” oraz 13 włókami i 4 morgami powierzchni). Do karmelitów należały też folwarki Bielawino i Niekasieck z około 122 ha ziemi. Parafia klasztorna powstała w 1779 r. przy podziale na parafię Nowomiadziolską i Staromiadziolską. Kościół i klasztor były usytuowane na lekkim wzniesieniu w pobliżu parku i jeziora. Kościół był murowany w stylu rokokowym o bogatej architekturze (jeden z ciekawszych zabytków sakralnych Wileńszczyzny). U stóp Chrystusa w głównym ołtarzu kościoła znajdowały się w kryształowej trumnie w srebrnej oprawie relikwie św. Justyna. Sprowadzone przez fundatora z Rzymu relikwie ściągały rzesze wiernych. Pod tym ołtarzem w krypcie grobowej kościoła znajdowały się zwłoki fundatora, jego brata oraz syna (syn, jednak, został zaduszony przez niańkę, która jak podaje tradycja została żywcem zamurowana przez Koszczyca). Osobliwością klasztoru była oryginalna kalwaria składająca się z około 40 kaplic i 8 bram rozłożonych po polach w pobliżu kościoła i w rynku miasteczka. Klasztor został skasowany w 1832 roku. Kościół i niektóre dobra funduszowe powróciły do Karmelitów w 1927 r. o. Benignus Józef Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, Kraków 1979 r., s. 557-567. B. Świdorski, *op. cit.*,

⁶⁸ Miasto usytuowane w bardzo pięknym położeniu, na wzgórzu między dwoma jeziorami, sięgające swymi dziejami XV wieku. Prawa miejskie zostały przyznane w 1736r. za staraniem rodziny Koszczyców. W miasteczku tym przez dłuższy czas odbywały się sądy grodzkie i ziemskie, przeniesione do Postaw w 1775 r. *Sł. geogr.*, s. 848-849.

⁶⁹ Nieznana jest pierwotna siedziba rodziny Koszczyców. Zachował się jednak w Miadziole Starym do drugiej wojny światowej dwór, który pochodził prawdopodobnie z czasów tej rodziny. Skromny, choć pełen uroku parterowy dwór zbudowany był na planie prostokąta i położony na skłonie wzgórza. R. Aftanazy., *op. cit.*, s. 217-218.

Kuliki, tegoż JP, między północą i wschodem, pół mili.
Leszczyńskie, tegoż, między zachodem, mil dwie dobrych.
Murawczyzna, folwark JP Koszczyca, między północą i wschodem, mil dwie.
Mowczany, tegoż, między zachodem i północą, mil dwie.
Niewiary, tegoż, między wschodem słońca, mil trzy, w której wiosce pałac WJP Koszczyca oraz i kaplica znajdują się.
Pieczonki, między zachodem, półtorej mili.
Rożki, tegoż, między północą, mil dwie.
Szymki, między północą i wschodem, mila jedna.
Struhalapy, między zachodem i północą, półtorej mili dobrej.
Synica, karczma, między zachodem i północą, ćwierć mili.
Truchanki, XX Karmelitów Bosych, między zachodem i północą, mili półtrzeciej dobrej.
Wirauje, JP Koszczyca, między północą i wschodem, mil trzy dobre.
Wnuki, tegoż, między zachodem, od kościoła półtorej mili.
Wołek, XX Karm[elitów] Bosych, między zachodem i północą, pół mili.
Żohły, JP Koszczyca, między zachodem, mil dwie.

2-do

Od tego kościoła, w okolicy sąsiedzkiej kościoły są następujące:
Cerkiew Juszkiewiczze, w dobrach WJP Nornickiego, na północ od Miadzioła, mil dwie.
Hruzdów, cerkiew w dobrach WJP Koszczyca, między północą i wschodem, mil trzy.
Kobylnik, kościół parafialny, w dobrach WJP Kościałkowskiego, między zachodem, mil trzy dobrych.
Miadziół Nowy, kościół parafialny i cerkiew za jeziorem, między południem, mniej jak ćwierć mili, w dobrach J.K.M.
Małyszki, cerkiew w dobrach XX Dominikanów, między wschodem i północą, mil dwie dobrych.
Ostrów, cerkiew w dobrach WWJJPP Hałków, między zachodem, mila jedna.
Sosnów, cerkiew w dobrach WJP Zienkowicza, między zachodem i północą, mila jedna.
Zanarocz, cerkiew w dobrach WJP Zaranka, między południem, mil dwie dobrych.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła staro-miadziolskiego są: Oszmiana, miasto sądowe między południem i zachodem letnim, mil osiemnaście.
Postawy, miasto sądowe, na północ, mil cztery.

4-to

Droga z Miadzioła do Oszmiany, górzysta, miejscami błotnista, piaszczysta i miejscami kamienista, borami i polem. Przeprawa przez Wiliję przewozem o pół mile od Smorgoń.
Droga z Miadzioła do Postaw, dobra i równa, a lubo[s] na dwóch groblach przeprawiać się potrzeba. Ta jednak przeprawka jest wygodna.

5-to

Jeziro największe nazywające się Narocz, do wielu nader należące panów, na około mil cztery.

Jeziro drugie, wraz przy nim nazywające się Miastro, nad którym kościół staro-miadziolski stoi, jako wyżej jest, na około mil trzy.

Jeziro za miastem nowo-miadziolskim znajdujące się Batoryno, około z błotami przyległymi ma w sobie blisko mil pięć.

Jeziorko małe nazwiskiem Rudakowo, położone między zachodem, ćwierć mili od Starego Miadziola.

Jeziro Miadziół nazywające się, między zachodem letnim i północą, od kościoła pół mili, rozległe zaś z przyległymi błotami licząc blisko na pięć mil.

6-to

Pola więcej otwartego aniżeli lasu. O milę jednak od Miadziola znajduje się puszcza niemała należąca do kilku panów, w której drzewa dostatkem, tak do budowli zdatnego, jako też i na opał służącego. Leży ona między wschodem i południem.

7-mo

Młynek jeden WJP Koszczyca fundatora i dziedzica miadziolskiego, od kościoła mila, między północą i wschodem letnim, na rzeczce nazwanej Ratówka, drugi młyn wietrzny, o którym wyżej.

8-vo

Drogi partykularne i trakty publiczne, podług miary mil tak się opisuje:

1-mo. Droga do Kobylnika, gdzie jest kościół parafialny, razem trakt do Wilna publiczny na zachód letni, między polem otwartym z jednej, a jeziorami z drugiej strony, przez wieś Mikolką nazwaną, należącą do WWJPP Hałków, mimo samego tychże dworu i przez inne wsie rozmaite. Droga przykra bardzo, miejscami górzysta i kamienista miejscami.

2-do. Droga do wsi Małyszek, gdzie jest cerkiew, razem i trakt publiczny do Połocka, przez różne wsie, polem otwartym i błotami, także nieznośna i przykra dla rozlicznych brodów i mostów.

3-tio. Droga do Niewierów na wschód od Miadziola mil trzy. Pół drogi kamienie, błoto, rowy, brodów ma w sobie 5. Groble jedną, połowa zaś tej drogi równa i prosta, miejscami piaszczysta borami.

4-to. Droga do cerkwi sosnowskiej błotnista, kamienista, miejscami rowy. Droga do Juszkiewicz błotnista, miejscem kamienie, miejscem piaski.

Parafia staro-miadziolska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych, ale cała ze wszystkimi wsiami i miejscami jest położona w powiecie oszmiań[skim], jako wyżej o tym namieniło.

Takowe opisanie Starego-Miadziola podpisem ręki własnej stwierdzam.

Ks. Elias od S. Jana Kontego Kar. Bosy

Wikary p[arafii] staro miadziolskiej

PARAFIA MICHALISKA

1-mo

Ich m[ó]ści księży Kanoników Regularnych Błogosławionych Męczenników od Pokuty⁷⁰.

Kościół parafialny⁷¹ w mieście michaliskim⁷² murowany, sytuowany w dobrach JWP Brzostowskiego wojewodzica inflan[ckiego], starosty bystrzyckiego, ze wszystkimi attinencjami parafialnymi i fundum do tegoż kościoła należącemi, prócz kilku domów w powiecie i w dekanacie oszmiańskim, województwie wileńskim, w dekanacie świrskim. Stoi wielkim oltarzem na sam wschód letni, facjatą na zachód zimowy. Tuż naprzeciw facjaty rynek miejski i ratusz, w pośrodku o kroków 70 lub mniej od cmentarza. Strony południowej od pomiędzy wschodu letniego, bliżej zimowego, od uźlij zaczyna się ulica, przy której początku łączy się wioska Pouilence nazwana, niby ulica nie oddzielnie od domostwa miejskiego. Wydawszy się ku wschodowi zimowemu dalej wciąż stroną południową od kościoła i ratusza ciągnie ku zachodowi zimowemu, przy końcu tejże ulicy szkoła żydowska i mogilnik biruionkami oparkaniony, na tymże mogilniku sążniak powiększy.

[Od] strony zachodu letniego także idzie od Wilii ulica druga i ku zachodowi zimowemu zmierza.

Od zachodu zimowego domy zbudowane pod linią, jak i ulice równej odległości od ratusza.

Od wschodu letniego płynie Wilia, rzeka portowa, mimo samego kościoła michaliskiego, którą idą: sruży, chropki, płyty towarne i płyty stusowe, do Wilna, do Królewca, z Rusi etc. Ta, że graniczy parafię michaliską od świrańskiej, oraz województwa wileńskiego od powiatu oszmia[ńskiego], zaczawszy od Oszmianki rzeki pomniejszej płytami spławnej, która wpada do Wilii, między wschodem letnim i zimowym o pół mili miernej, taż sama ciągnie i strony północnej, a reszta krąży

⁷⁰ Klasztor Kanoników Regularnych został ufundowany w 1622r. przez Cypriana Brzostowskiego referendarza kor. Kasacja klasztoru nastąpiła w 1832 roku i od tego roku parafia michaliska została przejęta przez świeckie duchowieństwo. K. Tyszkiewicz., *op. cit.*, s. 130-132.

⁷¹ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała Archaniola został wmurowany w 1653 r. (*Kronika Parafialna* podaje datę 1622r.). Fundatorem kościoła był Paweł Cyprian Brzostowski a budownicowie pochodzili z Florencji, wcześniej zatrudnieni przy dekoracji kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie. Dzięki nim zbudowany kościół charakteryzował się bogatą sztukaterią i mnóstwem figur. Znajdował się też w nim słynący łaskami obraz Matki Boskiej Bolesnej oraz relikwie licznych świętych przechowywane w kaplicy św. Józefa, pod którą znajdowały się katakumby rodziny Brzostowskich. Parafia klasztorna posiadała fundusz nadany przez rodzinę Brzostowskich składający się z folwarków Łabudzie, dóbr Bujwidze oraz z majątku Widziniszek nadanego przez Marcina Giedrojcia. Fundusze te zostały jednak odebrane przez późniejszych spadkobierców fundatorów. W dobrach Bujwidze istniał drewniany kościół filialny, przy którym mieszkało stale dwóch zakonników. Istniała też murowana kaplica na cmentarzu ufundowana przez Kotwicza. Źródło: *materiał archiwalny BUW Kronika kościoła parafialnego w Michaliskach*, z. 4, nr. 2792., J. Kurczewski, *op. cit.* s. 186. K. Tyszkiewicz., *op. cit.*, s. 130-135.

⁷² Miasteczko położone na lewym brzegu Wilii, dość niskim i piaszczystym. W 1526r. król nakazał Stanisławowi Janowiczowi Kiżgajle zwrot, Michaliszek, zastawionych u niego przez Grzegorza Ościkowicza Jerzemu Radziwiłłowi. W latach 1528-1530 dobra te zamieszkiwało ludzi pańszczyźnianych 48 służby. Danników było 22 służby. Pasznia dworska mierzyła 420 beczek ziemi. Następnie Michaliszki były kolejno we władaniu: Michaliskich, Brzostowskich, Kotowiczów. M. Malczewska, *Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku*, Warszawa-Poznań 1985, s. 152. K. Tyszkiewicz., *op. cit.*, s. 129.

wężykiem ku zachodowi zimowemu do Bystrzycy, granicząc tą parafią michaliską od świrańskiej i też województwa wileńskiego powiatu oszmiańskiego.

Religia jako w mieście tak i w parafii katolicka, żydowskiej mierno, w samym mieście michaliskim katolickich domów 32, żydowskich 22, reszta prócz po karczmach gdzieniegdzie.

Wioski i zaścianki do tegoż kościoła michaliskiego sinodaliter poznaczone i też aktorowie posesorowie onych cujucumque tituli:

Bortniki, zaścianek JWP Brzostowskiego, należący do dworu michaliskiego, od zachodu letniego, pół mili małej.

Czechy, wioska JO ks[ie]cia Radziwiłła, na południu zimowym, której połowa do parafii michaliskiej, druga do parafii gierwackiej, mile mierna jedna.

Goza, dwór WP Buchowieckiego podwoj[e]wody wilwń[skiego], pod zachodem zimowym, mile wielka jedna.

Goza, wioska tegoż WP Buchowieckiego, pod tymże zachodem, nieco ku południowi zimowemu równej odległości.

Kirelle, wioska JO ks[ie]cia Radziwiłła, pomiędzy południem letnim bliżej zimowego w powiecie i w dekanacie oszmiań[skim], mila wielka jedna.

Kacianowicze, JWP Brzostowskiego, pod zachodem zimowym nieco letnim, pół mili miernej.

Łabudzie, folwark XX Kan. Reg. BBMM od pokuty, należące funduszem do kościoła michaliskiego, na południu letnim, pół mili miernej.

Markuny, wioska JO ks[ie]cia Radziwiłła, pod samym wschodem zimowym, pół mili małej.

Miłajszuny, szlachetna osiadłość ich MP Goziewiczów, na połudzień letni, pół mili małej.

Michaliszki⁷³, dwór JWP Brzostowskiego, w posesji JWP Żaby kasztelana smoleń[skiego], w dzierżawie WJP Jakuba Ołhamowicza komornika województwa trockiego, na zachód zimowy, ćwierć mili miernej.

Miłaniszki, folwark bez poddanych, nadany od JWP Brzostowskiego, JP Daszewskiemu w powiecie i w dekanacie oszmiań[skim], od wschodu zimowego, mile wielka jedna.

Myszlany, zaścianek WP Buchowieckiego PW, od zachodu zimowego, mile wielka jedna.

Młynarze, zaścianek tegoż WP Buchowieckiego, wyżej zachodu zimowego, równej odległości.

Miedzieniszki, i ta tegoż samego P: ut sprza zaścianek, od zachodu zimowego, mile wielka jedna.

Owiany, wioska tegoż p[odwoje]wody wileń[skiego], pod zachodem zimowym, mile małą jedna.

Palestyna, dwór JWP Brzostowskiego, w posesji JWP Przeździeckiego starosty,⁷⁴ od wschodu zimowego, mile mierna jedna.

Palestyna, wioska do tegoż dworu należąca, w równej stronie i odległości, niby wyżej wschodu zimowego.

Młyn, pływający nad rzeką Oszmianką, tegoż imienia i do tejże posesji należący, mila mierna jedna.

⁷³ Wczesnobarokowy dwór został zbudowany przez Brzostowskich i przez wiele pokoleń służył jako jedna z siedzib tej rodziny. Był budowlą na planie prostokąta, dziewięcioosiową, parterową z trójosiowym dwukondygnacyjnym ryzalitem w centrum. W roku 1812 został spalony przez Francuzów i od tego czasu popadał w ruinę. Obok dworu znajdował się mały, murowany, dwukondygnacyjny lamus oraz stary ogród. R. Aftanazy., *op. cit.*, s 218.

⁷⁴ Osoba wykonująca opis parafii pozostawiła wolne miejsce.

Pobole, wioska XX Kan. Reg. BM ut supra, pod południem zimowym, mile wielka jedna.

Rudziszki, zaścianek tychże księży, na równym wschodzie, równej odległości.

Szulniki, dwór WP Buchowieckiego podwoj[e]wody wileń[skiego], pod zachodem zimowym, mile wielka jedna.

Wałajkuny, wioska JWP Brzostowskiego, w posesji w JMP Bauszewicza oboźnego,⁷⁵ od południa zimowego, pół mili małej.

Turły, wioska JO k[się]cia Radziwiłła, od południa zimowego, pół mili małej. Notabene. Wioski pomienione JO k[się]cia Radziwiłła należą do Słuczyny, przyłączone zaś są do Nowosiółek i zostają w posesji WJP Pocułikowskiego⁷⁶ zastawnie.

Droga do Wilna, razem trakt publiczny, jak zimą tak latem gościniec Połocki, gdzie się rachuje mil dziesięć miernych. Letnią porą z popasem za godzin dziewięć, zimową za osiem może dojechać.

Zaczawszy od kościoła michaliskiego na zachód słońca zimowego równiną, gdzie się ukazuje grunt pagórkami wynioślejszy. Na tych pagórkach jak lewą tak prawą grunta miejskie, tuż i wądoły od wody wybite, kwojniaki[s] z obydwóch stron, opodal od gościńca jodłowo-sosnowe ku dworu michaliskiemu, miejscami te pagórki zakrzewiają kwoniaki[s]. Dalej pojechawszy dwór michaliski zostaje po prawej stronie o kilkaset kroków od gościńca. Pod dworem są 3 sadzawki i młyn stary pusty, równie wioska z prawej strony Podworzańce do tegoż dworu należąca, na samym zaś gościńcu karczemka do dworu michaliskiego należąca w której Żyd mieszka. Dalej jadąc ukazuje się gaik w prawo, powiększy brzozowy i kraczki tegoż gatunku drzewa, z obu stron gościńca, reszta otwartym polem i drogą prostą nie nadto piaszczystą po części i kamienistą na słup murowany. Trochę wyżej słupa dzieli się droga w lewo na karczmę WP Buchowieckiego do Szulnik, od słupa murowanego prosto tymże gościńcem pomiędzy knieją powiększą równiną, reszta nadal nie przykra otwartym polem do karczmy WP Buchowieckiego podwojowody wileń[skiego] Gozą nazwana nad rzeką Gozcieńką i tu się kończy parafia michaliska. Młyn na tejże rzece Gozcieńce należący do dworu palestyńskiego posesji co Przeździeckiego, któren[s] pominawszy zostaje w lewą drogą do Wormian, od gościńca połockiego ku wschodowi zimowemu.⁷⁷ Nota Beno droga do Wormian sicati sprą gościniec wileński.

Droga do Świranek zaczyna się od kościoła michaliskiego w odległości półtorej mili, przewozem blisko od wschodu letniego, z gościńca połockiego, gdzie w pół mili kończy się parafia michaliska a zaczyna się swirańska, kręto w lewą z gościńca połockiego, na północy i na zachód letni. Poza Wilią drogą piaszczystą nie nadto do karczmy Sorocza JWP Mikoszyny wojskiej litewskiej o ćwierć mili miernej. Z obydwu stron drogi kojnej z prawej kniejki sosnowe pomierne i rzadkawe, dzikowate. Pominawszy karczmę wraz na most z pagórka na tejże rzece Sorzoce, na której młyn i folusz stoi JWP ut sprą dalej na pagórek w lewo ku zachodowi zimowemu, w prawo zostaje droga do Łyntup, reszta drogą piaszczystą, korzenistą niezbyt odlegle od Wili, najdalej o kroków tysiąc miejscoma więcej i też mniej, tak w lewo, tak w prawo las, trochę powiększy sosnowy z osiną i z brzozą pomieszany, rzadkawy i do budowli nieużyteczny prócz na opał. Ukazują się miejscoma pola, w borze nieużyteczne do wyrobienia, i kilka chat nad Wilią. Mieszkańców więcej ma karczma JWP Woskowicza It[ewskiego]go Duda nazwaną nad ruczajem tegoż imienia, dalej przez most wygodny, mile ujechawszy i pola swirańskie widzieć się dają, chociaż są kniejki opodal od gościńca, mianowicie z

⁷⁵ Osoba wykonująca opis parafii pozostawiła wolne miejsce.

⁷⁶ Osoba wykonująca opis parafii pozostawiła wolne miejsce.

⁷⁷ Osoba wykonująca opis parafii pozostawiła wolne miejsce.

prawej strony jednak nie przeszkadzają otworzysto za pół drogą do samego miasteczka swirańskiego, pomiędzy zachodem letnim i zimowym.

Droga do Gierwiat zaczyna się od kościoła michalickiego ku wschodowi zimowemu, gościńcem miernym palestyńskim, drogą wygodną przez wioskę Pouilence z miasteczkiem połączoną, przy końcu tejże ulicy czyli wioski rozdwaja się, lewo do Palestyny, prawo ku południowiletniemu polem gołym, lewą krzaczki brzożowe, łożniaki, leszczyna, a częścią i z prawej strony sosniaki dzikie do Łabudź folwarku XX Kan. Reg. etc. Dalej przez wioskę Łabudzia polem otwartym gdzie się ukazują kwojniaki, bardzo opodal od drogi różnego gatunku drzewa mierne, przez rów tuż do wioski Czechy nazwanej i tam się kończy parafia michaliska, zaczyna się gierwiacka, kościół gierwacki na połudzień letni.

Droga do Świra, zacząwszy od kościoła michalickiego przez prom na wschód letni, gościńcem połockim prosto na karcznię o kroków sto od Wilii, drogą prostą i przykrą, piaszczystą, miejscami korzenistą, pomiędzy miernego lasu knieją z obuch stron drogi do karczmy Iczioniówka o milę, pomierną WJM Pana Jacynicza Horodniczego pow. oszmiań[skiego]. Od karczmy Iczionówki prosto takową drogą do karczmy Kojła o pół mili małej odległej gdzie przykrą kałuży przez wody pomiernie, przez ruczaj Kojła, na którym karczma WP Gizberta. Od karczmy Kojła do karczmy Berejszyki nazwanej, pół mili drogą błotnistą, wąską, korzenistą, krętą pomiędzy lasem dębowym z prawej strony, z lewej zaś łożniaki, sośniaki, brzoźniaki dzikie do karczmy Gubioza, nad jeziorem i ruczajem Bebioza nazywanym, tuż przy gościńcu z lewej strony, drogą glistą, górzystą przykrą. Do karczmy Stracza ćwierć mili małej JW. Pani Mikuszyny wojskiej litewskiej, drogą przykrą, górzystą, błotnistą z obu stron kwojniaki małe sosnowe i brzoźniaki, miejscoma te gruntów wiejskie. Dalej w prawo rzeka trochę od gościńca opodal, przez most wygodny, mimo młynu, przeciw górze nieprzykrej. Reszta do karczmy Czerniołuza o milę drogą zostaje, górzystą, kamienistą, wąską, krętą, z lewej strony rzeka Stracza, pod górami, z obydwuch stron gościńca knieje, różnego gatunku drzewa osobliwe: leszczyna, brzoźniaki, łożniaki mierne i rzadkawe, dalej w karczmie zostaje skąd Świr widać.

Parafia michaliska ogranicza się pomiędzy województwem wileń[skim], powiatem oszmi[ąnskimi], ut sprą z parafialnymi kościołami z gierwackim od południa, z swirańskim wyżej zachodu zimowego, z wormiańskim pod zachodem zimowym. W pilnym wejrzeniu poczyniwszy dzieła podług rozkazów JO ks. B.P. podpisuje się.

Ks. Dominik Stankiewicz prezydent
Konwentu michalickiego ut sprą.

PARAFIA NIESTANISKA

1-mo

Kościół parafialny⁷⁸ w miasteczku małym Niestaniszkach⁷⁹, w powiecie oszmiańskim i dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone jak tu po sobie idą:

Budziłki, dwór i wieś JP Niewiadomskiego, między wschodem zimowym i południem, względem kościoła niestaniskiego, trzy ćwierci mile mierne.

Bujaki, karczma i wieś JP Świącickiego, między południem i zachodem zimowym, ćwierć mile małe.

Chociłowicze, wieś JP Niewiadomskiego, między wschodem zimowym i południem, trzy ćwierci mile wielkie.

Chojekowszczyzna, zaścianek k[się]cia J Sanguszki, między wschodem zimowym i południem, mila mierna.

Dubki, zaścianek tegoż k[się]cia j[aś]nie, tamże.

Korobki, wieś JP Świącickiego, między wschodem zimowym i południem, o kilka jest kroków.

Krzywonosy, wieś k[się]cia J Sanguszki, na wschód letni, pół mile wielkie.

Kupła, wieś pojezuicka JP Laskarysa, między wschodem letnim i zimowym, mila wielka.

Łytojcie, wieś k[się]cia Sanguszki, między wschodem letnim i zimowym, pół mile mierne.

Masiejki, zaścianek tegoż k[się]cia, między wschodem zimowym i południem mila mierna.

Niestaniszki, miasteczko maleńkie, przy którym kościół jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii. Same miasteczko należy do plebanii.

Niestaniszki, dwór JP Świącickiego, między południem i zachodem zimowym, pół ćwierci mile małe.

Niestaniszki, folwark teraz k[się]cia J Sanguszki, na południe o kilkadziesiąt kroków.

Niestaniszki, wieś tegoż k[się]cia J, na południe, ćwierć mile małe.

Niedroszle, zaścianek przez połowę tego k[się]cia J i JP Brzostowskiego, na zachód zimowy, mile mierna.

Polany,⁸⁰ dwór JP Niewiadomskiego, między wschodem zimowym i południem, trzy ćwierci mile mierne.

⁷⁸ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Trójcy Przenajświętszej, drewniany, został ufundowany w 1497r. przez Bohdana Andrzejowicza. Fundusz składał się z folwarku Miedziała z 14 poddanymi ziemianami i 12 bezrolnymi, 10 stawów i jezior: Świta, Hłubokie itd., czwartej części Siedliszcza na dwie beczki wysiewu i łąki przy nim, dziesięciny z Lypieliszek i Arszwiat za Wilią. W kilkadziesiąt lat po fundacji, kiedy obywatele litewscy i sąsiedztwo niestaniskie scheretyczało dobra funduszowe zostały rozebrane. W 1604r. dobra te zostały przywrócone przez księdza Wojciecha Królczyńskiego, ale do plebanii świrskiej. Tenże pleban w 1616r. odbudował kościół w Niestaniszkach. W 1749 r. Paweł Jedliński wybudował nowy drewniany kościół, który został powiększony w 1797 r. przez księdza Piotra Antoniego Kaczewskiego, kanonika inflanckiego plebana niestaniskiego. Parafia posiadała kaplicę w Wycholeniętach. Źródło: Materiał archiwalny BUW *Kronika kościoła parafialnego w Niestaniszkach*, z. 4, nr. 2777., J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 206-207.

⁷⁹ Niestaniszki miasteczko w pobliżu Wiliii przy drodze komunalnej ze Świącian do Oszmiany. Dobra o powierzchni przeszło 50 włók litewskich były własnością generała Chomińskiego, a w części skarbowe. *Sł. geogr.*, VII, s. 115.

⁸⁰ Folwark i dobra w powiecie święciańskim, gmina Kiemielizki. Gorzelnia, browar, młyn wodny i wiatrak, własność Mikoszków. *Sł. geogr.*, VII, s. 563.

Polany, dworek i wieś J ks. Śliźnia, tamże.
Postarzynie, wieś do plebani niestaniskiej należna, półtorej mili wielkie.
Rudaki, wioska JP Niewiadomskiego, między wschodem zimowym i południem, trzy ćwierci mili mierne.
Radziusze, wieś k[się]cia Sanguszki, na zachód zimowy mila mierna.
Rymszenienta⁸¹, karczma i wieś przez połowę tegoż k[się]cia J i JP Święcickiego, między południem i zachodem zimowym, ćwierć mile mierne.
Szymaniele, wieś tegoż JP Święcickiego, między południem i zachodem zimowym, pół ćwierci mile małe.
Surgowszczyzna, wieś tegoż J, między południem i zachodem zimowym, pół mile mierne.
Sopronięta, wieś k[się]cia J Sanguszki, na północ, ćwierć mile małe.
Stanczenięta, wieś tegoż k[się]cia J, na wschód zimowy, ćwierć mile małe.
Snicunięta, wieś J Pani Mikoszynej, między wschodem zimowym i południem, trzy ćwierci mile małe.
Stracza, okolica JPP Czyżow, Niedroszlańskich, Górskich, na północ, mila mierna.
Tałucie, wioska JP Jaczynica?, na zachód zimowy mila.
Wycholenięta, dwór, karczma i wieś J Pani Niewiarowiczowej, na wschód zimowy, mila wielka.
Wycholenięta alias Michaliny, zaścianek tejże JP, na wschód zimowy, mila i ćwierć mili wielkie.
Zabłocie, folwark k[się]cia J Sanguszki, między wschodem letnim i zimowym, trzy ćwierci mile.
Zdzienowiszki, wieś i karczma k[się]cia J Sanguszki, na wschód zimowy, pół mili mierne.
Zabieliszki, zaścianek kapitulny J ks. Sliźnia, na południe, mila mierna.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:
Świr, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w miasteczku Świrze należnym do tej plebanii i do różnych ichm[ości]ów, na wschód letni, półtorej mili wielkie.
Żodziszki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach pojezuickich JP Laskarysa, między wschodem zimowym i południem, o dwie mile wielkie.
Gierwiaty, kościół parafialny w dobrach k[się]cia J Pasterza, między południem i zachodem zimowym, 2 mile wielkie.
Michaliszki, kościół parafialny w dobrach JP Brzostowskiego, na zachód zimowy, dwie mile.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła niestaniskiego są.
Wilno, miasto stołeczne lit[ewskie], między południem i zachodem zimowym, mil dziesięć wielkich.
Postawy, miasteczko sadowe nad jeziorkiem, leży na wschód letni, mil dziewięć miernych.

⁸¹ Wioska w której znajdował się przewóz przez rzekę Wilię. W tej miejscowości przeprowały się oddziały francuskie w 1812 roku oraz gen. Dembiński w 1831 r. podczas odwrotu spod Wilna. *Sł. geogr.*, VII, s. 115.

Oszmiana, miasto sądowe przy rzece nazwanej Oszmiana, leży na południe, mil siedem wielkich.

4-to

Doga z Niestaniszek Wilna ,równa, miejscami piaszczysta i kręta pod Wilnem górzysta.

Droga z Niestaniszek do Postaw, klepowata, kręta, górzysta.

Droga z Niestaniszek do Oszmiany, kręta, górzysta.

Z Niestaniszek do Wilna, jadąc z popasem letnią drogą czternaście, zimową godzin dziesięć.

Z Niestaniszek do Postaw, jazdy wspólnie z popasem letnią drogą godzin dwanaście, zimową godzin dziesięć.

Z Niestaniszek do Oszmiany, letnią drogą jazdy wspólnie z popasem godzin dziesięć, zimową godzin siedem.

5-to

Rzeka Wilia, w tej parafii od kościoła niestaniskiego na południe, wchodzi pod zaściankiem Zabeliszczkami niedaleko i idzie niedaleko wsi Śnicieńiat do przewozu rymśenięskiego, a stamtąd koło karczmy i wsi Bujaków w dół, aż do granicy parafii niestaniskiej, o pół mile mierną od Bujaków, w polu kończącej się.

Rzeka Stracza nazwana, na północ od kościoła niestaniskiego o milę mierną blisko okolicy Straczy wychodząc z parafii świrskiej, idzie koło parafii niestaniskiej mimo wioski Radziusze i Tałuc, skąd o ćwierć mili wpada do Wilii.

Rzeczka maleńka Łapowojnia nazwana, na zachód zimowy od kościoła niestaniskiego, o pół mili małe z krynicy zaczynająca się, idzie kręto w prawą rękę zaroślami i polami, o pół mili wpada do Wilii rzeki.

Stawki dwa, k[sięż]cia J Sanguszki, na rzeczce bardzo małej i szczupłej, Kryniczna zwanej poczynającej blisko kościoła i plebanii niestaniskiej z krynicy tamże wynikających na południe, idącej po lewej stronie o kilkaset kroków, gdzie są mostki małe.

Stawek JP Święcickiego przy dworze Niestaniszkach na tejże rzece w nis gdzie jest mostek mały o pół ćwierci mili skąd blisko o kilkaset kroków między południem i zachodem zimowym wpada do Wilii rzeki.

Stawek JP Niewiadomskiego przy dworze Polanach na ruczaju bardzo małym i szczupłym, niedaleko z błota pochodzącym, między wschodem zimowym i południem, o trzy ćwierci mile mierne, skąd na południe o ćwierć mile mierne wpada do Wilii rzeki.

6-to

Lasu w parafii niestaniskiej jest bardzo mało, a szczególnie poczynając za wioską Śnicieńiatami koło rzeki Wilii, między południem i wschodem zimowym, o ćwierć mili lekkiej w prawą rękę, wszcz pół mili mierne, wzdłuż blisko mili koło granicy parafii zadziwskiej, tymże laskiem poczynającej się od południa na wschód zimowy. W tymże lasku drzewa do budowli nie ma zdatnego prócz jodły i sosny drobnej.

Gaj duży k[sięż]cia Sanguszki nazwany Bór, na wschód zimowy, o pół ćwierci mili mierne od plebanii leżący, dłużyni ćwierć mili wielkie, szerzyni ćwierć mili małe a miejscami i daleko mniej. W sobie zawiera drzewo sosnowe do zabudowania zdadne.

Na innych zaś miejscach małe gaje, chrusty i zarośla, że nie mają własnych swych nazwisk, nie kładnę.

7-mo

Młynki k[się]cia J Sanguszki na rzeczce Kryniczynie dwa, JP Świecickiego na tejże rzeczce w dole 1. JP Niewiadomskiego na ruczaju z błot wychodzącym, jako jest wyżej opisano sub N. 5-to o stawach.

Innych machin tak wodnych jako wietrznych, ani miejsc starożytność oznaczających, ani też co by się ściągało do historii naturalnej wcale nie ma.

8-vo

Traktów publicznych w tej parafii nie ma, drogi zaś partykularne większe i mniejsze podług miary mil tak się opisują:

1-mo. Droga do Świra, gdzie jest kościół parafialny i do Postaw miasteczka sądowego, począwszy od kościoła niestaniskiego na wschód letni, polem otwartym zaraz kręto w prawą drogę, wprzód piaszczystą a potem równą gdzie po lewej stronie widać wioskę Sopronięta, dalej tymże polem jadąc prosto do wsi Krzywonos o pół mili wielkie, za którą wsią o pół ćwierci mili małe kończy się granica parafii niestaniskiej w chrostniakach a zaczyna się parafia świrska, taż droga prosto idąc przychodzi do wioski Tuszczy parafii swirskiej.

2-do. Droga do Żodziszek, gdzie jest kościół parafialny, począwszy od kościoła niestaniskiego, między wschodem zimowym i południem do wsi Korobki równą drogą, otwartym polem o kilkaset kroków, gdzie po prawej stronie jadąc widać blisko folwark niestaniski. Dalej ze wsi Korobki wyjechawszy prosto przez chrosty, po prawej stronie widać wioskę Niestaniszkę, a po lewej wioskę Stanczenięta i dalej znowu po prawej ręce wieś Snicunięta, i dalej znowu dwór Polany. Tymże gościńcem jadąc prosto do karczemki JP Niewiadomskiego nazwanej Słomianka o trzy ćwierci mile, i z tej karczemki wyjechawszy brodem przez ruczaj z lewej ręki z błot wychodzący na młynek JP Niewiadomskiego idący, jadąc mimo wieś Rudaki po prawie przy drodze będącej, druga karczemka JP Niewiadomskiego Polany nazwana i blisko po lewej stronie niedaleko drogi, pierwej folwark i wieś kapitalna Polany, a potem dworek i wioska Budziłki, skąd dalej prosto drogą w lasęk o ćwierć mile mierne, gdzie się kończy granica parafii niestaniskiej a zaczyna się żodziska, taż drogą prosto jadąc do wsi Syrwaterk parafii żodziskiej.

3-tio. Gościńiec do Wilna i do Michaliszek gdzie jest kościół parafialny, począwszy od kościoła niestaniskiego, między południem i zachodem zimowym, w bród przez ruczaj Kryniczynę spod plebanii z prawej ręki z krynicy wychodzący, przez miasteczko jadąc otwartym polem mimo folwarku Niestaniszkę w lewie będący, prosto drogą na niższy młynek k[się]cia Sanguszki, przez mostek na małą górkę wyjechawszy kręto w prawo jadąc blisko widać po prawej stronie Niestaniszkę dwór JP Świecickiego, a po lewej wioska Niestaniszkę, i taż drogą prosto do Rymszenięta wsi i karczmy, o pół ćwierci mili małe od młynka odległej, gdzie jest na Wilii przewóz na szkutze[s] po linie idący, którym przejechawszy wraz kręto w prawo. Dalej drogą piaszczystą, o pół mili wielkie od przewozu, w polu kończy się granica parafii niestaniskiej a zaczyna się parafii michaliskiej, taż droga dalej przychodzi do rzeki Oszmiany oraz do karczmy i wioski Palestyny parafii michaliskiej.

4-to. Droga do Oszmiany, taż sama co i do Wilna aż do wsi i przewozu Rymszenięta, którym przewiózłszy się wraz kręto w lewo chrostami do Surgowszczyzny wioski JP

Święckiego, o ćwierć mile mierne od przewozu, drogą piaszczystą równą. Przez tęż Surgowszczyznę przejechawszy, o pół ćwierci mili małe, w polu kończy się granica parafii niestaniskiej a zaczyna się parafii gierwiackiej, skąd prosto jadąc tąż drogą przychodzi do wioski Zawielców parafii gierwiackiej.

Parafia niestaniska nie ma w sobie we środku żadnych granic wojewódzkich i powiatowych ale cała ze wszystkimi wioskami i miejscami jest położona w powiecie oszmiańskim jako się wyżej o tym namieniło.

Takowe opisanie parafii mojej, podpisem ręki własnej stwierdzam.
ks. Piotr Kuczewski pleban niestaniski.

PARAFIA POSTAWSKA

1-mo

Kościół parafialny⁸² w mieście sądowym Postawach⁸³ położony, w powiecie oszmiańskim a dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie i dekanacie według porządku alfabety ułożone, tak tu po sobie idą:

Antonow alias Antonopol, folwark JWJP Antoniego Tyzenhauza⁸⁴, podskarbiego nadworne[go] WKL, leży na północ względem kościoła parafialnego postawskiego, mil cztery.

Antuchy, folwark tegoż JWP, tegoż położenia na północ, mila jedna.

Antuchy, wioska tegoż JWP, tegoż położenia i odległości.

Awłasy, tegoż JWP, między zachodem i południem zimowym, pół mili małe.

Androny, WJP Eleonory z Sulistrowskich Kiełpszowej podczaszynej p[owia]tu wilkomirskiego, na północ, półtory mile.

Borówki, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL, na wschód letni, mil dwie.

Bakowicze, tegoż JWP, na południe mila jedna.

Budzie, tegoż JWP, między wschodem letnim i południem, trzy ćwierci mile.

Bierwiakowo, tegoż JWP, między południem i zachodem zimowym, trzy ćwierci mile.

Barany, tegoż JWP podskarbiego, między wschodem letnim i południem, mila mierna.

Baranowszczyzna, WJP Kiełpszowej podczsz. wilkomier., na wschód zimowy, półtorej mile.

Butwiłowszczyzna, WJP Brygidy z Koziuleckich Klimańskiej podkomorzyny p[owia]tu grodzień[skiego], na zachód zimowy, półtorej mile.

Butwiły, altarii staro-miadziolskiej, między wschodem letnim i południem, milajedna.

⁸² Kościół parafialny pod wezwaniem NP NMP drewniany został założony w 1522r. (Kronika podaje rok 1516) przez Jana Zienowicza. Od fundatora zostało nadane: 6 domów z plebanią i szpitalem, folwark Pierzkowszczyzny i Sutoki, wioski: Hutory (5 gosp., 4 włóki), Kudłaki (3 gosp., 2 włóki), Markowo (3 gosp., 2 włóki) i inne. Ogółem parafia posiadała 23 włóki i 18 morgów ziemi. W 1760 r. kościół został odbudowany z drzewa przez potomków założycieli. Po pożarze w 1840 r. nabożeństwo przeniesiono do pofranciszkańskiego kościoła. Klasztor i kościół Franciszkanów został założony w 1617 r., na przedmieściu, przez Stanisława i Annę Biegańskich. Klasztor został skasowany w 1832 r. Źródło: Materiał archiwalny BUW *Kronika kościoła parafialnego w Postawach*, z. 4, nr. 2839, J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 218-219.

⁸³ Miasteczko nad rzeką Miadziolką w powiecie dziśnieńskim. Dobra postawskie należały w XVI i początkach XVII do rodziny Zenowiczów, od 1686 r. własność Biegańskich. Po małżeństwie Anny Biegańskiej z Benedyktem Tyzenhauzem przeszły we władanie rodziny Tyzenhauzów. Za czasów Antoniego Tyzenhauza Postawy przeżyły prawdziwy rozkwit. Z nędznej drewnianej mieściny zostały przekształcone w miasteczko z czterobocznym rynkiem, stylowymi domami sądowymi i szkolnymi, a nadto wielkim i wspaniałym czterobocznym pałacem. Obok wcześniej istniejących 3 młynów i cegielni powstały też w mieście fabryki pasów i papieru, warsztaty tkackie oraz mosiężnia i garbarnia. Oprócz wspomnianego kościoła katolickiego w miasteczku znajdowała się cerkiew murowana, dom modlitwy oraz klasztor Franciszkanów i Bazylianów. W 1775 r. do Postaw zostały przeniesione sądy grodzkie i ziemskie z Miadziola Starego. S. Kościałkowski, *Antoni Tyzenhauz*, Londyn 1970r., I, s. 48, 274-275., *Sł. geog.* VIII, s. 848-849.

⁸⁴ Antoni Tyzenhauz, syn Benedykta i Anny z Biegańskich, urodzony w 1733 r. zmógł w 1785. Ukończył szkołę jezuitów w Wilnie. Następnie został chorążym petyhorskim, na prośbę i za poparciem hetmana Masalskiego. Potem piastował kilka urzędów powiatowych w powiecie grodzieńskim min. był podstarostą sądowym przy Józefie Masalskim. Po śmierci Masalskiego w 1765 r. został podskarbitm nadwornym litewskim. S. Kościałkowski, *op. cit.*, Londyn 1970r., T-I, s. 58-61.

Czeszuny, JWJP Tyzenhauza podskar. nad[wornego] WKL, na północ, półczwartej mile.

Czeremeszniki, tegoż JWP, tegoż położenia i odległości.

Czorty, tegoż JWP, tegoż położenia, półtorej mile.

Czerenki, tegoż JWP, między wschodem letnim i południem, mila jedna.

Cielaki, tegoż JWP, na północ, mil dwie mierne.

Czelej, W Pani Kiełpszowej podcz[aszynej] wilkom[ierskiej], na południe, mil dwie.

Cioły, tejże WP, na północ, mil 3.

Czeźwierć, folwark WP Klimañskiej podkom[orzyny] grodzień[skiej], na zachód zimowy, mila wielka jedna.

Dołza, folwark JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] W K L, między południem i zachodem zimowym, mila mierna.

Dziuszki, tegoż JWP, między południem i zachodem letnim, pół mile.

Dzierewianki, tegoż JWP, między południem i zachodem zimowym, mila wielka jedna.

Dziatków, folwark JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nadwor[nego] WKL, na północ, mil dwie i ćwierć.

Dziatków, wioska tegoż JWP, tegoż położenia i odległości.

Daszki, tegoż JWP, na wschód zimowy, mila jedna.

Dziewietnie alias Kuropole, tegoż JWP, na północ, mil dwie.

Dołza, wioska trzy domy WJP Klimañskiej podkom[orzyny] grodz[ieñskiej], a trzy JP Hermana.

Dzienisowszczyzna,⁸⁵ folwark J XX Bazyliańców postawskich, na północ, ćwierć mile.

Gubernia, hrabstwa postawskiego JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nadwor[nego] W K L, na południe od kościoła par[afialnego] post[awskiego], kroków 1200.

Hłodowo, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL, na południe, trzy ćwierci mile.

Hrydzki, tegoż JWP, na wschód zimowy, mila jedna.

Horodniki, WJP Kiełpszowej, podczaszyny wilkom[ierskiej], na południe, mila jedna.

Horanie, WJP Klimañskiej podkom[orzyny] grodzieńskiej, na zachód zimowy, półtorej mile.

Hutory, plebanii postawskiej, między wschodem letnim i południem, mila wielka jedna.

Junki, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL, między wschodem letnim i południem, trzy ćwierci mile.

Jakubowskie alias Licha Swadźba, WJ Pani Kiełpszowej podcz[aszynej] wilkom[ierskiej], na południe, mil dwie.

Juchnow, dwór WJP Śmigiełskiego chor[ążego] pet., na wschód zimowy, mil dwie.

Jankowicze, WJP Klimañskiej podkom[orzyny] grodzieńskiej, na zachód zimowy, mila mała jedna.

Kaduk, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] W K L, na północ, mil dwie.

Kuzice, tegoż JWP, na południe, mila jedna.

Kaszyce, tegoż JWP, między południem i zachodem zimowym, pół mile.

Kościeniewo, tegoż JWP, na wschód letni, mila jedna.

Kolejowce, WJP Kiełpszowej podcz[aszynej] wilkom[ierskiej], na południe, mila jedna.

Kuczynszczyzna, zaścianek tejże W Pani, na wschód zimowy, półtorej mile.

Kabajły, tejże W Pani, między południem i zachodem zimowym, mil dwie i pół.

Kuźmicze, tejże W Pani, na zachód zimowy, mil trzy.

⁸⁵ W II połowie XIX w. folwark nad rzeką Miadziołką przy drodze pocztowej z Nowej Szarkowszczyzny do Postaw. *Sł. geogr.*, II, s. 274.

Kubarki, dwór WJP Chomskiego Krajczego oszmiań[skiego], między wschodem letnim i południem, mil dwie.

Kubarki, wioska tegoż JM, na zachód zimowy, mil dwie.

Kursiewiczze, prześ[wietnej] kapituły wileń[skiej], między wschodem letnim i południem, mil dwie.

Kuryłowicze, teźże przś[wietnej] kapituły, między północą i wschodem letnim, mil dwie.

Korocko, zaścianek WJ Pana Koszczyca star[osty] zarzyckiego, na północ, półtorej mile.

Kundry, tegoż JM, na północ, mil dwie.

Kułakowo, plebanii postawskiej, na wschód zimowy, mila mierna.

Kononowo, folwark JXX Franciszkanów postawskich, między wschodem letnim i południem, trzy ćwierci mile.

Lipniki,⁸⁶ JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL, na południe, pół mile.

Lipnickie alias Koszatowszczyzna, prześ[wietnej] kapituły wileń[skiej], między wschodem letnim i południem, mila mierna jedna.

Łohwinie, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nadwor[nego] W K L, między wschodem letnim i południem, mila jedna.

Łaskiszki, zaścianek WJ Pani Korewnej [wyraz nieczytelny] trockiej, na zachód zimowy półtrzenie mile.

Łopsie, alias Kuropole folwark WJ Pana Koszczyca star[osty] zarzyckiego, na północ, mil dwie.

Łoposie, wioska tegoż JM, tegoż położenia i odległości.

Mańkowicze⁸⁷, dwór WJP Kiełpszowej podcz[aszyny] wilkom[ierskiej], na południe, mila jedna.

Miasteczko, wioska teźże W Pani, tegoż położenia i odległości.

Męczenięta, dwór prześ[wietnej] kapituły wileń[skiej], między południem i wschodem letnim, półtorej mile.

Michnicze, teźże prześ[wietnej] kapituły, tegoż położenia, mila wielka jedna.

Marcjanów, folwark WJP Klimańskiej podkom[orzyny] grodzień[skiej], na zachód zimowy, 5 ćwierci mile.

Mniskie, JXX Franciszkanów postawskich, między wschodem letnim i południem, trzy ćwierci mile.

Makarowszczyzna, plebanii postawskiej, między południem i zachodem zimowym, ćwierć mile.

Makarowo, przy wsi dwornej postawskiej, Symonkin nazwanej, teźże plebanii postawskiej, na południe, pół mile.

Postawy, miasto sądowe w którym kościół parafialny jest punktem, względem którego czyni się opisanie całej parafii. To miasto należy do JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nadwor[nego] WKL, teraz z innymi folwarkami zatradowane prześ[wietnej] komisji skarbowej WKL. W tymże mieście Postawach, prócz kościoła parafialnego jest cerkiew

⁸⁶ W II połowie XIX w. wieś włościańska nad rzeką Miadziołką w powiecie dzieńsińskim. *Sł. geogr.*, IV, s. 276.

⁸⁷ Mankowicze były dawnym dziedzictwem rodziny Zenowiczów. Około połowy XVIII w. dobra te przeszły w posiadanie Jerzego Kiełpsza h. Prus, podczaszego wilkomirskiego. Następnie dobra te były własnością: Tadeusza Żaby h. Kościesza, wojewody połockiego, ks. Druckich-Lubeckich, Łęskich, a po I wojnie światowej Cezarego Hallera brata gen. Józefa Hallera. Zachowany do 1939 r. drewniany dwór prawdopodobnie został wzniesiony w XVIII w. przez wojew. Tadeusza Żabę. Była to trzynastoosiowa budowla o planie prostokąta. Obok dworu znajdowała się pięcioosiowa oficyna, oranżeria oraz duży i dardzo malowniczy ogród. R. Aftanazy, *op. cit.*, s. 209-210.

parafialna i rezydencja JXX Bazylianów. Klasztor i kościół JXX Franciszkanów. Szkoły powiatowe murowane na gruncie plebańskim. Dom sądowy murowany, w którym kancelaria grodzka, a w drugim domu murowanym kancelaria ziemna oszmiań[ka].

Puszkary, tegoż JWP, na północ, mil dwie.

Parcianki, tegoż JWP, między wschodem letnim i południem, ćwierć mile.

Przewoźniki, tegoż JWP, na wschód letni, mila jedna.

Pietrachy, tegoż JWP, między wschodem letnim i południem, półtorej mile.

Puharce, prześ[*wietnej*] kapituły wileń[*skiej*], między wschodem letnim i południem, mil dwie.

Pietrowszczyzna, dwór W Pani Korewinej [...] ⁸⁸ trockiej, na zachód zimowy, mil dwie wielkie.

Pietrowszczyzna, zaścianek tejże JM, także na zachód zimowy, mil dwie.

Paraski, tejże JM, między zachodem zimowym i południem, mil dwie.

Pazdziutki, JWJP Oskierki marszałka p[*owia*]tu oszm[*iańskiego*] kawalera orderu św. Stanisława, na zachód zimowy, mila jedna.

Rabieki, JWJP Tyzenhauza podko[*morzego*] nadwor[*nego*] WKL, na północ, półczwarte mile.

Rusaki, tegoż JWP, także na północ, półtorej mile.

Romelki, tegoż JWP, między południem i zachodem zimowym, ćwierć mile.

Rusiny, WJP Kiełpszowej podcz[*aszyny*] wilkom[*ierskiej*], na południe, półtorej mile.

Racki, tejże Pani, na południe, mil dwie.

Sowczyn, folwark JWJP Tyzenhauza podskar[*biego*] nad[*wornego*] WKL, na wschód zimowy, mila 1.

Symonki, tegoż JWP, na południe, pół mile.

Sowki, tegoż JWP, na wschód zimowy, mila jedna.

Szyrki, tegoż JWP, między południem i zachodem zimowym, mila jedna.

Szurpiki, tegoż JWP, na wschód zimowy, ćwierć mile.

Szczokotów, folwark WJP Kiełpszowej podcz[*aszyny*] wil[*komierskiej*], na południe, mil dwie.

Szarkowszczyzna, tejże W Pani, tegoż położenia i odległości.

Soroczyn, WJ Pana Jankowskiego podcz[*aszego*] smoleń[*skiego*], na południe, mila wielka jedna.

Slizowo, zaścianek WJP Chomskiego kraj[*czego*] oszm[*iańskiego*], na zachód zimowy, mil dwie.

Sieniawszczyzna alias Fierkowszczyzna, tegoż JM, między wschodem letnim i południem, mil dwie wielkie.

Sawicze, prześ[*światnej*] kapituły wileń[*skiej*], na wschód zimowy, 5 ćwierci mile.

Szabanów, WJP Dmochowskiego regenta grodz[*kiego*] pow. oszm[*iańskiego*], na zachód zimowy, mil dwie.

Sieniaków, folwark altarii staro-miadziołskiej, między wschodem letnim i południem, mila jedna.

Sutki alias Pierzkowszczyzna, plebanii postawskiej, na zachód letni, ćwierć mile.

Wasiliny, JP Tyzenhauza podskar[*biego*] nad[*wornego*] WKL, na północ mil trzy i pół.

Wołchy, tegoż JWP, między zachodem zimowym i północą, trzy ćwierci mile.

Wołki, prześ[*wietnej*] kapituły wileń[*skiej*], między wschodem letnim i południem, mil dwie.

⁸⁸ Wyraz nieczytelny

Woroniec, dwór WJP Dmochowskiego rejenta grodz[kiego] powiatu oszmiań[skiej], na zachód zimowy, mil dwie miernych.

Żuki, JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL, na wschód zimowy półtorej mile.

Zacharowszczyzna, folwark prześ[wietnej] kapituły wileń[skiej], między wschodem letnim i południem, mila jedna.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:

Kobylnik, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JWJ Pana Oskierki marszałka oszmiań[skiej], teraz w zastawnym dzierżeniu JWJ Pana Kościałkowskiego starosty czotyńskiego, kawalera orderu św. Stanisława, między południem i zachodem zimowym, względem kościoła postawskiego mil trzy wielkie.

Łuczaj, kościół parafialny murowany, wspaniały, w tymże powiecie a dekanacie połockim, w dobrach JWW Oińskich, teraz w zastawnej dzierżawie WJ Pana Wańkowicza, nn leży na wschód zimowy, względem kościoła postawskiego mil trzy mierne.

Miadzioł Stary, kościół JXX Karmelitów Bosych, parafialny tylko co do poddaństwa W fundator, w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach WJ Pana Koszczyca, starosty zarzyckiego, leży na południe, mil cztery mierne od Postaw. W tym kościele kości św. Justyna i altaria.

Miadzioł Nowy, kościół parafialny w mieście starościńskim królewskim, przedtem sądowym, skąd sądy przeniesiono do Postaw, tegoż położenia na południe pół ćwierci mile od Miadzioła Starego, nad jeziorem.

Świr, kościół parafialny od którego dekanat ma swoje nazwisko, w tymże powiecie oszmiańskim situm mający, leży także na południe, względem kościoła parafialnego postawskiego mil sześć.

Widze, kościół parafialny w dobrach JO księcia J Pasterza, w powiecie i dekanacie brasławskim, leży między zachodem letnim i północą, względem kościoła postawskiego mil sześć.

Zadziew, kościół parafialny w dobrach kapitularnych do sufragani wileńskiej należących, w tymże powiecie i dekanacie, leży na zachód letni, względem kościoła postawskiego w lecie pół mili wielkie, w zimie przez jezioro ćwierć mili.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła postawskiego.

Brasław, miasto sądowe położone między jeziorami na północ, względem kościoła postawskiego mil dwanaście.

Miadzioł, starostwo, przedtem sądowe, repartycji oszmiań[skiej] jak się wyżej opisało, sub nr. 2-do.

4-to

Droga z Postaw do Brasławia, do pół zła, dla wszelkich przywar, od połowy nieco wygodniejsza.

Droga do Miadzioła przez połowę równa, ale piaszczysta, a przez drugą połowę górzysta pod, koniec kamienista.

Droga z Postaw do Oszmiany, wzniesiona, kamienista, kręta, wyboista, miejscami mokra, dla samych przepraw, grobel, mostów i brodów jadącemu nieco przykra.

Z Postaw do Brasławia letnią drogą z popasem i innymi wygodami podróżnymi jazdy godzin osiemnaście, zimową zaś za godzin dziesięć można stanąć.

Z Postaw do Miadzioła w lecie godzin pięć jazdy, a w zimie godzin cztery.

Z Postaw do Oszmiany letnią drogą z popasami i innymi wygodami podróżnymi dla złej drogi jazdy godzin dwadzieścia sześć, zimową za godzin osiemnaście stanąć można.

5-to

Jeziro nazwiskiem Wołżyńskie, między wsiami Rabiekami i Puszkarami, leży na północ względem kościoła postawskiego mil dwie.

Jeziro nazwiskiem Berezówka, pod wsią Puszkarami, nieużyteczne, błotniste, względem kościoła postawskiego leży na północ półtorej mile wielkie.

Jeziro nazwiskiem Tuźba na dwa morgi wielkości, pod wsią Kadukami, na północ od kościoła, mil dwie.

Jeziro nazwiskiem Ancikuda⁸⁹, pod wsią Czortami wielkości na morgów trzy, także na północ względem kościoła, mila jedna wielka.

Jeziro pod wsią Antuchami nie mające szczególnego nazwiska, na morg jeden, mila jedna.

Jeziro nazwiskiem Jeziorkowskie, pod karczma Jeziorkami, wielkości na morg jeden, leży na północ od Postaw mila jedna mierna.

Jeziro nazwiskiem Ślepica, pod Ślepica, na północ od Postaw mila jedna.

Jeziro nazwiskiem Biała, pod wsią Siwcami położone także na północ, od Postaw mila jedna.

Jeziro nazwiskiem Dołyk, pod folwarkiem Dołza, wielkości do półtora morga, między południem i zachodem zimowym, od Postaw mila jedna.

Jeziro Hłdowskie pod wsią Dzierewianką, także między południem i zachodem zimowym od Postaw mila jedna.

Jeziro nazwiskiem Szymkowskie, pod wsią Szyrkami na morgów dwa, także między południem i zachodem zimowym, od Postaw mila.

Jeziro pod ogrodem guberniowym postawskim nazwiska szczególnego nie mające, długości morg jeden, leży na zachód zimowy od kościoła postawskiego kroków tysiąc.

Jeziro nazwiskiem Czećwierć pod Czećwiercią, na morgów dwa, na zachód zimowy od Postaw mila jedna.

Jeziro nazwiskiem Światło pod Marcianowem, na pół morga, tegoż położenia, od Postaw pięć ćwierci mile.

Jeziro nazwiskiem Woroniec pod Woroncem, także na pół morga tegoż położenia, od Postaw mil dwie miernych.

Jeziro nazwiskiem Głęboczyca pod Czećwiercia na pół morga, na wschód letni od Postaw mil półtorej.

Jeziro Weywerowo nazwiskiem, także pod Czećwiercią, na wschód letni, na pół morga, od Postaw mila wielka.

Jeziro nazwiskiem Świta pod Romelkami na morgów trzy, między południem i zachodem zimowym, od Postaw ćwierć mile.

Staw w Postawach na rzeczce Miadziołce, rozlewa się między gubernią i miasto Postawy, od kościoła parafialnego kroków kilkaset, leży na południe, rzeka zaś Miadziołka przechodząca na północ kręto kilkadziesiąt kroków od kościoła, ciągnie

⁸⁹ Zapewne chodzi tutaj o jezioro Czorty .AGAD, mapa sztabowa 1:1000000, pas28, słup 44..

mimo folwarku Plebański, gdzie się łączy z rzeczką Dziewicą, wychodzącą z jeziora Dziewica nazwanego w parafii zadziwskiej, granicząca parafią postawską od zadziwskiej. Płyną obie te rzeczki Miadziołka i Dziewica złączywszy się, dalej za folwarkiem plebańskim, między Wołochami postawską, a Chaciłami wsią zadziwską, między Kurtami a Siwcami, pod Rusakami, między Turłami i Kozłami parafii zadziwskiej, między Dziewietnią alias Kuropolem, na resztę idące na północ, wpadają do rzeczki Bierwiety nazwanej w parafii hoduciskiej.

Stawek w Mańkowiczach na rzece Miadziołce, względem kościoła postawskiego na południe. Ta rzeczka zaczyna się od Miadzioła, płynie przez młyn mowczański WJ Pana Koszczyca star[osty] zarz[yckiego] mil trzy od Postaw i przez młyn berezowski JWJP Tyzenhauza podskar[biego] nad[wornego] WKL i na rzece Korewicy WJ Pana Nornickiego star[osty] legaryskiego w parafii miadziolskiej.

Staw w Junkach, na rzece Łuczajce, względem kościoła postawskiego między wschodem letnim i południem. Ta rzeczka idzie z jeziora łuczajskiego, płynie ku północy, na ostatek za wsią Kózkami pół trzecie mile od Postaw wpada do rzeczki Miadziółki i z nią się łączy.

Kanał w ogrodzie guberniowym postawskim mający cyrkulację wewnętrzną z jeziorem obok, leżącym od kościoła na zachód zimowy o kroków tysiąc.

Sadzawki dwie pod folwarkiem postawskim naprzeciw okien mieszkalnego budynku i końca jednego gumna i obory.

Sadzawki dwie małe w Kubarkach dworze w ogrodzie.

Sadzawka jedna w Juchnowie dworze na dziedzińcu.

Sadzaweczki dwie w Czećwierci, idąc do folwarku mimo gumna w lewo.

Sadzawka w Marcianowie o staję od mieszkania.

Sadzawka w Woroncu przy browarze.

Mosty znaczniejsze w tej parafii etc.

Most duży na rzece Miadziołce przechodzącej przez staw między gubernią i miastem rozlewający się, jednym końcem na zachód zimowy a drugim na wschód, o kilkanaście kroków od oficyny guberniowej, a drugim końcem do pałacu murowanego.

Most na tejże rzece Miadziołce w mieście Postawach pod młynem i papiernią, jednym końcem do wschodu letniego, a drugim do zachodu. Z lewej strony tego mostu papiernia i młyn.

Most pod wsią Dziewietnie alias Kuropolem, końcem jednym na północ, a drugim na południe.

Most Szyszałowy nazwany na rzece Miadziołce, od Postaw o ćwierć mile.

Most w Junkach na rzece Łuczajce, od Postaw mila 1.

Most w Mańkowiczach przy młynie na rzeczkach Miadziołce i Korewicy, od Postaw o mile.

Przewóz na rzece Dziśnie, idący od zachodu na wschód w Wasilinach, od Postaw półczwartej mile.

Błot znaczniejszych nie ma w tej parafii, prócz Łuhowy, brodów ustronnie od gościńca położonych, które, że nie mają własnych nazwisk tu się upuszczają.

6-to

Lasu jest mniej w parafii postawskiej od otwartego pola, szczególnie jednak począwszy od wschodu letniego aż do zachodu w tej parafii, względem kościoła prosto na północ, około wsi Czerenek aż tu do bliższych ciągnąca się puszcza, to jest do Antuchów, Siwców i innych. Sosny, jodły, osiny, brzozy, olchy, ostępy ciemne a miejscami towarne znajduje się, także do południa koło Mańkowicz, Kubarek i Juchnowa. Po

wielu zaś miejscach chrosty i zarośle, długości i szerokości po kilka morgów w sobie mające, ale bez nazwiska własnego przeto się tu nie kładą.

7-mo

Młynów w parafii postawskiej pięć i papiernia jedna w samym mieście Postawach na dwa koła wielkie.

Młyn w tymże mieście na trzy koła wielkie z pytlem i olejnią na rzece Miadziołce idacej od południa, na przeciwnej z drugiej strony od wschodu papiernia wyżej wyrażona.

Młyn w Berezówce, od Postaw mil dwie.

Młyn w Junkach na rzeczce Łuczajce, od Postaw mila jedna.

Młyn w Mańkowiczach, na rzece Miadziołce, od Postaw mila jedna.

Młyn wietrzny, od kościoła parafialnego postawskiego na południe nad brzegiem stawu o kilkaset kroków.

Miejsc starożytność oznaczających ani też co by się ściągało do historii naturalnej nie masz.

8-vo

Drogi partykularne w tej parafii i trakty publiczne podług miary mil tak się opisują.

Droga do Zadziwia z Postaw, prosto idzie na zachód letni, miejscami kręta i piaszczysta. O ćwierć mile ujechawszy mostek mały na rowie, na gruncie postawskim. Dalej trochę most na rzeczce Dziewicy, dalej nieco drugi most, między jeziorami Dziewiem i Dumolem, na błocie zadziwskim. Mając w lewej ręce niedaleko dwór zadziwski, za tymi mostami brzegiem jeziora Zadziwskiego Dziewie nazwanego, kręto w lewo wieś Kowale, którą przejechawszy prosto idzie droga do miasteczka Zadziwia, poł ćwierci mili od tej wsi. Zimową zaś porą droga do Zadziwia prosto przez pola postawskie i przez jezioro Dziewie nazwane, do miasteczka ćwierć mile.

Droga z Postaw do Kobylnika, prosto idzie na południe, ma różne przeprawy jako to: na rowach mostki, brody i miejscami wzgórzysta, piaszczysta, kręta. Idzie mimo wioskę plebańską Makarowszczyzna nazwaną, przez bród, dalej mimo folwarku postawskiego dworu Dołza nazwany, od kościoła parafialnego postawskiego mila 1 mierna, dalej do karczemki plebańskiej kobylnickiej Owieczka nazwanej, dalej nieco na karcznię Świetlanka nazwaną do Marcinkowa należącą, tamże parafia postawska ma punkt granicy, a zaczyna się parafia kobylnicka. Dalej na karcznię kobylnicką Talewszczyzna nazwaną i dalej na karcznię Jatówkę i Jazówkę do Jaziewa dóbr kapitularnych należącą. Skąd tuż po prawej stronie widać Jasiew dwór, dalej minawszy dwór ten jasiewski i karcznię tegoż dworu, nieco ujechawszy o kroków kilkaset, zostawiwszy gościniec Połocki wolny w prawo, brać się kręto w lewo, aż do samego miasteczka Kobylnika, względem kościoła parafialnego postawskiego trzy mile wielkie.

Droga z Postaw do Łuczaja przez most mimo młyna i papierni, na wschód zimowy błotnista i kręta, idzie groblą długą i wyprostowaną drogą, z obu stron brzożą wysadzaną, na karcznię Junki nazwaną, o lekką milę od kościoła parafialnego postawskiego. Od tej karczmy zaraz prosto na most jeden i drugi mimo młynu junkowskiego prosto na górę, dalej ujechawszy o kilkaset kroków kręto w lewo stronę mimo wioski Daszek, na karcznię kapitulną męczenięską, mil półtury od Postaw. Dalej mimo wieś kapitulną Pucharce nazwaną, gdzie się też kończy parafia postawska, a łuczajska się zaczyna, na folwark łuczajski Skwarcówo nazwany. Stamtąd prostą groblą

dużą do Łuczaja, względem kościoła parafialnego postawskiego mil trzy mierne.

Droga z Postaw do Świra, od którego kościoła dekanat ma swoje nazwisko, idzie prosto na południe i taż samą drogą która i do Kobylnika, wyżej lub nr. 2-do opisana. Wyjawszy, że Jaziewską kapitulną karczmę minawszy droga alias gościniec walny połocki publiczny prosto idzie na Szwakszty karczmę kobylnicką, stamtąd na Słobodkę, miasteczko WJ Pana Chomińskiego pułkownika pow. oszmiań[skiego], dalej na Czarną Łużę. Stamtąd kręto w lewo do Świra, względem kościoła postawskiego mil sześć wielkie.

Droga z Postaw do Widz w powiecie i dekanacie brasławskim, idzie na zachód letni i północ, ciasna, wyboista, kręta, mokra, brodów wiele, przepraw, mostów, grobel i innych przywar, o ćwierć mili z Postaw przez most Szyszałowy na rzece Miadziołce. Od tego mostu o trzy ćwierci mili wieś Rusaki, dalej o pół ćwierci mili wieś kapitularna Kozły nazwana. Z Kozłów o kilkaset kroków wieś Cielaki, tamże parafia postawska ma punkt granicy. Stamtąd na wieś kapitularną Kojry nazwaną zadziewskiej parafii, przez przewóz.

Droga z Postaw do folwarku postawskiego Antonowa alias Antonopola, idzie między północą i wschodem zimowym wyboista, mokra, błotnista, kręta, brodów wiele, na rzece Miadziołcepod samą wsią Dziewietnie alias Kuropolem most. Końcem jednym między zachodem a południem, drugim między północą i wschodem, po wsiach i innych miejscach grobel, mostków na rowach i przepraw. Począwszy od karczmy Jeziorek o ćwierć mili od Postaw, puszcza więcej niż polem przez wsie Siwce o ćwierć mile od Jeziorek, Kuropol mila od Siwców, Działków ćwierć mili od Kuropola, Wasiliny półtorej mile od Działkowa, z Wasilin do folwarku Antonowskiego pół mili, względem kościoła postawskiego mil cztery.

Droga z Postaw do folwarku Dołżańskiego, prosto między południem i zachodem zimowym kręta i wzgórzysta i o ćwierć mile od Postaw przez wieś Romelki, przejechawszy ona pół mili wielkiej do Dołży.

Droga z Postaw do Mańkowicz WJ Pani Kiełpszowej podczszynej wilkomierskiej, prosto na południe letnie mimo gubernią postawską, nie mniej podła, miejscami kręta i wyboista, na wies postawską Lipniki. Od tej wsi kręto w lewo na górę, dalej przez bród i kilka mostków na rowach do Mańkowicz, gdzie jest cerkiew unicka, mila od Postaw.

Droga z Postaw do folwarku Sowczyńskiego, prosto idzie na wschód zimowy, ujechawszy o trzy ćwierci mil wieś Junki, z Junek o pół ćwierć mili do Sówek, z Sówek pół ćwierci mili do Sowczyna, całkiem jazdy letniej mila jedna wielka.

Droga do kościoła parafialnego, do guberni hrabstwa postawskiego, miastem do południa a potem kręto mimo cerkiew bazyliąską, do wschodu przez most na rzece // [87] Miadziołce, przy którym młyn i papiernia, po tym kręto w prawo, mimo karczmę, ulicą na południe, drogą polem prosto o kilkadziesiąt kroków brzegiem od stawu, w prawej stronie leżącego, nieco wzgórzysta, na rowach czterech mostki i piaszczysta, od kościoła kroków tysiąc dwieście.

Parafia postawska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych, ale cała ze wszystkimi wioskami i miejscami jest położona w powiecie oszmiańskim, jako się wyżej o tym namieniło.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

Ks. Jan Antoni Szule

Pisarz dekanatu świrskiego, pleban postawski.

PARAFIA ŚWIRSKA

1-mo

Kościół Parafialny⁹⁰ w Miasteczku Świrze⁹¹ położony, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Wioski, miasteczka, i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone, jako tu po sobie idą.

Bortniki, JP Chomińskiego płk. pow. osz[*miańskiego*], na północ, półtrzenie mili.

Bohaćki, JP Chomińskiego, na wschód letni, półtorej mili.

Bolkowszczyzna, JP Buczyńskiego⁹² Cześni[*nika*] pow. Oszm[*iańskiego*], na wschód letni, ćwierć mili.

Borysy, JP Chomińskiego na północ, mil dwie.

Bakszty, okolica na północ, półtorej mili.

Borejszicha, karczma kapituły wileńskiej, na wschód zimowy, półtory mili.

Bakszty, dwór JP Chomińskiego, na północ, półtorej mili.

Bujki, JP Sulistrowskiego płk. pet[*yhorskiego*], między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.

Bajardmowicze, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półczwarty mili wielkie.

Bołtouhy, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półczwarty mili wielkie.

Błotniki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil pięć wielkie.

Brzegowe, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem.

Chwalewicze, JP Chomińskiego, na północ, półtorej mili.

Chołopy, JP Chomińskiego, na północ, półtorej mili.

Chociłki, księcia Sanguszki, na południe, pół mili.

Czeriaki, księcia Sanguszki, na południe, trzy ćwierci mili.

Chwiedziewicze, księcia Sanguszki, na południe, mila wielka.

Chacki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil 3 wielkie.

Chmyłki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.

⁹⁰ Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja został założony w 1452 r. przez Jana (lub Jakuba) księcia Świrskiego. Parafia otrzymała liczne fundusze. W 1472 r. Sieńko romanowicz z żoną Bohdaną założyli altarię Nawiedzenia NMP, św. Bartłomieja i św. Leonarda i nadali folwark Jodup i dziesięciny zbożowe z Wołżyna i Sporów, ogród ze Świra z obowiązkiem dwóch mszy tygodniowo. Następnie w 1490 r. Jan Romanowicz z żoną Anną zapisali 13 poddanych i dziesięciny z Sermieża. W 1503 r. Stanisław Talmontowicz, dziedzic świrski przekazał folwark Sielany, jezioro Tuszcę, karczmę w Kobylniku, młyn ze stawem przy Tuszczy, ziemię Bogowszczyzną, dziesięciny z Kobylnika i innych miejscowości z obowiązkiem 3 mszy tygodniowo. W 1676 r. kościół wzbogacił się w jeszcze jedną altarię Zwiastowania NMP ufundowaną przez Fabiana Koziełłę. Ten sam Koziełło z kanonikiem Kacprem Jasińskim wymurowali nowy kościół. W roku 1909 kościół ten stał się nawą poprzeczną rozbudowanego kościoła i prezbiterium. Parafia posiadała dwie kaplice w Dubrowlanach i Stracance. Źródło: materiał archiwalny Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego *Kronika kościoła parafialnego w Świrze*. Z. 4, J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 205-206.

⁹¹ Miejscowość założona w XIII w. przez Dowmonta ks. litewskiego nad końcem jeziora Świr. W miasteczku znajdował się kościół, dwa domy modlitwy, browar, młyn wodny, fabryka sukna, biuro sędziego pokoju oraz stacja poczty. Pod Świrem w 1579 roku wyznaczony był przez Stefana Batorego punkt zborny wojska przed wojną o Inflanty, odbył się tam popis jazdy litewskiej. Obok miasteczka była góra na której znajdował się zamek książęcy. *Sł. geog.* XI, s. 713-714.

⁹² Buczyński Ludwik herbu Strzemię, cześnik oszmiański. PSB, T III z. 11, s. 88.

Choniewicze, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półtrzeci mili
Czurłonie, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półpięty[s] mili.
Czarna Łuża, karczmy dwie, jedna JP Chrzanowskiego, druga JP Chomińskiego, na północ, pół mili mierne.
Dobrowlany⁹³, dwór księcia Sanguszki, między południem i zachodem zimowym, mila mierna.
Domaradziszki, JP Mikoszynej, na wschód letni, półtorej mili mierne,
Dubiszcze, JP Mikoszynej, między południem i zachodem letnim, półtorej mili wielkie.
Dziemianowicze, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy mierne.
Dubniki, JJXX Karmelitów, między wschodem zimowym i południem, półtorej mili wielkie.
Girniki, JP Chomińskiego, na północ, półtrzeci mili mierne.
Grumbienięta, JP Chomińskiego, na północ, mil dwie wielkie.
Gubieza, karczma JP Gizberta, na wschód zimowy, mila mierna.
Gryliki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil pięć mierne.
Hanutka, JP Chomińskiego, na wschód letni, mil dwie mierne.
Hورانie, JP Sulistrowskiego płk. pet., na południe, mil dwie wielkie.
Hołodnicze, JP Sulistrowskiego szmbel[ana] J.K.M., na południe, półtrzeci mili.
Hliniszcze, folwark do probostwa świrskiego, na zachód letni, trzy ćwierci mili.
Horszenicze, dwór JP Buczyńskiego skar., między południem i zachodem letnim, mil dwie wielkie.
Horszenicze, wioska tegoż tamże.
Huski, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półtrzeci mili wielkie.
Janukowicze, JP Chomińskiego, na północ, mil dwie wielkie.
Jodzia, JP Mikoszynej, między południem i zachodem letnim, mila wielka.
Janiewiczze, okolica JP Świrskich, między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.
Kujele, JP Chomińskiego, na północ, półtrzeci mili.
Kućki, JP Chomińskiego, na północ, mila mierna.
Kurkule, do probostwa świrskiego, połowę wioski, a druga połowa do JP Buczyńskiego cześni[ka], pół mili, na północ.
Komaryszki, JP Mikoszynej, między południem i zachodem letnim, mila duża.
Koyły, JP Jacynicza, na wschód zimowy, mil dwie wielkie.
Kowalewszczyzna, tegoż tamże.
Komorowszczyzna, dwór JP Chomińskiego, na północ, mila mierna.

⁹³ Dobrowlany, położone między Święcianami a Smorgoniami w przeciwieństwie do większości polskich dworów nie były przez dłuższy czas gniazdem jednej rodziny. Pierwszymi znanymi właścicielami tej posiadłości była rodzina Zenowiczów. Kolejni to: Adam Roski, Stabrowscy, Żabińscy, Podbipięci, Bogóslaw Unichowski, Jakub Dunin, Sanguszkowie, Abramowicze oraz Günterowie. W historię Dobrowlan zapisały się szczególnie dwie rodziny, Sanguszkowie, którzy podczas rezydowania zbudowali duży barokowy pałac oraz rodzina Günterów, za czasów których Dobrowlany stały się szeroko znane w kraju, jako jedno z ognisk kultury i życia towarzyskiego w dawnym WKL. W latach 1823-1830 pod kierunkiem architekta Jana Borettiego Günterowie przebudowali będący już w ruinie posanguszkowski pałac na styl klasycystyczny. Odbudowany pałac był budowlą jedenastoosiową, dwukondygnacyjną, tylko w pięcioosiowej części środkowej podwyższoną o jeszcze jedno piętro....R. Aftanazy, *op. cit.*, s. 76-79

Kluczatki, JP Chomińskiego, na wschód zimowy, półtóry mili wielkie.
 Kołodno, wioska JP Chomińskiego, na wschód zimowy, mil dwie wielkie.
 Kołodzieńko, dwór JP Chomińskiego, na wschód zimowy, mil dwie wielkie.
 Kowzany, JP Chomińskiego, na wschód zimowy, mil dwie wielkie.
 Korki, SSXX Karmelitów, na wschód zimowy, półtrzeci mili mierne.
 Kącienięta, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy mierne.
 Kurniki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil pięć mierne.
 Koryby, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil cztery mierne.
 Karakulicze, JP Sulistrowskiego, między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.
 Korniaczy, JP Sulistrowskiego star[osty] iżyckiego, na południe, mil dwie mierne.
 Kozciuki, JP Laskarysa, na południe, mil dwie mierne.
 Leonowicze, JP Sulistrowskiego szambel[ana] J.K.M. między południem i zachodem zimowym, mil dwie wielkie.
 Łukszy, JP Chomińskiego, na północ, mil dwie wielkie.
 Łuszczycy, JP Chrzanowskiego, na północ, ćwierć mili mierne.
 Łukaszewicze, JP Chomińskiego, na wschód zimowy, mil dwie wielkie.
 Łuki, JP Jacynicza, na zachód zimowy.
 Łycewicze, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil cztery wielkie.
 Łoźniki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil cztery wielkie.
 Łażniki, wioska JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym i południem, pół piąty mili wielkie.
 Miłowszczyzna, JP Chomińskiego, na północ, mila wielka.
 Michnicze, JP Sulistrowskiego star[osty] iżyc[kiego], na południe, półtóry mili.
 Mycienięta, JP Sulistrowskiego płk. pet., między zachodem zimowym i południem, mil trzy mierne.
 Macewicze, JP Sulistrowskiego płk. pet, na wschód zimowy, mil trzy.
 Makarycze, JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym i południem, mil cztery wielkie.
 Mularze, JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym i południem, półpiąte mili wielkie.
 Necki, JP Jurażnej, na wschód letni, pół mili mierne.
 Nerejsze, JP Chomińskiego, na północ, półtóry mili wielkie.
 Nizulicze, JP Laskarysa, na południe, półtóry mili.
 Noroty, księcia Sanguszki, na południe, mil dwie wielkie.
 Nowosiółki, do probostwa świrskiego, na zachód letni, ćwierć mili mierne.
 Niewiarowicze, JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.
 Olszew⁹⁴, dwór JP Chomińskiego, na północ, mil dwie wielkie.

⁹⁴ Majątek Olszew, położony przy trakcie ze Świącian do Oszmiany i Wilejki, stanowił kiedyś jedną całość z dobrami Bakszty, należał początkowo do rodziny Gasztołdów. Wkrótce następnymi dziedzicami zostali Kocięłowie a od końca XVII lub początków XVIII w. Olszew przechodzi w posiadanie rodziny Chomińskich h. Lis, dobra te pozostały we władaniu rodziny Chomińskich do 1939r. W Olszewie znajdował się dwór drewniany z fugowanych belek, zbudowany w XVIII w. Budynek ten początkowo był

Osowo, JP Chomińskiego, na północ, półtorej mili mierne.
Oleszki, do probostwa świrskiego, na zachód zimowy, pół mili mierne.
Oleszki, JP Chrzanowskiego, na wschód zimowy, miła mierna.
Ostrowlany, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, pół czwarty mili wielkie.
Potrebicze, JP Chomińskiego, na północ, półtorej mili.
Pozborce, księcia Sanguszki, między południem i zachodem zimowym, miła wielka.
Pasz kuny, kapituły wileńskiej, między południem i zachodem letnim, półtorej mili wielkie.
Rakowszczyzna, księcia Sanguszki, na zachód zimowy, pół mili wielkie.
Rolicze, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, półpięty mili wielkie.
Świr, probostwo i kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii.
Świr, miasteczko należy do czterech panów, do probostwa świrskiego część jedna, do JP Buczyńskiego część druga, do księcia Sanguszki część trzecia, do JP Chrzanowskiego część czwarta, od kościoła ma pozycję na południe, oddalone o dwa tysiące kroków.
Świr Laskowski, dwór JP Chrzanowskiego, na północ, ćwierć mili mierne.
Świr Stackowski dwór JP Jurażynej, na północ, ćwierć mili mierne.
Świr Ostrochowski, dwór JP Buczyńskiego, na wschód letni, ćwierć mili.
Świr Boskowski, dwór JP Buczyńskiego, na wschód letni, ćwierć mili.
Świr Mordasowski, folwark JJXX Karmelitów, na wschód zimowy, pół mili.
Stracza, dwór JP Mikoszynej, na zachód letni, miła mierna.
Stracza, dwór JP Gizberta, na zachód zimowy, miła wielka.
Stracza, dwór JP Jacynicza, na zachód zimowy, mil dwie wielkie.
Sieniucie, kapituły wileńskiej, na zachód zimowy, miła mierna.
Sołowie, JP Mikoszynej, na zachód zimowy, miła mierna.
Starodubie, JP Buczyńskiego, między południem i zachodem letnim, mil dwie mierne.
Straczany, folwark do altarii przy kościele świrskim będącej należy, na północ, miła mierna.
Straczany, wioska do tejże altarii,, tamże.
Starłycha, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy mierne.
Surwiły, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy mierne.
Sielatki, JP Sulistrowskiego płk. pet., między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.

dziewięcioosiowy, na planie prostokąta, nakryty charakterystycznym dla XVIII w. wysokim gontowym dachem. Dopiero w początkach XIX w. od tyłu zostały dostawione dwa krótkie skrzydła. Pozostający nieprzerwanie w rękę jednej rodziny przeszło przez dwa stulecia. Właściciele dworu w Olszewie zgromadzili wiele cennych pamiątek: kilka kompletów starych mebli, wazy japońskie, dwie wielkie tace srebrne i cukiernice, wewnątrz złożone, z wrytymi herbami, kolekcja około dwudziestu portretów rodzinnych oraz liczne pejzaże. Ponadto istniała zniszczona podczas pierwszej wojny światowej biblioteka licząca około 10000 tomów. Istniało też w Olszewie archiwum rodzinne, gdzie znajdowały się listy Bismarcka do gen. St. Chomińskiego. Szczególną wagę miał jednak *Kodeks Olszewski Chomińskich*, mieszczący jeden z najstarszych pomników piśmiennictwa polskiego w WKL z 1550 r., zatytułowany *Chronika W. X. Lit.*, był to jedyny egzemplarz napisany w języku polskim. Nieopodal dworu znajdował się piękny około dziesięciohektarowy park, założony na morenowym wzniesieniu wysokiego brzegu rzeki Straczy, dopływu Wilii, pochodzący z dwóch epok. Części starszej sięgającej XVIII w. z alejami brzozowymi, lipowymi i dębowymi oraz drugiej XIX w. zaprojektowany z myślą o odsłonięciu malowniczych widoków. Tamże s. 254-257

Szemetowszczyzna, miasteczko JP Sulistrowskiego płk. pet., gdzie jest kościół i rezydencja JJXX Karmelitów, gdzie czterysta kroków przeszedłszy, licząc z mostem, który idzie przez rzekę, wraz dwór tegoż, między wschodem zimowym i południem, mil trzy wielkie.

Syrmeż, folwark JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym a południem, mil trzy wielkie.

Syrmeż, wioska JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym a południem, mil trzy wielkie.

Spiachła, miasteczko JP Sulistrowskiego płk. pet, gdzie jest i cerkiew, między wschodem zimowym a południem, mil cztery wielkie.

Szlapy, JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym a południem, mil cztery wielkie.

Stańczyki, JP Chomińskiego na wschód letni, mil trzy mierne.

Stara, wieś JP Chomińskiego, na wschód letni ,półtorej mili wielkie.

Słobodka, JP Chomińskiego, na wschód letni, pół trzeci mili mierne.

Siomki, JP Burzyńskiego, na wschód letni, półtorej mili mierne.

Szyłaki, do probostwa świrskiego, na zachód zimowy, pół mili mierne.

Swęjinie, JP Sulistrowskiego star[osty] iżyckiego, między południem i zachodem zimowym, mil dwie wielkie.

Sławczenięta, kapituły wileńskiej, między południem zimowym, mil trzy wielkie.

Szukiszki, kapituły wileńskiej, na zachód zimowy, półtorej mili wielkie.

Subkowszczyzna, teźże kapituły, tamże.

Śmiałkowszczyzna, okolica JP Lubochońskich, na zachód letni, półtorej mili.

Stołpienięta, wioska kapituły wileńskiej, na zachód letni, półtorej mili.

Stołpienięta, folwark kapituły wileńskiej, na zachód letni, półtorej mili.

Sielewicze, do probostwa świrskiego, na zachód letni, mila mała.

Tuszcza, zaścianek księcia Sanguszki, między południem i zachodem zimowym, pół mili wielkie.

Tuszcza, zaścianek do plebani niestaniskiej, na zachód zimowy, cały między gajem z różnego drzewa, gdzie pośrodku znajduje się na morgów cztery jezioro, ćwierć mili.

Tuszcza, folwark do plebani niestaniskiej, na zachód zimowy, ćwierć mili.

Tuszcza, wioseczka do plebani niestaniskiej, na zachód zimowy, ćwierć mili.

Tołaje, JP Mikoszynej, między południem i zachodem letnim, mila.

Tarasewicze, JP Sulistrowskiego p płk. pet, między wschodem zimowym i południem, mil cztery wielkie.

Wiszniew, dwór JP Sulistrowskiego szambe[lana], na południe mil trzy wielkie, o kroków pięćdziesiąt, tamże kaplica.

Wiszniew, wioska tegoż, tamże.

Wańkowszczyzna, JP Sulistrowskiego star[osty] iżyckiego dwór, na południe, mil dwie mierne.

Wałocki, do probostwa świrskiego, na zachód zimowy pół mili mierne.

Więcewicze, JP Buczyńskiego, na wschód letni, mil dwie wielkie.

Woroszyłki, JP Chomińskiego, na wschód letni, mila wielka.

Wołczyn, folwark JP Sulistrowskiego płk. pet, na wschód zimowy, mil trzy wielkie.

Wierebie, JP Giźberta, na zachód zimowy, mila mierna.

Zaświrz, JJXX Karmelitów, miasteczko gdzie jest kościół i klasztor murowany, na wschód zimowy, mila mierna.

Żolki, JP Sulistrowskiego płk. pet, między wschodem zimowym i południem, półpięty mili wielkie.

Zawidzienięta, księcia Sanguszki, między południem i zachodem zimowym, miła mierna.

Znacharowszczyzna, do probostwa świrskiego, na zachód zimowy miła duża.

Żeladzie Górne, JP Mikoszynej, na zachód letni, miła wielka.

Znachary, JP Mikoszynej, między południem i zachodem letnim, miła wielka.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkie są następujące:

Żodziszki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach pojezuickich, na południe, mil cztery wielkie.

Wojstom, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Burzyńskiego, między wschodem zimowym i południem, względem kościoła parafialnego świrskiego mil sześć.

Niestaniszkki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach księcia Sanguszki, na wschód zimowy, półtorej mili mierne.

Michaliszki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Brzostowskiego, na zachód zimowy, mil trzy wielkie.

Świranki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach do sufraganii wileńskiej należących, względem kościoła parafialnego świrskiego na zachód letni, półczwarty[s] mili mierne.

Żeladzie, kościół filialny do parafii łyntupskiej, w tymże powiecie i dekanacie w dobrach JJXX Karmelitów Trzewiczkowych konwentu wileńskiego, wszystkich świętych, względem kościoła świrskiego, na zachód letni, mil dwie mierne.

Łyntupy, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Hylzenowej, względem kościoła parafialnego świrskiego na północ, mil cztery mierne.

Komaje, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Sulistrowskiego szambel[ana] J.K.M., względem kościoła świrskiego między wschodem letnim i północą, mil cztery wielkie.

Kobylnik, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Oskierki marszał[ka] pow. oszm[iańskiego], względem kościoła świrskiego między wschodem letnim i zimowym, mil cztery wielkie.

Kurzeniec, kościół parafialny w dobrach JP Romera podkomorze[go], w powiecie i dekanacie tymże, względem kościoła świrskiego, między wschodem zimowym i południem, mil osiem.

3-tio

Miasta znaczniejsze około kościoła parafialnego świrskiego są te:

Postawy, miasto sądowe pow. oszmiańskiego, od kościoła świrskiego na wschód letni, mil siedem.

Oszmiana, miasto sądowe pow. oszmiańskiego, względem kościoła świrskiego między południem i zachodem zimowym, mil dziewięć wielkich.

Wilno, miasto stołeczne WKL, od kościoła świrskiego parafialnego leży między zachodem zimowym i letnim, mil dwanaście.

4-to

Droga z Świra do Postaw, miejscami kamienista, piaszczysta, jazdy dzień jak latem tak i zimą.

Droga z Świra do Oszmiany, dolista, kamienista, korzenista miejscami, dobrymi końmi jadąc dzień jazdy, podniejszymi półtora dnia.

Droga z Świra do Wilna, miejscami piaszczysta, kamienista, górzysta, półtora dnia jazdy.

5-to

Jeziro znaczniejsze nazywające się Świrskie, półtrzeci mili długie, a szerokie najwięcej pół mili, ćwierć mili, pół ćwierć mili, względem kościoła parafialnego świrskiego leży na same południe. Wraz zaczyna się przy miasteczku Świrze a kończy się pod wioską Hołodniczami JP Sulistrowskiego szambel[ana] JKM. przy tym końcu jeziora jest młynik J Pana Sulistrowskiego płk. pet.

Jeziro Wiszniewskie nad którym stoi dwór nazywający się Wiszniew JP Sulistrowskiego szambel[ana] JKM. jezioro całe jest okrągłe jak w szerz tak i wzdłuż pół mili wielkie od Świra na południe, z tego jeziora wychodzi rzeka bez własnego nazwiska i płynie na północ, przeciągu swego ma pół mili i wpada w jezioro Świrskie wyż wyrazone, koło tej rzeczki na morgów dwa najwięcej rozległe, a reszta chroźniakami na morgów trzy zarosłe. Ta rzeczka przechodzi przez całe jezioro wiszniewskie uważając dalej ku południowi, gdzie w drugim końcu jeziora przy wpływaniu tejże zaczyna się gaj sosnowy nazywający się Bonda, około którego sianożęcie, błota szerokości na milę a długości na mil trzy ciągną się aż w parafię wojstomska. Takoz przy tych błotach i sianożęciach puszcza z różnego drzewa na półtorej mili rozległa, wszystko to należy do JP Sulistrowskiego szambel[ana] J.K.M.

Jeziro Sieniucie, przy którym wioska stoi takoz nazywająca się, nieco na morgów piętnaście szerzyni i dłużyni, leży na zachód zimowy.

Jeziro Gubieza od tegoż o morgów dwa odległe od sieniuckiego. Przy którym stoi karczma Gubieza, tejże szerzyni i dłużyni co i sieniuckie.

Jeziro Orszewicze ćwierć mili mierne szerokie i długie. Od kościoła świrskiego mil dwie, między zachodem zimowym i letnim.

Jeziorka dwa Świrniszcze nazywające się, między błotem Świrniszem będące o 1000 kroków od siebie odległe, a szerzyni i dłużyni tychże na morgów cztery, od kościoła świrskiego na północ.

Jeziro niewielkich, u których szerzynia i dłużynia najwięcej na morgów cztery, które i nazwisk nie mają w puszczy JP Chomińskiego, od kościoła świrskiego odległe o mil trzy wielkich, na samą północ.

Błoto znaczniejsze Świrniszcze zaczynające się, od jeziora świrskiego wychodzi sianożęciami, a dalej miejscem niedostępnym i nieużytecznym ciągnie się ku samej północy, aż do gościńca Połockiego, gdzie stoi dwie karczmy nazywające się Czarna Łuza, dłużyni tego błota pół mili szerokości najwięcej pół ćwierci mili.

Jeziro Tuszcze przy wiosce Leonowicze zwanej, całe okrągłe morgów 6 w sobie zawiera, od kościoła świrskiego między południem i zachodem zimowym mil dwie wielkie. Z tego jeziora wypływa rzeczka nieduża i ciągnie się około siebie błotami na dwa morgi najwięcej rozległymi, płynąc zaroślami od południa między zachód zimowy i letni, przez gaj, do plebanii niestaniskiej należący, płynąc przy wiosce Tuszcza zwanej wpada w rzekę Stracze.

Błot znacznych w świrskiej parafii nie ma.

Stawy dwa kopane JP Sulistrowskiego płk. pet, przy dworze zwanym Szemetowszczyzna w które woda płynie rowami z błot od puszczy kobyłeńskiej idącymi. W końcu obu tych stawów młynki niewielkie. O kilka kroków przy tych

stawach płynie rzeka Syrmeżycza nazywająca się z błot i krynic puszczy kobyłeńskiej składających się. Na tej rzece od miasteczka do dworu idzie most, trochę dalej płynąc kręto wpada do jeziora świrskiego.

Stawek JP Sulistrowskiego szambel[ana] J.K.M. przy którym stoi folwark tegoż od dworu nazwanego Wiszniew, o sto kroków po drugiej stronie tego stawku o kroków dwadzieścia wraz jezioro wiśniewskie, od Świra mil trzy na samo południe.

Stawek JP Chomińskiego przy dworze Kołodno zwanym z różnych krynic i błot składających się, przez który idzie mostek niewielki i w końcu młynik od kościoła świrskiego na wschód zimowy mil dwie wielkie.

Stawek JP Zniemirowskiego, z różnych krynic składający się, przy dworze Kołodzieńko zwanym, przez który idzie mostek do dworu, i w końcu młynik niewielki od kościoła świrskiego na wschód zimowy, mil dwie wielkie.

Stawek księcia Sanguszki przy dworze nazwanym Dubrowlany. Cały na krynicy, w końcu którego stoi browar.

Staw drugi od pierwszego odległy o kroków dwadzieścia tamże tegoż, w którego wpada rzeczka Tuszcza, a w końcu tego stawu stoi młynik, gdzie wychodząc taż rzeka Tuszcza ciągnie dalej jako wyżej jest opisana, gdzie jest jezioro Tuszcza od kościoła świrskiego między południem i zachodem zimowym.

Stawki dwa niewielkie groblą przedzielone przy dworze nazwanym Czurlonie, między którymi idzie mostek niewielki, od kościoła świrskiego między wschodem zimowym i południem.

Stawy dwa JP Chomińskiego przy dworze nazwanym Komorowszczyzna, przez które przechodzi ruczaj z pola od krynicy zaczynający się. Między tymi stawkami grobelka niewielka i mostek, od kościoła świrskiego na północ mila mierna.

Stawek przy dworze Bakszty JP Chomińskiego, z różnych krynic składający się, które się o pół mili na tymże polu znajdują, od kościoła świrskiego na północ półtorej mili.

6-to

Otwartego pola więcej w parafii świrskiej a niżeli lasu. Jednakże zacząwszy od folwarku Kołodzieńka JP Zniemirowskiego, to jest od wschodu zimowego, ciągnie się puszcza na mil trzy rozległa, nazywająca się puszcza Kobyłeńska. Od wschodu letniego dalej przez całą północ ciągnie się puszcza JP Chomińskiego, aż do zachodu letniego. Szeroka ta puszcza na mil dwie a najwięcej pół trzeciej. Sosny, jodły, najwięcej w tej puszczy do budowli zdatnej, reszta inszego drzewa, takż z brzegów chrósty pomniejsze i zarosle bez nazwisk.

7-mo

Młyn jeden z foluszem, drugi bez folusza JP Sulistrowskiego płk. pet na rzece Syrmeżycy, odległe od siebie o pół mili, która rzeka w artykule piątym przy kanałach tegoż jest opisana.

Młyn folusz i zamszarnia przy dworze Olszew nazwanym JP Chomińskiego, na rzece Stracza z północy od komajskiej parafii przez puszcę idącej na zachód letni, kręto bagnami sianożęciami bliżej ku zachodowi, na teże młyn JP Mikoszynej i most którą idzie Połocki Gościniec. W prawo zjechawszy z mostu o pół ćwierci mili widać dwór Stracza zwany JP Mikoszynej, gdzie dalej idąc sianożęciami w lewo wioska Szyłaki, dalej mile ku południowi idąc kręto zwraca się ku zachodowi letniemu, wpada do Wilii pod Michaliszkami.

Młyn i folusz do probostwa świrskiego należący na rzece Świrzycy, która wychodzi z jeziora świrskiego przedzielając probostwo świrskie od dworu Świr Bolkowski nazwanego, od probostwa na wschód będącego letni. Takż przedzielając od probostwa, dwór Świr Stackowski JP Jurażnej i dwór Świr Laskowski JP Chrzanowskiego od wschodu ku północy. Która rzeka przy samym probostwie płynąc, dalej kręto zwraca się na zachód letni gdzie mając z milę przeciągu swego wpada do rzeki Straczy, między wioskami nazwanymi Szyłaki i za tąż rzeką, drugą wioska Wołocki.

Młyny dwa wietrzne od dworu nazwanego Czurlonie o dwieście kroków od kościoła świrskiego, między wschodem zimowym i południem odległe półpięty mili.

Góra wysoka przy miasteczku Świrze na łokci dwanaście. Idąc drogą od probostwa po prawej stronie, o której nikt nie wie jaką by starożytność oznaczała, rozległości na wierzchołku tej góry będzie kroków pietnaście. Innych miejsc starożytność oznaczających nie ma, ani też co by się ścierało do historii naturalnej.

8-vo

Drogi partykularne i trakty publiczne w tej parafii podług miary mil tak się opisują:

1-mo. Droga do Wojstomia i trakt Miński, począwszy od kościoła parafialnego świrskiego na południe, idzie przez miasteczko polem otwartym, w lewej stronie wraz jezioro. O pół mili wychodzi dróżka do wioski Chociłki zwanej w prawo, tymże gościńcem dalej nad jeziorem jadąc wioska Czerniaki w prawej, o kilkadziesiąt kroków na tymże gościńcu w prawo wraz karczma nazywająca się Kamionka księcia Sanguszki, od której otwartym polem drogą suchą i dobrą nad brzegiem jeziora świrskiego o pół mili wielkie w prawo wioska Chwalewicze JP Sulistrowskiego szambel[ana], od tej dróżki dalej pojechawszy gościńcem wioseczka Kozciuki przez którą przejechawszy jadąc dalej nad jeziorem. W prawej stronie o morgów dziesięć widać dwór Wańkowszczyzna zwany JP Sulistrowskiego star[osty] iżyc[kiego], otwartym polem nad tymże jeziorem ujechawszy pół mili wioska Horanie, z której wyjechawszy jadąc takż otwartym polem w lewej stronie o kilkaset kroków od gościńca wioska Hołodnicze, przed którą kończy się świrskie jezioro. Jadąc dalej chroźniaczkami w lewej stronie o morgów osiem odległości widać dwór JP Sulistrowskiego szambel[ana] nazywający się Wisniew. Ujechawszy dalej kilkaset kroków z lewej wraz przy gościńcu karczma, dalej wioska Wisniew nazywająca się, przez którą przejechawszy o kilka morgów w lewo puszcza droga do Wojstomia, w prawo do Żodziszek, i tu się kończy parafia świrska, a zaczyna się wojstomska i żodziska.

Droga do Niestaniszek, z miasteczka na zachód zimowy, ciasna, kamienista, błotnista, dolista, między górami, pół mili otwartym polem. Z tej drogi w prawej stronie o kilkaset kroków gaj, do plebanii niestaniskiej należący, gdzie dalej jadąc otwartym polem ćwierć mili ujechawszy most na rzece Tuszczy, który przejechawszy o morgów dziesięć polem otwartym, w prawej stronie karczma, którą minawszy wraz wioska Zawidzienięta, do której nie dojeżdżając w prawo dróżka do parafii niestaniskiej, i tu się kończy parafia świrska, a zaczyna się niestaniska.

3-tio. Od kościoła na południe wraz juryzdyka, z której wychodzi droga na wschód zimowy i ciągnie się otwartym polem pół mili do wioski nazwanej Szyłaki, która droga idzie do parafii michaliskiej, co się u nas nazywa drogą wileńską. Z Szyłaków wyjechawszy o kroków dwadzieścia, most na rzece nazwanej Stracza, od mostu zaczyna się grobla o kroków dwadzieścia pięć długa, w końcu której jest kopanica i mostek niewielki. Z mostu w górę podjechawszy w prawo droga do dworu nazywanego się Stracza, którą jadąc w prawej stronie o morgów dwa, a miejscami i bliżej sianożęci i rzeka Stracza. Przez ten cały przeciąg w lewej stronie chroźniaczki,

nie dojeżdżając do dworu karczma. W lewo zwyż wyrażonej grobli dróżka do wioseczki Sieniuciów. Od gościńca polem otwartym o ćwierć mili, dalej gościńcem jadąc, pół mili, karczma Gubieza JP Gizberta, przy której łączy się gościniec Połocki. Z karczmy wyjechawszy wraz jezioro Gubieza i jezioro Sieniucie, między które idzie bród do przejazdu, w górę podjechawszy dróżka w prawo do Paszkun wioski, która dalej ciągnie się aż pod dwór Orszewicze. Przez chrosty i zarośle wchodzi do puszczy, a oraz tu się kończy świrska parafia, a zaczyna się świrańska. Skąd dalej gościńcem do Michaliszek, w prawej stronie widać dwór Stracza JP Gizberta nad rzeką Straczą, tymże jadąc dalej gościńcem przez chroźniaki ujechawszy pół mili wielkie karczma nazywająca się, Borejczycha kapituły wileńskiej. Tym samym gościńcem ujechawszy pół mili karczma nowa JP Gizberta bez nazwiska w lesie, z której wyjechawszy droga kreta, piaszczysta w lewej stronie widać dwór, przez ruczaik przejechawszy, nazywający się Stracza JP Jacynicza. Jadąc dalej kilkaset kroków drogą piaszczystą, sośniakiem obrosłą, karczma JP Jacynicza, która czyni granicę między parafią świrską i michaliską.

4-to. Droga do kościoła filialnego żeldzkiego, począwszy od kościoła świrskiego na północ, wraz od plebanii przejechawszy kroków ze trzydzieści groblą i most teje dłużyni na rzece Świrzycy, tyleż ujechawszy drugim końcem grobli, która jest cała osadzona wierzbą. Z tej zjechawszy wraz w prawo folwark i inne zabudowanie gospodarskie do probostwa świrskiego należące. Skąd ujechawszy kroków sto krzyż stoi duży, po lewej stronie, a po prawej kapliczka z figurą Pana Jezusa. Ujechawszy dalej otworzystą drogą tysiąc kroków w lewo droga do młyna odległego od gościńca o kroków dwa tysiące pięćset, na rzece Świrzycy, do pro[bo]stwa świrskiego należącego. Dalej tymże jadąc gościńcem, przy którym zaczyna się w prawej stronie błoto Czarna Łuza zwane, ciągnie się przy teje drodze aż do karczmy nazwanej Czarna Łuza, jadąc dalej otwartym polem w lewej wioska Nowosiółki, do probostwa świrskiego należące, wraz przy gościńcu o kroków trzydzieści, od której dalej gościńcem jadąc, polem otwartym z pół ćwierci mili przejechawszy gościniec Połocki. W prawej stronie tuż przy gościńcu karczma Czarna Łuza JP Chrzanowskiego, odjechawszy od tej karczmy kroków dwadzieścia w prawej stronie chrosty i zarośle różnego drzewa, pół ćwierci mili, przy drodze ciągną się, a po prawej stronie, między niewielką obszernością pola, sośniaczki niewielkie. Dalej otworzystym[s] polem jadąc o morów dwa w prawo zaczynają się sianożęci ciągnąc się nad rzekę Stracę. Dalej ku północy w lewej stronie otworzyste pole. Ujechawszy dalej kilkaset kroków w lewej stronie odległa wioska od drogi o morgow dwa, w prawej stronie do drogi kręto, od północy, miarkując dalej z puszczy płynąc sianożęciami, rzeka Stracza przybija do drogi, przy której drogą ujechawszy sto kroków, i przez teje rzeki most przejechawszy, o kroków osiemdziesiąt od drogi folwark w prawej stronie stoi do altarii przy kościele świrskim będącej należący, nazywający się Straczany. W lewej stronie przy tymże folwarku od drogi wioseczka i karczma także Straczany nazywająca się. Dalej od tej wioseczki jadąc na północ polem otwartym w lewo dróżka do wioski Stołpienięta nad bagnem i zaroślami stojącej, za którą ujechawszy z półćwierci mili folwark także Stołpienięta nazywająca się. Dalej drogą ujechawszy z półćwierci mili do wioski Jaćkuny zwanej, która czyni granicę między parafią, parafią świrską i żeladzką.

Od Czarnej Łuzy, którą[s] wyż wyraził karczmę, na zachód zimowy idzie gościniec Połocki, którym ujechawszy chrośniakami, droga kręta, pół ćwierci mili. W prawej stronie od gościńca widać folwark Hliniszcz do probostwa świrskiego należący, o kroków tysiąc, za którym wraz płynie rzeka Stracza. Tymże gościńcem jadąc także chroźniakami, drogą dolistą i krętą o ćwierć mili młyn Stracza JP Mikoszynej, do którego zjeżdżać z góry wielkiej trzeba przez most rzeki Straczy. Przy młynie przejechawszy o kroków dwadzieścia w prawej stronie karczma JP Mikoszynej, za

którą wraz w prawą w górę dróżka do wioseczki Tołaje nazywającej się. Od tejże karczmy wraz grobla którą idzie połocki gościniec, długa na czterysta kroków, między sianożęciami, z której wyjechawszy kręto w prawo droga do dworu Straczy JP Mikoszynej, prosta z tejże grobli droga z pół ćwierć mili ciągnie się chrośniakami, a resztę puszcza przy której końcu grobla dłużyni na kroków trzysta. Za którą groblą zaczyna się parafia świrańska. Z grobli wyżej wyrażonej Straczy trzecia droga idzie w lewo, to jest Połocki gościniec, koło którego w lewej stronie sianożęci i rzeka kręta idzie Stracza, z drugiej strony chrośniaki. Tymi ujechawszy z piecset kroków stoi karczma wraz przy gościńcu, po lewej stronie od tej karczmy dalej jadąc kroków z osiemdziesiąt w lewą dróżka do wioski Szyłaków, dalej ciągnie się gościniec Połocki z ćwierć mili chrośniakami, dalej idąc otwartym polem kroków ze czterysta w prawo przy samym gościńcu karczma Gubieza JP Gzberta, przy której łączy się gościniec od Świra idący nazwany wileński, jako już jest wyżej numero 3-tio opisany.

Od karczmy Czarnej Łuży zwanej gościniec połocki idzie między północ i wschód letni, którym ujechawszy chroźniaczkiem kroków dwieście druga karczma także Czarna Łuża nazywająca się, w lewej stronie wraz przy gościńcu stoi, od tej karczmy o kroków dwadzieścia, w prawo z gościńca droga przez bród z którego wyjechawszy w lewo chrośniakami dróżką do wioski Kurkulów. Z tego brodu jadąc dalej drogą półwielce mili przez cały przeciąg po prawej stronie z łozy zarośle i sianożęcie, o morgów dziesięć rozległe, ciągną się nad jeziora Świrniszcze zwane, a po lewej stronie pole otworzyste i wraz na tymże gościńcu wioska Łuszczyki JP Chrzanowskiego, z której wyjechawszy dwa tysiące kroków dwór Świr Laskowski nazywający się JP Chrzanowskiego, w prawej stronie wraz przy drodze stoi, za którym o kroków sto gaj z brzozy i olchy składający się, na dwa morgi obszerny, od którego gaju dalej ku południowi ciągną się sianożęcie pół ćwierć mili nad jezioro świrskie ciągnące się. Od pomienionego dworu ujechawszy dwieście kroków kręto w lewo dróżka do dworu Świr Stackowski nazywający się, do którego o kroków pięćdziesiąt nie dojeżdżając także w lewo dróżka do wioski Necki nazywającej się. Jadąc dalej pomienionym gościńcem między wschodem letnim i południem w prawej stronie sianożęci, a po lewej otworzyste pole pół ćwierć mili. Przez maleńki ruczaik przejechawszy kręto w prawo dróżka do dworu Świr Bolkowski nazywającego się za którym dworem pole, morgów jedenaście, a dalej sianożęcie na tyleż obszerności nad jezioro świrskie rozciągają się, wlewo z wyrażonego gościńca dróżka do wioski Bolkowszczyzna zwanej. Dalej jadąc gościńcem o morgów piętnaście widać folwark Świr Ostrochowski JP Buczyńskiego, za którym sianożęci nad też jezioro rozciągające się, jadąc dalej ćwierć mili otworzystym polem o morgów szesnaście, w prawej stronie z gościńca widać folwark Świr Mordasowski JX Karmelitów, za którym sianożęcie i gaj olchowy nad jeziorem świrskim. Tymże ujechawszy gościńcem kroków czterysta i przez maleńki ruczaik przejechawszy wioska Oleszki JP Chrzanowskiego, której koniec przejechawszy pięćdziesiąt kroków Zaświrz miasteczko, gdzie jest kościół i klasztor murowany JJXX Karmelitów, w prawej stronie za kościołem gaj sosnowy o dwadzieścia kilka morgów rozległy, za którym sianożęci nad jezioro świrskie. Z Zaświrza wyjechawszy w lewo z gościńca ujechawszy tą dróżką ćwierć mili polem otworzystym wioska Kluczatki JP Chomińskiego, która przejechawszy pół mili polem do wioski Kołodna, która stoi w prawej stronie wraz przy gościńcu, a po lewej karczma. Za karczmą w lewej stronie dróżka do dworu Kołodno zwanego, o morgów piętnaście. Ujechawszy z półwielce mili tąż drogą w prawej stronie widać dwór Kołodzienko o morgów osiem odległy, tąż drogą kroków ze sto ujechawszy ruczaik niewielki z różnych krynic składający się z którego wyjechawszy wraz karczma JP Sulistrowskiego płk. pet, za którą o kroków trzydzieści zaczyna się bór i ciągnie się do parafii kobylnickiej, i tu się kończy parafia świrska, a

zaczyna kobylicka. Z Zaświrza jadąc droga między południe i wschód zimowy polem otwartym pół mili wioska Startycha, którą przejechawszy w lewo kręto dróżką do wioski nazwanej Surwiły. Za tą wioską las, błoto, a dalej bór. Jadąc dalej tą drogą w prawej widać wioskę Chacki, za którą nad jeziorem świrskim sianożęci, które się ciągną chrośniakami aż do końca jeziora. Ujechawszy pół mili otworzystym polem miasteczko Szemetowszczyzna, przez które jadąc po prawej stronie kościół drewniany i rezydencja JJXX Karmelitów, gdzie most przejechawszy przez rzekę Szymężycę wraz w prawej stronie dwór Szemetowszczyzna JP Sulistrowskiego płk. pet, a w lewej stronie folwark i gospodarskie zabudowanie. Wyjechawszy za dworem w lewą dróżką do folwarku Wołoczyn nazwanego, o pół mili, za którym błota i gaj obszerny do dziesięć morgów. Jadąc w prawo od dworu drogą o pół mili folwark Szymęż w lewej stronie między polem otworzystym, tymże ujechawszy półćwierć mili polem wioska Szymęż, przy której w prawo kręto dróżka, ćwierć mili polem, pół mili chrośniakami idzie przez rzeczkę od jeziora wiszniewskiego wychodzącą, aż do dworu Wiszniewa polem otworzystym przez Szymęż. Wioskę przejechawszy polem otworzystym wioska w lewej stronie Bajardmowicze. Ćwierć mili gościńcem jadąc miasteczko Spiachła, gdzie jest cerkiew. Z Spiachły wyjechawszy w lewej stronie o morgów dziesięć folwark także Spiachła JP Sulistrowskiego płk. pet. Tą drogą pół mili ujechawszy otwartym polem w prawej dwór Czurlonie JP Sulistrowskiego płk. pet. Za dworem w prawo wioska Brzegowe, o pół mili otworzystym polem. Jadąc dalej tymże gościńcem trzy ćwierć mili zaroślami i sianożęciami wioska Rolicze, za którą zaczyna się las i puszcza od starostwa markowskiego, i tu się kończy parafia świrska, a zaczyna się kurzeniecka.

Od karczmy Czarnej Łuży kroków dwadzieścia ujechawszy bród, przez który idzie połocki gościńiec. Z brodu w lewo droga na samą północ, w prawej chrośniaki i sianożęci, w lewej stronie otworzyste pole Ćwierć mili tą drogą ujechawszy ruczaik niewielki, który kręto płynąc od wioski Kuciek wpada w lewej stronie tej drogi między sianożęciami do rzeki Straczy. Od tego ruczaju ćwierć mili ujechawszy w lewej las, za którym nad rzeką wyrażoną rozciągają się sianożęci, w prawej stronie otworzyste pole, z góry tą drogą zjechawszy stawek niewielki, przez którego idzie ruczaik przy wiosce Nerejszach płynący, a za tą wioską z krynic składający się. Przez mostek tego stawku przejechawszy, gdzie i młyniczek jest niewielki, w górę ujechawszy karczma JP Chomińskiego, od której w prawo przeciągiem tysiąc kroków dróżka do wioski Nerejszów. W lewo od karczmy pół mili wielkie lasem ujechawszy, w prawej stronie wioseczka Potrebicze, od której ćwierć mili wielkie jadąc drogą, lasem, w prawej stronie nieco znajduje się pola, z góry kręto droga na most, w prawo dróżka do dworu Olszewa. Przejechawszy most przez rzekę Stracze w prawej stronie karczma, w lewej wioska Łuksze, którą minawszy morgów z piętnaście ujechawszy otworzystym polem, w górę droga do boru gdzie dalej puszcza ciągnie się do łyntupskiej parafii, w lewo z tej drogi dróżka do wioseczki Chołopy nazywającej się, wraz przy tej drodze będącej, którą przejechawszy o tysiąc kroków także z brodu wyjechawszy, w prawej wioseczka Jankowicze, w lewej stronie Borysy, które minawszy w prawo dróżka do zaścianku Kuciszek puszcza ćwierć mili. W lewą stronę droga do okolicy JJPP Chojeckich, w parafii łyntupskiej będących, pół mili puszcza i tu się kończy parafia świrska a zaczyna się łyntupska.

Z brodu Czarnej Łuży wyjechawszy w prawo, ujechawszy otworzystym polem ćwierć mili połockim gościńcem, który idzie między północ i wschód letni, w lewą stronę dróżką do wioski Kućki zwanej, do której dojeżdżając mostek na strumyku niewielkim. Poprzek wioski przejechawszy morgów pięć, otworzystym polem jadąc w lewą, dróżkę ćwierć mili ujechawszy ruczaik niewielki, który przy wiosce Nerejszach płynie, który przejechawszy o dwieście kroków droga idzie przy samej wiosce Nerejszach, w lewą z

tej drogi droga do wioski, jadąc dalej pół mili wielkie polem otworzystym ku północy, przejechawszy przez most na błocie będący i groblą niewielką w prawą, dróżką do dworu Bakszty zwanego, a jadąc dalej pół mili lekkie otworzystym polem, w lewej stronie gumna, od których trzysta kroków ujechawszy w prawej stronie o kroków pięćdziesiąt dwór Olszew JP Chomińskiego, który minawszy, przejechawszy przez dwa mostki na Straczy rzece będące, gdzie po lewej stronie młyn, folusz i zamszarnia stoją, w górę pięćdziesiąt kroków ujechawszy w lewej stronie karczma. Dalej ćwierć mili ujechawszy otworzystym polem łączy się ta dróżka przy lesie z drogą idącą w łyntupską parafią którą wyżej opisałem, droga w prawo od wioski Kućki jadąc otworzystym polem pół mili w prawej, o morgów pięć wioska Milowszczyzna. Jadąc dalej morgów kilka ruczajka i mostek za którym w lewo droga do wioski Grąbieniąt, za którą puszcza w prawo, kręto sianozęcia morgów dziesięć do wioski Starawieś zwanej, z której wyjechawszy lasem pół mili, mostek i młynik na ruczajku, z różnych krynic w tymże lesie składających się, w prawej tuż karczma, w lewej wioska Kujele zwana. Taż droga puszcza pół mili jadąc przez most na ruczajku będącym przejechawszy w lewej stronie wioska Stańczyki. Od której dalej droga puszcza półtorej mili wielkie przechodząc wchodzi w parafię komajską. W lewej stronie widać folwark Świrki JP Chomińskiego, który należy do komajskiej parafii, i tu się kończy parafia świrska, a zaczyna się komajska.

Od dróżki wyż wyrażonej, która idzie do Kuciek, morgów ze dwadzieścia, gościńcem Połockim ujechawszy polem przy gościńcu w prawej stoi słup murowany. Od tego słupa dróżka do dworu Komorowszczyzny, o morgów cztery, od gościńca przez mostek niewielki do sadzawki. Jadąc dalej gościńcem o morgów kilka widać wioskę, w prawo Woroszyłki, a w lewo góra dość wielka chroźniakiem i sosną wyniosłą obrosła, kilka morgów obszerności w sobie zawierająca. Ujechawszy dalej pół mili wielkie między polem, zaroślami wioska Słobodka JP Chomińskiego, do której wjeżdżając w prawej kościółek z cmentarzem oparkanionym, w lewej karczma. Którą wioskę przejechawszy wraz puszcza, która się ciągnie do parafii kobylickiej, i tu się kończy parafia świrska, a zaczyna się kobylnicka.

Parafia świrska żadnych nie ma w sobie granic wojewódzkich i powiatowych, ale cała ze swymi wioskami i miasteczkami jest położona w powiecie oszmiańskim.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

Ks. Józef Niewiarowicz

PARAFIA ŚWIRAŃSKA

1-mo

Kościół parafialny⁹⁵ we wsi świrańskiej⁹⁶ położony, w powiecie oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone, jako tu po sobie idą.

Adzitungy, WJP Mikoszy Wojskowicza lit[ewskiego], na zachód słońca letniego, milka lekka jedna.

Akartele, WJP Mikoszy Starszego, na wschód słońca, półtory mile dużej od parafialnego kościoła.

Babicze, JWJ ks. Zienkowicza, na wschód słońca, mila duża.

Biała Woda, WJP Mikoszy Starszego i Wojskowicza lit[ewskiego] na północ, mila duża od parafialnego kościoła.

Barany, WJP Mikoszy Starszego, na północ, blisko mil dwóch lekkich.

Bartniki, WJP Mikoszy Starszego, na północ, blisko mil dwóch od kościoła.

Bobrowszczyzna, WJP Mikoszy Starszego, na zachód słońca, blisko mil dwóch.

Bujki, tegoż JM, półtorej mili, na północ od parafialnego kościoła.

Biciejkiszki, zaścianek nowy tegoż JM, na północ, półtorej mili lekkiej do kościoła parafialnego.

Bucirmy, JWJ ks. Zienkiewicza, na północ, ćwierć mili lekkiej.

Giemeryszki, zaścianek WJP Mikoszy Starszego, na wschód słońca, trzy ćwierci mile od kościoła parafialnego.

Dzowoszek, zaścianek JO księcia Radziwiłła w[ojewo]dy wileńskiego, na wschód słońca, mila duża od kościoła.

Dudy, WJP Mikoszy Młodszego, na północ, ćwierć mili dobrej.

Gliniszcz, WJP Mikoszy Wojskowicza lit[ewskiego] na wschód słońca, pół mili dobrej.

Izury, JWJ ks. Zienkiewicza, na północ, staj kilka.

Jakowiszki, zaścianek JO księcia Radziwiłła w[ojewo]dy w[ileńskie]go, na wschód słońca, pół mili dobrej.

Jakubiszki, WJP Mikoszy Młodszego Wojskowicza lit[ewskiego] na wschód słońca, pół ćwierci mili.

Jasień, WJP Mikoszy Starszego, na wschód słońca letniego, pół mili dobrej.

Kupreliszki, folwark WJP Gonsiewskiego skarbnikowicza oszmiańskiego, który zostaje w dzierżawie WJ Jurewicza, między południem i zachodem, pół mili.

Kurnickie, JWJ ks. Zienkiewicza, na południe, mila lekka.

Krynica, WJP Korsaka koniuszego połockiego, na zachód słońca, pół mili dobrej.

Leweliszki, JWJ ks. Zienkiewicza, na zachód słońca, pół ćwierci mili lekkiej.

Łosie, tegoż JWJ ks. Zienkiewicza, na wschód słońca, mila dobra.

Minary, zaścianek tegoż JWJ ks. Zienkiewicza, na wschód słońca, mili półtorej.

Nowe Siedlisko, WJP Mikoszy Starszego, na północ, mila duża.

Osienkiszki, zaścianek JWJ ks. Zienkiewicza, na wschód słońca, mila duża.

⁹⁵ Kościół pod wezwaniem św. Jerzego został wzniesiony w 1690 r. (J. Kurczewski podaje rok 1671) kosztem kapituły wileńskiej, do której dobra świrańskie należały. Miał kształt podłużny i zbudowany był na wyniosłym miejscu. Wcześniej istniała kaplica pod tym samym wezwaniem. Źródło: *materiał archiwalny BUW kronika kościoła parafialnego w Świrankach*, z. 4, nr. 2891.

⁹⁶ W II połowie XIX w. wieś włościańska zwana miasteczkiem leżąca w powiecie święciańskim. *Sł. geog.*, XI, s. 714.

Pankiszki, zaścianek WJP Prószyńskiego sędziego grodzkiego woj. mińskiego, na północ, mila jedna.
Popiszki, folwark tamże i wioska, J[as]nie ks. Łabuńskiego plebana bystrzyckiego, na północ, pół ćwierci mili.
Polany, dwór WJP Mikoszy Młodszy, na północ, ćwierć mili.
Podolce, tegoż WJP Mikoszy, ku wschodowi słońca, ćwierć mile.
Ryten, WJP Korsaka koniuszego połockiego, na zachód, pół mile.
Radziejczyzna, zaścianek JWJ ks. Zienkowicza, na południe, pół ćwierci mili lekkiej.
Ryzchory, WJP Gąsiewskiego skarbnikowicza oszmiańskiego, na południe, pół mili do kościoła parafialnego.
Świranki, dwór JWJ ks. biskupa Zienkowicza, na wschód słońca, o staj trochę.
Świranki, wieś w której kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii, należy do JWJ ks. Zienkowicza, stoi na południe.
Stracza Borowa, zaścianek do tegoż JWJ ks. Zienkowicza, na wschód słońca, półtorej mili.
Strackie Minary, zaścianek JWJ Pani Mikoszynej W[ojskowiczow]ej l[itews]kiej, na wschód słońca, półtorej mile.
Sirocze, tejże JW. Mikoszynej, na wschód słońca, mila jedna.
Sideryszki, zaścianek za karczmą tejże JWJP Mikoszynej, na wschód słońca, mila duża.
Sieliszcze, zaścianek WJP Mikoszy Starszego WZ, na północ, półtorej mili lekkiej.
Staszkiety, WJP Czyża strażnika woj. w[ileńskie]go, na zachód, trzy ćwierci mili.
Sawiszki, WJP Gąsiewskiego skarbnikowicza powiatu oszmiańskiego, na południe, pół mili.
Turów Wielki i Mały, JWJP Mikoszynej wojskiej l[itew]skiej, na wschód słońca, półtorej mili.
Targończyzna, WJP Gąsiewskiego, na południe, ćwierć mili.
Tumkicze, do JWJP Mikoszynej wojskiej litewskiej, część do JWJP Brzostoeskiego w[ojewodzi]ca inflanckiego, na północ, półtorej mili.
Zajezerze, zaścianek do JWJP Mikoszynej wojskiej litewskiej należący, na północ stoi, półtorej mili odległy od kościoła.
Zukojnie, JO księcia w[ojewo]dy wileńskiego Radziwiłła, na wschód słońca, mila spora.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkiej są następujące:
Kościół michaliski parafialny, województwie w[ileńskim], w dekanacie świrskim, w dobrach JWJP Brzostowskiego, na wschód letni, mila duża za Wilią.
Worniany, kościół parafialny w w[ojewó]dz[twie w[ileń]skim i w tym dekanacie, w dobrach JWJP Abramowiczowej starościnej starodobowskiej, na południe, mil dwie wielkich za Wilią.
Kościół bystrzycki parafialny w w[ojewó]dz[twie w[ileń]skim, w dobrach JWJP Brzostowskiego starosty bystrzyckiego, na południe, mila duża za Wilią.
Żeladzie, kościół JXX Karmelitów WWXP, w powiecie o[szmiań]skim, w dekanacie świrskim, na północ, mil półtrzeci.

3-tio

Miasteczko sądowe Oszmiana nazwane, na południe, mil ?.
Postawy, sądowe miasto, mil dwanaście, na wschód słońca.
Wilno, stołeczne miasto, na południe, mil dziewięć dużych.

4-to

Droga do Wilna, górzysta, przeprawa przez Wilię, kamienista, piaszczysta i błotnista, jazdy dzień jeden.

5-to

Jezioro Biała Woda, pół ćwierci mili onego lekkie, względem kościoła parafialnego świrańskiego leży na północ mila duża.

Jezioro Kiejmina nazwane, szerokości na stajów dwie, leży na północ od kościoła półtorej mili.

Wielkich bagien nie masz, tylko czarne lasy, miejscami i bory.

Staw WJP Mikoszy Starszego na rzece bardzo małej Bojki nazwanej, na północ plebanii, mil półtorej.

Stawek pod dworcem WJP Mikoszy Młodszeo, z błota wychodzący, na którym młynek ku potrzebie dworu, na północ, ćwierć mile dwie.

Staw i młyn JWJ Ks. Zienkowicza, z błot wychodzący, na północ, półćwierci mile małe.

Staw WJP Korsaka na rzece Soroczance, na wschód staw ten leży, mila jedna jazdy.

6-to

Lasów i borów zdatnych do budowli i do handlu, brzozy, osiny, olchy, dębiny, bardzo mało.

7-mo

Młynów cztery, JP Mikoszy z błot wychodzących na rzece Bojki, młyn drugi JP Mikoszy Młodszeo z błot wychodzący w Polanach, młyn JWJ ks. Zienkowicza na rzece z błot wychodzącej, młyn JP Korsaka na rzece Soroczance.

8-vo

Droga idąca z Postaw i Połocka do Wilna, począwszy od kościoła parafialnego na południe do Litwian, polem otwartym, niew[iele] i lasem poza Wilią sytuowanym, widać dwórki blisko drogi Kupreliszki, Ryzchory, Sawiszki, Wartacze.

Takowe opisanie parafii mojej z podpisem ręki mojej stwierdzam.

Ks. Ignacy Towiański

Wikary kościół[a] świrańskiego.

PARAFIA WOJSTOMSKA

1-mo

Kościół parafialny⁹⁷ wojstomski we wsi Wojstomiu⁹⁸ należącej do tejże plebanii. Położony w powiecie oszmiańskim, dekanacie świrskim. Dwory, wioski i miejsca w tymże powiecie i dekanacie podług porządku alfabety ułożone, tak po sobie idą.

Abramowczyzna, wieś należąca do Żodziszek JWJP Laskarysa posesora dóbr pojezuickich, leży na północ, odległa od kościoła wojstomskiego trzy ćwierci mili.

Bobowniki, JWJP Burzyńskiego, na wschód letni, ćwierć mili.

Drozdy, WJP Chomińskiego, z karczmą przy tej wsi będącą z przyjazdu, na południe, mila wielka jedna.

Dobetówki, WJP Chodźki dwór, na północ, mila mierna.

Dziewiętnie, dwór z wioską o kilkaset kroków i karczemką tegoż JM ,między wschodem letnim a zimowym, pół mili.

Dybunki, wioska JWJP Burzyńskiego, na północ, ćwierć mili.

Giry, dworek z wioską razem WJP Kielczewskiego, na południe, mila wielka jedna.

Giry, okolica szlachecka, między wschodem zimowym a południem, mila mierna jedna.

Hanuta⁹⁹, dwór JWJP Ogińskich, przy którym o kilkadziesiąt kroków kościół altaryski z zabudowaniem altarii do parafialnego wojstomskiego kościoła afiliowany, i w boku dalej

o kilkadziesiąt kroków cerkiew parafialna ze wsią ruską i karczem dwie, na południe mil dwie.

Horkole, folwark JWJP Burzyńskiego z karczemką przy drodze, między zachodem letnim

a północą, pół mili lekkiej.

Jatorzyce, wieś JWJPP Ogińskich, na południe, półtorej mili.

Jarmolicze, tychże ich JM, przy zachodzie zimowym, półtorej mili.

Jelnia, karczma WJP Chodźki, na północ, mila 1.

Juryzdyka, JWJP Burzyńskiego wieś, o kilkaset kroków w końcu której karczma stoi, na południe.

Iza, w okręgu dużym będąca circum circa mil około trzy, zawierająca między polami i zaroślami, wiele w sobie wiosek ruskiego obrządku mająca, do różnych panów należąca, między którymi jest dworek Kiszczyńce do altarii łoskiej ad prasens JWJ księdza Łopacińskiego Biskupa, na wschód letni, odległa mil dwie dużych.

⁹⁷ Kościół parafialny pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej był założony około 1440 r. i uposażony w 1441 r. przez Stefana Andruszkowicza Jatogoldowicza Radziwiłła, który zapisał na kościół 4 poddanych ze wsi Bojarskich i Zubków nad Wilią oraz 4 poddanych zwanych Owiatysze. Kościół ten otrzymał także ziemię w Siedliszczu przy drodze do Horkol i Dobetówek na 50 beczek wysiewu. Ówczesny proboszcz Krasieczka oraz jego następcy zobowiązani byli do odprawiania raz w miesiącu mszy w intencji fundatora przy bocznym ołtarzu św. Jerzego. Byli też liczni inni fundatorzy. W 1744 roku kościół został na nowo odbudowany z drewna przez księdza Jana Twardowskiego. Parafia posiadała kaplice w Ruskim Siele, Hruzdzienicy, Hanucie-dawniej fillia oraz na cmentarzu parafialnym wzniesioną w 1809 r. przez księdza Hryniewskiego. Źródło: *Materiał archiwalny BUW kronika kościoła parafialnego w Wojstomiu*, z. 4, nr. 2608., J. Kurczewski, op. cit., s. 206, *Sł. geog.* XIV s. 761-762.

⁹⁸ Wojstom dawniej zwany Uszakowem był położony w powiecie święciańskim. W wiosce oprócz kościoła znajdował się przytułek dla biednych, szkoła oraz stacja poczty. Istniały w Wojstomiu targi ustanowione przez króla Michała w 1672 r., potwierdzone w 1740 r. przez Augusta III. *Słownik geog.* s. 761-762.

⁹⁹ W 1765 r. Franciszek Ogiński zbudował jedenastoosiowy pałacyk, który istniał do 1939 r., R. Aftanazy, op. cit. 110.

Kłańsucie, wioska JWJP Burzyńskiego, po połowie WJP Wołodzków, na wschód zimowy, ćwierć mili.

Kozicze, WJP Wołodzków z karczmą nad rzeką Naroczą, kędy i most na niej, przy wschodzie zimowym, półtorej mili wielkiej.

Kuźmiszki, kapituły wileńskiej, nad rzeką Naroczą, przy południu, półtorej mili wielkiej.

Komaryszki, WJP Wołodzków, przy wschodzie zimowym, mil dwie.

Kulesze, dworek z wioską bliską i karczmą przy gościńcu połockim idącym do Wilna, na zachód zimowy, półtorej mili.

Krunie, JWJP Burzyńskiego, na zachód letni, pół mili.

Kupła, zaścianek JP Zawadzkiego, między wschodem letnim i zimowym, mila jedna.

Leszczenięta, wieś z karczemką razem JWJP Burzyńskiego, na północ, mila duża.

Łokacze, WJP Chodźki z karczemką razem, na północ, pół mili.

Lemiesze, WJP Wołodzków, na wschód zimowy, ćwierć mili.

Miszuty, zaścianek szlachecki, przy południu, mila jedna.

Macewicze, okolica szlachecka, między wschodem zimowym a południem, mila 1 duża.

Mohiłówka, karczma JWJP Burzyńskiego, przy gościńcu połockim do Wilna, na samo południe, mila jedna.

Muła, dwór WJP Wołodzki, z wioską nieopodal będącą, na północ, mila spora.

Miłucie, wioska WJP Chodźki, na północ, mila mierna.

Mordasy, tegoż JM, przy wschodzie letnim, pół mili.

Narocz, do starostwa markowskiego JWJP Kocięła, w której z przyjazdu idzie rzeka także nazwana Narocz i na niej most dobrze ufundowany, z którego zaraz wjazd do karczmy a w boku młyn na kół cztery, nieprzestannie mielący i folwark dla namiestnika mieszkalny.

Z drugiego zaś końca tej wsi cerkiew parafialna, mająca na stronie odległej swoje wsie ruskiego obrządku należące do parafii swej i plebanijka nad rzeką są prezbitera, przy wschodzie zimowym, mila jedna wielka.

Nowosiółki, wieś JWJP Burzyńskiego, na wschodzie letnim, pół mili lekkiej.

Ostrów, dworek WJP Rokickiego, między południem a zachodem zimowym, mila wielka jedna.

Podlipie, zaścianek kilku szlachty, na południe pół mili.

Pogorzelszczyzna, folwark JWJP Burzyńskiego, między północą a wschodem letnim, pół mili lekkie.

Popowce, dwór ze wsią i karczemką razem kapituły wileńskiej, na wschód zimowy, mila lekka 1.

Reutka, dwór WJP Wołodzków, przy wschodzie zimowym, nad rzeką Naroczą, półtorej mili sporej.

Rodziewicze, okolica szlachecka, przy której z boku prawego cerkiew parafialna radziowska nazwana, z plebanią są prezbitera, a za cerkwią wraz karczem dwie w środku których gościniec idzie połocki do Wilna, jedna duża WJP Chomińskiego wyżej, druga opadła w dole J Panów Radziwiczów na południe, wszystko stoi pół mili sporej.

Ruskie Sioło, dwór WJP Chomińskiego i wioska, w tyle o kilkadziesiąt kroków na południe, mila 1 mierna.

Racewicze, dworek z wioską bliską WJP Skarbki, a na polu około kroków 500 cerkiewka bez plebanii, przy której karczemek dwie, jedna tegoż JM w prawej stronie, druga w lewej do plebanii wojstomskiej należąca, przy południu a zachodem zimowym, pół mili.

Szostaki, dworek WJP Rokickich, przy którym z przyjazdu karczemka i wioska, między południem a zachodem zimowym, mila dobra 1.

Szczanie, wieś JWJP Burzyńskiego, między północą a wschodem letnim, ćwierć mili.
Sielec, WJP Rokickich, na zachód zimowy, mila 1.
Sieliszcze, zaścianek szlachecki, przy którym kilka chat poddanych JWJP Burzyńskiego, na zachód zimowy, ćwierć mili.
Spiahlica, dwór WJP Kulwieca, z przyjazdu do którego karczma przy drodze, i od tej wieś idzie ku błotowi sianożętnemu, na północ, mili półtorej.
Siemionki, WJP Chodźki, na północ, mila wielka 1.
Urzecze, starostwo WJP Wołodzki, między wschodem zimowym a południem, mil dwie.
Uhlany, wieś JWJP Burzyńskiego, przy której o kilkadziesiąt kroków w prawej stronie folwark z kilku chłopami i karczemką JP Żołędzia, na południe, mila jedna.
Uszaków, dworek WJP Rokickich, gdzie z przyjazdu karczemka przy rozchodzącej się drodze, jednej do Smorgoń, drugiej do Daniszewa tychże J... ,na zachód zimowy, pół mili.
Uszywce, wieś JWJP Burzyńskiego, na zachód letni, we środku tej wsi karczemka stoi, mila 1.
Wojstom, kościół parafialny z plebanią, karczmą plebańską i wieś rozciągała plebańska cała, jedną ulicą idącą także do plebanii należąca, prócz jednej w środku chaty, która do JWJP Burzyńskiego należy, na same południe.
Wojstom, dwór JWJP Burzyńskiego, pół ćwierci mili, na południe.
Wojdzienie, wieś JWJPP Ogińskich, na południe, mil dwie.
Zabłocie, folwark tychże JM, na południe, mili półtorej.
Zamoście, folwark z wioską razem WJP Rokickich, na zachód zimowy, mila 1.
Zusta, karczma WJP Wołodków, na wschód zimowy, ćwierć mili.

2-do

Poblizsze kościoły parafialne stykające się z kościołem wojstomskim są te:
Świr, kościół parafialny w powiecie oszmiań[skim], dekanacie świrskim, między dobrami różnych panów będący, względem kościoła wojstomskiego leży na północ, odległy mil pięć.
Żodziszki, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach pojezuickich ad prasens posesora onych JWJP Laskarysa, względem kościoła wojstomskiego przy północy, mil dwie.
Kurzeniec, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach WJP Romera, względem kościoła Wojstom na wschód zimowy, mil cztery.
Daniszew, nowo pojezuicki erygowany na parafialny, w powiecie tymże a dekanacie oszmiańskim, względem kościoła wojstomskiego między zachodem zimowym i letnim.
Pososorka ad prasens JWJP Klimańska dóbr tych Daniszewa, mil dwie dużych.
Marków, kościół parafialny w powiecie tymże a dekanatem radoszkowskim, w starostwie markowskim JWJP Kocieńla, względem kościoła Wojstom na południe mil cztery.

3-tio

Miast znaczniejszych w bliskości nie ma około wojstomskiego kościoła, do Wilna mil piętnaście, względem Wojstomia między zachodem zimowym i letnim.
Oszmiana, miasto sądowe, przy którym rzeka idzie Oszmiana, leży względem Wojstomia na zachód letni, mil 7.
Smorgonie, miasto targowe, na zachód zimowy, mil 3.

Kurzeniec, miasteczko targowe, na wschód zimowy, mil 4.

4-to

Droga z Wojstomia do Wilna dobra, miejscami tylko kamienista, górzysta i piaszczysta. Jednostajna zimą i latem.

Do Oszmiany, podobnaż i razem jeden trakt zimą i latem, do Smurgoń i do Kurzeńca, jednostajnaż.

5-to

W starostwie markowskim bokiem tylko jednym będącym w parafii wojstomskiej znajdują się trzy jeziora. Pierwsze Kołodzkowskie rozległości około 60 sznurów, drugie Słobockie około 100 sznurów, trzecie Zakołodzkie około 8 sznurów. Leżą wszystkie względem kościoła wojstomskiego między wschodem letnim a północą, odległe mil około 3 na błocie nazwanym Białe, częścią do Smurgoń JO Księcia Radziwiłła należącym, częścią do różnych szlachty. Są dwa jeziora błotniste zawałone karczami i nieużyteczne, małe.

Na błocie za Uszywcami JWJP Burzyńskiego jezioro jest około sznurów 30, żadnych ryb nie mające.

Bagnów niedostępnych żadnych nie ma, prócz mszarnistych miejsc około Uszywców, na włók trzy i Zamościa JP Rokickiego, na włók około osiem.

Błot sianozętnych wiele w różnych miejscach znajduje się około Racewicz JP Skarbki a najwięcej za rzeką Spiachlicą do starostwa markowskiego.

Stawów pustych żadnych nie ma.

6-to

Parafia wojstomska cała w polistym miejscu, w żwirkowatym gruncie, prócz małych brzoźowych gaików i chruśniaków zarosłych. Puszczy zgoła swojej nie ma, tylko w starostwie markowskim znajduje się nieco, do której był dawniej wstęp, a teraz bronią, i w Hanucie JWJPP Ogińskich mało co jest lasu, którego także bronią.

7-mo

Młynów znajduje się w parafii wojstomskiej pięć wodnych, jeden tartak i młyn jeden wietrzny. Pierwszy w Naroczku na rzece Naroczki w starostwie markowskim JWJP Kocięła. Drugi w Hanucie na tejże rzece JWJPP Ogińskich gdzie razem tamże i tartak na pił dwie. Trzeci na rzece małej idącej z błot od Zamościa WJP Rokickich sianozęciami nazywającej się Zusta w Wojstomiu JWJP Burzyńskiego kędy staw uformowany. Czwarty w Dziewiętniach WJP Chodźki na tejże rzeczce i stawku. Piąty w Reutce WJPP Wołodzków na ruczaju z błot idącym od Ruskiego Sioła WJP Chomińskiego i stawku. Wietrzny przy dworze wojstomskim JWJP Burzyńskiego na pagórku o kroków 200.

Niedaleko od kościoła wojstomskiego na półwieri mili na zachód letni stoi góra nazwana Parnawska w czystym polu, równie ze wszech stron wyniosła i na samym wierzchołku gładka równina mająca obszerności morgów 7 półtora. Tradycji doskonałej nie mającej jednak powiadają, że musiał kiedyś być szaniec. Pole około jej i sama należy do Wojstomia JWJP Burzyńskiego. Innych osobliwości żadnych nie ma.

Drogi pomniejsze w tej parafii i trakty publiczne tak się mają:

1-mo. Gościniec duży, latem z Kurzeńca na Narocz, zimą zaś z tego Kurzeńca na Kozicze WJP Wołodków mimo Ruskiego Sioła WJP Chomińskiego, Połocki idzie dalej przez szlachtę Rodziewiczze, Szostaki WJP Rokickiego, Kulesze JP Rodziewicza gdzie się kończy parafia wojstomska do Smorgoń a stamtąd do Wilna i retro przejeżdżają z różnymi towarami. Ten gościniec odległy od kościoła Wojstom o milę 1 na południe.

2-do. Droga idzie z Rusi przez Marków starostwo, ciągnie się dalej mimo Hanuty JWJP Ogińskich, a krzyżowo przechodząc gościniec połocki w Rodziewiczach pod cerkwią dalej idzie mimo dworu Wojstomskiego przez most, który przy młynie jest groblą, bokiem mija kościół wojstomski od wschodu letniego i za Horkolami JWJP Burzyńskiego rozdwa się w lewo na Żodziszki, a w prawo mimo Spiahlicy WJP Kulwieca gdzie się z obu stron kończy parafia wojstomska na Świr, która to droga od nas jada do Rygi, otwartym polem ona idzie.

3-tio. Z sąsiadujących panów i parafianów jadących na Wojstom plebanią skąd składnie droga potrójna jedna na Daniszew WJP Klimañskiej, druga do Smorgoń JO k[się]cia Radziwiła, trzecia do Świetlan WJP Koziełłów, otwartym polem wszystkie, a minawszy te miejsca pod karcznią Sikuną WJPP Komarów łączą się do gościńca połockiego idącego do Wilna.

4-to. Są dróżki partykularne, którymi z różnych miejsc parafianie do kościoła przyjeżdżają

i retro powracają. Z tych jednak niby znaczniejsza idzie droga do okręgu całej Izy mimo Popowców kapituły wileńskiej skąd przejeżdżają do Miadzioła WJP Koszczyca i miasta JKM. Takież droga od kościoła wojstomskiego idzie przez rzeczkę wplaw Zuste mimo Racewicz WJP Skarbki i karczmy Mohiłowki JWP Burzyńskiego południem samym przez Uhlany tegoż JM do Hanuty JWJPP Ogińskich, którą drogą na Ruś jadą [.....]¹⁰⁰ Mohiłów etc. etc.

Parafia wojstomska żadnych nie ma granic wojewódzkich ani powiatowych, cała ze wszystkimi dworami, wioskami, miejscami jest położona w powiecie oszmiańskim i dekanacie świrskim jaką się wyżej to opisało.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam

ks. Bonifacy Szymanowski

Dziekani Świr[ski] P[leban] Wojs[tomski]

¹⁰⁰ Wyraz nieczytelny.

PARAFIA ZADZIEWSKA

1-mo

Kościół parafialny¹⁰¹ w miasteczku Zadziwiu położony, w powiecie oszmiańskim a dekanacie świrskim, wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie i dekanacie według porządku alfabety ułożone, jak tu po sobie idą.

Ananicze, wielu dziedziców Sperskich, o których niżej, względem kościoła zadziewskiego na południu, mila nędzna jedna.

Baraniszki, zaścianek kapituły, między zachodem a północą, mili półtrzeci miernej.

Borodzino, JP Woryżynej, między południem a zachodem letnim, mili półtovej małej.

Cuciszki, zaścianek tejże, tamże.

Chocify, sufraganii wileń[skiej], na północ, pół mili małej.

Daszki, tejże sufraganii między południem i zachodem letnim, ¼ mili wielkiej.

Drobyszcz, tejże na zachód zimowy, pół mili miernej.

Dworczany, tejże wieś i folwark, między południem i zachodem zimowym, pół mili miernej.

Duki, wieś plebańska, między wschodem i południem, o kilka tysięcy kroków.

Jacewicze, dziedziców Sperskich, na południe, mila wielka jedna.

Inbciszki, okolica JPP Świrskich, na południe mila jedna mierna.

Kowale, sufraganii wileń[skiej], na północ, o kilka tysięcy kroków.

Kozły, kapituły wileń[skiej], na północ, półtovej mili miernej.

Kojry, tejże tamże, mile dwie mierne.

Krewnie, dziedziców Sperskich, na południe, mila wielka jedna.

Kurty, sufraganii, na północ, mila mierna.

Litwinki, wieś plebańska, między południem i zachodem zimowym, półwieri mile mierne.

Macuty, sufraganii wileń[skiej], między południem zachodem, pół mili wielkiej.

Mamule, kapitulna, na północ, dwie mile wielkie.

Moskaliszki, kapituł, na północ, dwie mile wielkie.

Możejki, sufraganii, między zachodem letnim i północą, miła mała.

Narucie, przez część dziedziców Sperskich, a przez część JPPW Żołędziów, na południe, mila wielka.

Niewiaryszki, sufraganii, na zachód letni, mila mierna.

Olechniszki, dwór i kościółek próżny JP Woryżynej, między południem zachodem zimowym, mila wielka.

Olechniszki, wieś tejże, tamże.

Olsza Wielka, sufraganii na zachód letni, mila mierna jedna.

Olsza Mała, sufraganii, na zachód zimowy, mila mierna jedna.

Rudzie, sufraganii, na zachód letni, mila mierna jedna.

Rokity, kapitulna, na północ, półtrzeci mili.

Rubież, sufraganii, między południem i zachodem, mila mierna jedna.

Rudzie, sufraganii, na zachód zimowy, mila mierna jedna.

¹⁰¹ Kościół pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego, drewniany, był założony i uposażony w 1620 r. przez sufragana wileńskiego Abrahama Wojnę. W 1760 r. kościół ten został odbudowany i uposażony przez bp. Tomasza Zienkowicza, fundusz kościoła stanowił folwark Zahacz z wioskami Duki i Litwinki. Kościół murowany powstał z ofiar parafian w 1911 r. Parafia zadziewska obchodziła szczególnie dwa święta: św. Tójcy oraz Przemienienie Pańskie. Podczas trwania tych świąt można było uzyskać 40 dniowy odpust przyznany przez papieża Klemensa XIII. Źródło: *materiał archiwalny BUW kronika kościoła parafialnego w Zadziwiu*, z. 4, nr. 2690. J. Kurczewski, op. cit., s. 218.

Rybszczyzna, JP Weryżynej, na północ, mila mierna.
 Sowaniszki, JPPW Lubińskich, na południe, mila mierna.
 Siwce, kapitulna, na północ, mila mierna.
 Skirele, sufraganii między południem a zachodem zimowym, mila mała.
 Sołowie, folwark i wieś JP Sadowskiego, na południe, mila mała.
 Spory Wielkie, dwór dziedziców Sperskich, jako to: JPPW Mirskich, Lichodziewskiego, Sadowskiego, Malinowskiego i Lipińskiego w zastawnej poseszji JP Mirskiej, Łówek: Brasław, na południe, mila mierna.
 Spory Małe, folwark JP Lichodziejewskiego, na południe, mila mała.
 Spory Małe, tegoż JM, w zastawnej JP Weryhi posesji, tamże.
 Spory Małe, folwark JP Franciszka Mirskiego, tamże.
 Spory Małe, folwark JP Cyprjana Mirskiego, tamże.
 Świły, kapitulna, na północ, mil dwie wielkie.
 Szarkowszczyzna, folwark JPP Żołędziów, na południe, mila wielka.
 Szpaki, folwark JPPP Malinowskiego i Lipińskiego, między południem i zachodem zimowym, mila mierna.
 Turły, kapitulna, na północ, półtorej mile.
 Wołocki, kapitulna, na północ, miał wielka.
 Woronowszczyzna, folwar JP Świrskiego, na południe, pół mile wielkie.
 Zadziw, miasteczko, w którym kościół parafialny jest punktem względem którego czyni się opisanie całej parafii, miasteczko należy do sufraganii wileń[skiej], prócz jurysdyki plebańskiej.
 Zadziw, dwór sufragański, o kilkaset kroków prze jezioro, na wschód letni.
 Zahacz, folwark plebański, na południe, pół mile małe.
 Zahacz, wieś sufraganii, tamże, o półtrzecie sto kroków dalej.
 Zaścianek Kurlowski, sufraganii, między północą i zachodem letnim, mila wielka.
 Zaścianek Sperski, i folwark JP Mirskiego, między południem i zachodem zimowym, mila wielka.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, kościoły w okolicy sąsiedzkie są następujące:
 Hoduciszki, kościół parafialny w dobrach kapitularnych, w tymże powiecie, w dekanacie brasławskim, na zachód letni, mil dwie mierne.
 Kobylnik, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JP Oskierki a [...] ¹⁰² w zastawnym dzierżeniu JP Kościałkowskiego, względem kościoła zadziwskiego, między południem i zachodem zimowym, mil trzy małe.
 Komaje, kościół parafialny w tymże powiecie i dekanacie, w dobrach JW Sulistrowskiego, na zachód zimowy, mil dwie mierne.
 Miadzioł Stary, kościół JXX Karmelitów Bosych parafialny, tylko co do ludzi fundatora w tymże powiecie i dekanacie i dobrach JP Koszczyca, mający altarię i koście Św. Justyna cudotwórcy, na północ mil cztery mierne, lub jadąc na Postawy półpięty[s].
 Miadzioł Nowy, kościół parafialny w mieście królewskim, przedtem sądowym, tamże.
 Postawy, kościół i cerkiew parafialne oraz klasztor i kościół JXX Franciszkanów i rezydencja JXX Bazylianów, w dobrach JW Tyzenhauza, zatradowanych ad pasens komisji skarbowej WKL, leżą względem kościoła zadziwskiego na wschód letni, w lecie pół mile wielkiej, w zimie przez jezioro półwierzci mile miernej.

3-tio

¹⁰² Wyraz nieczytelny.

Miasta znaczniejsze koło tego kościoła zadziewskiego są:
Postawy, sądowe repartycji powiatu oszmiań[skiego], jako już opisana pozycja i odległość.
Miadzioł, starostwo i przedtem sądowe repartycji oszmiań[skiej] ad ud supra.

4-to

Droga z Zadzewia do Postaw, w lecie kręta przez mosty niezgorsze, w zimie przez jezioro bardzo bliska i równa.

Droga z Zadzewia do Miadzioła, dwojaka: jedna bliższa przez partykularne dróżki błotniste, górzyste, wybojne; druga dalsza na Postawy, skąd jest obszerniejsza i przez połowę równa choć nieco piaszczysta, a przez 2-gą połowę górzysta i pod koniec kamienista.

Z Zadzewia do Postaw, w lecie 3 kwadrans, w zimie kwadrans jazdy.

Z Zadzewia do Miadzioła, w lecie godzin sześć, w zimie godzin pięć jazdy.

5-to

Jezioro Dziewie, o kilkaset kroków od kościoła, z boku oblewa miasteczko Zadzew największym miejscem oddziela dwór od miasteczka, leżąc na północ i wschody, długości ćwierć mile miernej, szerokości półćwierć mile małej.

Jezioro Dumble sznurów kilkanaście od kościoła na północ podługowate wzdłuż na sznurów pięć, wszecz na sznurów dwa, mało się nie łączy z jeziorem Dziewiem bo tylko błotem rozdziela się na dwa [...] ¹⁰³, na którym błocie most dobry od prętów czterdziestu.

Jezioro Kowalowskie zwane, między północą i zachodem, w tejże odległości jak i Dumble okrągłe w koło na sznurów dziewięć.

Jezioro Średnie zwane pod tenże horyzont o ćwierć mile miernej od kościoła takiej że obszerności jak i poprzedzające.

Jezioro Możejskie Wielkie zwane o pół mile mierne od kościoła pod wsią Morzejkami okrągłe na pół mile wielkiej w koło.

Między tymi trzema jeziorami błota bagniste znajdują się których na 2-ch miejscach jest po kilka morgów.

Jezioro Olszańskie Olsza zwane na zachód letni za wsią Olsza będące obszerności na kilka morgów i milę wielką od kościoła.

Jezioro Zahackie czyli Zahocze o pół ćwierci mili wielkiej na południe dłużyni półćwierci mili miernej, szerzyni na kilka sznurów.

Jezioro Spory pod Sporami Małymi na połud[nie] zim[owe] o milę małą okrągłe w koło na pół mili wielkiej.

Jezioro Ościukiew między Spór Mały i Wielki oraz Inbciszek o mile mierną takż na połudzień, w koło na ćwierć mile małej.

Jeziora Świto i Świtko złączone na połudzień od kościoła, a od okolicy Sawaniszek na wschód w około na ¼ mile wielkiej.

Błoto znaczne Dukowo zwane, bagniste, zarosłe trzcina i nieużyteczne. Ma swój początek od rzeczki Sporzycy, z jeziora Spory wychodzącej od południa ciągnie się na wschód dzieląc parafię zadziewską od postawskiej i pomnaża się w swojej obszerności pod jeziorem Dziewiem, pod polami postawskimi i pod wsiami Duki, zadziewskie, i

¹⁰³ Wyraz nieczytelny.

Awłasy postawskiej parafii i wpada razem z wspomnianą rzeczką do jeziora Dziewia, obszerności w koło na pół mili wielkie.

Rzeczka Dziewica wychodząca z najszerszego kątu jeziora Dziewia, który się wydał pod miasto Postawy idąc od wschodu zimowego na północ obejmuje pola dworu zadziwskiego i rozgranicza te pola od pól postawskich i dalej idąc pod Sutoki folwark plebanii postawskiej pod wsią postawską Zabrodziem łączy się z rzeczką Miadziołką wypadającą z parafii postawskiej. Taż Miadziołka złączona z Dziewicą idzie między Chociły, wieś zadziwską, a Wołochy postawską, między Kurty a Siwce, między Rybczany, Wołocki zadziwskiej a Rusaki postawskiej parafii, między Turły a Kozły, między Kojry a Świły, na resztę idąc także na północ i zostawiając zatrony od kościoła zadziwskiego idzie, które blisko oblewa: Mamule, Troksaliszki i Rokity we 3-ch milach wielkich wpada do rzeczki Bierwiety w parafii iwienieckiej i hoduciskiej, która odgranicza te parafię, za lasem hoduciskim i postawskim.

Wodotok Weronówka na wiosnę wzbierający z trudną wtenczas przeprawą, wychodzi z sianożęciów spod dworu Olechniszek i z lasu łamęcznego idzie ku kościołowi na wschód letni, granicząc sufragańskie od dóbr szlacheckich, pomiędzy wsiami Olechniszki i Rubież, folwark Szpaki, a wieś Skirele, Ananicze a Dworzany i udawszy się kręto w prawo pomiędzy Woronoszczyzną a Zahacze idzie pomiędzy wschód i południe, mając w prawej stronie Sołowie w mili miernej biegu swoje wpada do jeziora sperskiego.

Rzeczka Olszyca wychodząca z jeziora Olsza na wiosnę wzbierająca idzie do jeziora tegoż między północ i wschód letni blisko Niewiaryszek, która wieś względem kościoła za tąż rzeczką pozostaje blisko Rodziów od kościoła leżących aż do wsi Możejek, przez którą samą wieś w pół mili wielkiej jeziora swego swego wpada do jeziora możejskiego Wielkie zwanego.

Rzeczka Świtka, z jeziora Świtka wychodząca, idzie pomiędzy Symonki i Dołę postawskiej a Inbciszki i Spory Małe zadziwskiej parafii, do jeziora Spory zwanego.

Rzeczka kurtowska mała przez wieś Kurty idąca niedaleko od jeziora możyńskiego z błota małego czyniąca się, łączy się w Krutach z Miadziołką.

Stawek jeden JP Lichodziejewskiego nad jeziorem Spory zwanym, z samych źródeł krynicznych otworzonych czyniący się mały, tylko spustem od jeziora dzielący się.

Sadzawki, dwie w plebani małe, dwie w Olichniszkach dworze, jedna w Sporach Małych u JP Lichodziejewskiego.

Mosty, jeden między jezior Dziewie i Dumble na błocie od prętów 40 bez grobli, 2-gi na rzeczce Dziewicy także bez grobli na szpumpatach od prętów trzydziestu obu na drodze do Postaw niedaleko dworu zadziwskiego.

Tama, czyli spust na rzece Dziewicy niżej wymienionego mostu przy młynie zadziwskim między północ i wschód o ćwierć mile wielkiej od kościoła.

Dwa mostki we wsiach Możejkach i Kurtach od prętów dziewięciu.

6-to

Gór znacznych nie ma ta parafia, acz w okolicach Irebciszki, Sawaniszki i dobrach Spory małe i wielkie znajdują się górki pomniejsze lecz nie zarosłe, ale użyteczne po morgów pięć i sześć, nie mają nazwisk.

Ta parafia wszystka niemal jest w polu otwartym bo lasy małe i wielkie, o których się tu wzmieni są położone na granicach tej parafii prócz łązy zadziwskiej położonej między miasteczkiem i wsiami Olszą małą i wielką, Niewiaryszki, Rodzie i Możejki na milę w koło.

Las olechniski niewielki na granicy komajskiej parafii; las jarzewski attynencji komajskiej mało co do budowli zgodny na granicy komajskiej parafii, nie w hoduciskiej. Las i puszcza hoduciska obszerny na granicy hoduciskiej parafii, tylko się w tej poczyna za Rybszczyzną i Wołockami, ciągnie się z boku Turłów, Kojrów, Mamulów, Moskaliszek i Rokit, za którą łączy się przez rzekę Miadziołkę, o której już pisano, z lasami postawskimi i Kuropola.

Gatunki drzewa wszelkie w tych lasach znajdują się, prócz że dębiny mało, a sosny całe nic.

7-mo

Młyn dworny zadziwski między północą i wschodem na rzece Dziewicy już opisany bez stawu i mostu bo woda do jeziora odlega.

Drugi młyn JP Lichodziejewskiego nad jeziorem sperskim jako się opisało pod art. 5-tym.

Innych machin tak wodnych jako i wietrznych, ani miejsc starożytność oznaczających, ani też co by się ścierało do historii naturalnej nie masz.

8-vo

Drogi partykularne w tej parafii i trakty publiczne podług miary mil tak się opisują:

1-mo. Droga do wsi Duków od kościoła o sznurów pięć odległej między wschodem zimowym i południem leżącej, polem otwartym równa, z tej wsi kręto w prawo ku zachodowi dróżka do gościńca, z Zadziwia idącego, do wsi Litwinek o pół ¼ mile leżący polem otwartym. Takoz z tej wsi Duków druga dróżka do granicy parafii prosto ze wsi przez bród w końcu jeziora zahackiego skąd widać blisko w lewej ręce błoto Dukowo zwane, o którym nazwy miejscu pod jezioro Dziewie ciągnące się z Brodu niby ku południowi polem otwartym po prawej ręce jezioro zahackie i w końcu jeziora wieś i folwark Zahacze. Po lewej rzeczka Sperzyca i pomienione błoto Dukowo, górzysta, wybojna i ciasna droga do rzeczki Sperzycy od wsi Dukowo o ¼ mile miernej odległej, gdzie się kończy zadziwska, a zaczyna się postawska pod wsiami Dziuszki i Szyrki postawskimi. Tą drogą jeżdżą i do Miadzioła wyrzynając się na gościniec postawski od wsi Duków o ¾ mile odległy. Do osad szlacheckich droga jako i do różnych wsiów[s]. Od kościoła na południe z miasteczka Zadziwia wypada gościniec czyli początek wielu dróg, ten o pół ćwierć mile mając w lewie wieś Duki a w prawie wieś Litwinki rozdziela się zostawiając po prawej stronie drogę do Komaj i różnych wsiów, a biorąc prosto i mając po lewej ręce jezioro zachadzkie idzie do Zahacza folwarku i wsi polem. Ze wsi w lewo kretą dróżką do rzeczki Sporzycy o półćwierć mile, a w prawo dróżka do wsi Dworczan takoz o pół ćwierć mile, prosta zaś idzie do osad szlacheckich a na przód do Weronowszczyzny o pół ćwierć mile małej polem gdzieniegdzie zarośle małe przez wodotok Weronówka, od tego folwarku idąc do wsi Ananicz o ¼ mile odległej w lewo dróżką do wsi i folwarku Sołowiów i jeziora sperskiego. Dalej drugą dróżką takoz w lewo do Spor małych i jeziora sperskiego oraz do Irebciszek okolicy za którą rzeczka Świtka rozdziela parafię. Widzialnie wszystkie te miejsca leżą w bliskości od pomienionej drogi do Ananicz którą konkludując wychodzi ze wsi niby w tył dróżka do Dworczan wsi która widzialna o ćwierć mile wielkie, wychodząc ze wsi Ananicz jedną dróżką w prawo na zachód do folwarku Szpaki zwanego o półćwierć mile i do wodotoku Weronówka, z której dróżki widać wieś Skirele i Rubież, druga ze wsi Ananicz droga, prosta na połudzień do wsi Jacewicz o półćwierć mile wielkiej przez brzeźniaki i łożniaki niewielkie, przeszedłszy na pole tuż

w lewej ręce folwark Spory Wielkie, a w prawej zaścianek sporski widać. Z Jacewicz droga górzysta do Naruć, ostatecznej wsi o ¼ mile małej, mając w lewej ręce na wschód okolice Sawaniszek i za nią jezioro Świto oraz Krewnie, dochodząc do wsi Naruć karczma JPPW Żołędziów, od której prosto droga poszła do Ciecwierni folwarków plebanii kobylnickiej, a w prawo od karczmy drożka do Szarkowszczyzny folwarku konkludującego tę parafię.

2-do. Droga do Komaj kościoła parafialnego, gościńcem z miasteczka wychodzącym naprzeciw wsi Litwinek oddzielającym się od opisanej drogi udaje się na zachód zimowy, z której niewiele przeszedłszy w prawo na zachód letni dróżka do wsiów: Daszek, Drobyszów, Olszy Małej i Radziów, widzialnych wszystkich dalej idąc do wsi Macut o pół mili lekkiej od kościoła, między południe i zachód zimowy, tuż w lewej ręce folwark Dworzany a w lewej widać wieś Rudzie. Z tej wsi Macut pomiędzy wschody i południe dróżka do widzialnych wsiów Skirek i Rubież i kręto w prawo pomiędzy południe i zachód do Komaj, a najprzód do wsi Leonowicze parafii komajskiej.

Droga do Hoduciszek kościoła parafialnego z miasteczka na północ wychodzi i bieże się na zachód w lewą z półwierz mile miernej polem i równiną potem przez Łozę na półwierz mile wreszcie polem idzie do Olszy Wielkiej konkludującej tę parafię, z tej wsi koło jeziora idzie do Moldzewicz parafii komajskiej.

Droga do Postaw, letnia na wieś Kowale o kilkaset kroków od kościoła odległą, z której prosto na północ poszła droga do Chocił, Kurtów, Rybszczyzny, Siwców, Wołodków, Turlów, Kozłów, Kojrów, Mamulów, Świł, Rokit, Baraniszek, a w prawo na wschód do Postaw koło jeziora zadziwskiego i mimo jeziora Dumble przez dwa mosty wielkie; o których na swym miejscu jest pisane; mając w prawej ręce niedaleko dwór zadziwski.

Droga do Kobylnika kościoła parafialnego jest różna podług każdego upodobania i niemal z każdego miejsca inna, jednak najlepsza na Postawy i gościniec wileński, albo do karczmy JPPW Żołędziów pod folwarkiem Szarkowszczyzna przy wsi Narucie, jako jest w opisanu, do Ciecwierni doprowadzona w parafią kobylicką.

3-tio. Droga do Świra o mil 6 odległego, od którego ten dekanat ma nazwisko, także nie jest jedna lecz różni podług upodobania różnymi drózkami wyrzynając się na gościniec połocki o mil 2 mierne odległy do karczmy Szwakszty zwanej, do której najczęściej w zimie z Zadziwia jadą na Zahacze i Dworzany, jak jest opisano, z Dworzany przez małe chrosty między południe i zachód zimowy do wsi Rubieża, a z tej przez las niewielki do dworu Olechniszek o milę wielką od Zadziwia, gdzie się kończy parafia zadziwska a poczyna się tamże niedaleko od wsi i folwark Łapiniów parafia kobylnicka.

4-to Droga do Miadziola miasta królewskiego najlepsza na Postawy, najszersza przez rzeczkę Sporzycę, które już są opisane.

Parafia zadziwska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych, ale cała ze wszystkimi wioskami i miejscami jest położona w powiecie oszmiańskim jako się wyżej o tym namieniło.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam .

Ks. Wawrzyniec Ignacy Mąstowicz

Pleban zadziwski, poddziekan świrski.

PARAFIA ŻODZISKA

1-mo

Kościół parafialny¹⁰⁴ w samym miasteczku Żodziskim¹⁰⁵ idq. położony, w powiecie Oszmiańskim, w dekanacie świrskim. Wioski i miejsca do tej parafii należące są w tymże powiecie według porządku alfabety ułożone, jak to po sobie następują.

Aziewicze, okolica szlachty tegoż imienia, między zachodem letnim i północą, względem kościoła Żodziskiego pół mili wielkie nad rzeką Wiliją.

Bibki, wioska przedtem jezuicka, teraz JP Klimañskiego, do Daniszewa należąca, między wschodem letnim i północą, półtorej mili miernej.

Bujańce, kapituły wileńskiej wioska, na samym wschodzie letnim, ćwierć mili od kościoła.

Dubek, folwark JP Koszczyca, nad samą Wiliją, z tamtej strony tamże dwa domy chłopskie tegoż JP Koszczyca, między zachodem letnim i północą, mila wielka.

Ejówiły, wioska po jezuitach należąca teraz do JP Lascarisa, między południem i zachodem, pół mili dobrej.

Jędrzejowce, folwark i wioska do plebanii żodziskiej należąca, między zachodem letnim i północą, blisko Wilii, mila mała.

Kopacze, z zaściankiem, wioska po jezuitach teraz należąca do JP Lascarisa, między wschodem letnim a północą, pół mili wielkie.

Koziarniki, wioska po jezuitach teraz należąca do JP Lascarisa, między zachodem letnim i północą, ćwierć mili wielkiej.

Kurcze, wioska po jezuitach tegoż JP, na wschód zimowy, pół mili wielkie.

Kurmiele, wioska JP Koszczyca, między zachodem letnim i północą, półtorej mili wielkie.

Łuh, folwark JP Lascarisa, na samą północ, półtóry mili

Niechwiedy, wioska po jezuitach teraz należąca do JP Lascarisa, na wschód letni, mila duża.

Nowosiółki, wioska JP Koszczyca, między zachodem a północą, mila wielka.

Okuszkowo, wioska JP Lascarisa, na wschód zimowy, mila jedna.

Oszmianiec, folwark JP Podhereckiego, tamże JP Adamowicza nad samą Wiliją, tamże w bliskości dwa domy chłopskie JP Lascarisa, między zachodem letnim a północą, pół mili wielkie.

Piłcie, wioska po jezuitach należy do JP Lascarisa, nad samą Wiliją, z jednej i z drugiej strony, między południem i zachodem zimowym, pół mili małe.

¹⁰⁴ Kościół parafialny pod wezwaniem św. Trójcy został pobudowany w 1612 r. Kościół ten ufundował i uposażył nadaniem na plebana i szkołkę Krzysztof Komar. Na początku XIX w. z powodu rujnacji kościół został przeniesiony przez ówczesnego proboszcza ks. Staniewicza do byłego zboru kalwińskiego. Parafia posiadała też drewnianą kaplicę w Podstarzynie, wzniesioną w 1814 r. przez Ignacego Żołędzkiego oraz kaplicę na cmentarzu. J. Kurczewski, *op. cit.*, s. 207-208., *Sł. geogr.*, T-XIV, s.814.

¹⁰⁵ Miasteczko i dobra skarbowe w powiecie święciańskim położone nad rzeką Wiliją. Wcześniej własność Podbipiętów, Jana Zabrzezińskiego (od 1523 r.), Kisków, Krzysztofa Komara, Minkiewicza, Jezuitów, Potockiego gen. artyleri, Lascarysa. W Żodziszkach istniał zbór kalwiński (ostatnia Kiszczynina była kalwiną i protektorem kalwinów), co według *Tyszkiewicza* było jedną z przyczyn powstania klasztoru Jezuitów ufundowanego przez Barbarę z Komarów Minkiewiczowa i syna Adama, jezuitę. Otrzymane przez Jezuitów wielkie majątności (patrz opis parafii żodziskiej), pozwoliły na zbudowanie nad samą Wiliją trzypiętrowego klasztoru w kształcie potrójnego krzyża. Istniała też w Żodziszkach prowadzona przez Jezuitów siedmioklasowa szkoła z biblioteką posiadającą 582 tomy. Konstanty Hr. Tyszkiewicz, *op. cit.*, s. 106-113., *Sł. geogr.*, T-XIV, s.814.

Piłowojcie, folwark przedtem jezuicki teraz JP Lascarysa, na samym wschodzie, ćwierć mili dobre.

Podowojki, wioska JP Niewiarowicza, na północy, mila mała.

Podstarzynie Świrskie, do plebani świrskiej należące, na wschód letni, półtorej mili wielkie.

Podstarzynie, folwark JP Żołędzia, między północą i wschodem letnim, trzy ćwierci mili duże.

Podstarzynie, folwark bliższy trzysta kroków do kościoła parafialnego, wioska tegoż JM, pod tymże położeniem.

Ponizany, wioska po Jezuitach, których połowa należy do JP Lascarisra, a połowa do plebanii wojstomskiej, między południem a wschodem letnim, pół mili małej.

Pracudy, wioska po Jezuitach, należy do JP Klimañskiego, do dworu daniszewskiego, na wschodzie letnim, trzy ćwierci mili.

Rasło, wieś po Jezuitach, należy do JP Lascarisra, na samo południe, pół mili wielki.

Rotkiewicze, wioska przedtem Jezuicka teraz JP Lascarisra, między północą i wschodem Letnim, trzy ćwierci mili.

Sokolec, wioska po Jezuitach, należy do JP Lascarisra, na samym południu, pół mili małe.

Stanbuciew, folwark JP Niewiarowicza, między wschodem letnim i północą, mila lekka.

Świnka, wieś JP Ziękowicza, na wschód zimowy, mila jedna.

Syrwatki, wioska po Jezuitach, połowa jej należy do JP Lascarisra, a połowa do JP Niewiarowicza, mało co zbacza od północy ku zachodowi letniemu, mila jedna.

Szyczynięta, folwark i wioska prze[świątnej] kapituły wileń[skiej], na samym wschodzie letnim, o kroków 1000 od kościoła parafialnego.

Urbanowicze, wioska altarii żodziskiej, między północą i zachodem letnim, mila wielka.

Tupalszczyzna, folwark po Jezuitach w posesji JP Lascarisra zostający, między zachodem zimowym i północą, nad samą z tej strony Wilią, pół mili wielkie.

Uściejerze, dom należący do JP Koszczyca, na zachód letni, półtorej mili wielkie.

Żodziszki, miasteczko przedtem należące ze swymi folwarkami i wsiami do Jezuitów, teraz przez dyploma królewskie zostaje w posesji JP Lascarisra. Krom kościoła parafialnego, w którym na początku już się namieniło, ma jeszcze kościół drewniany dość wielki eksjezuicki i klasztor, na trzy pietra murowany, wspaniały, teraz od posesora pałacem nazwany. Oblewa się rzeką portową Wilią, od południa ku zachodowi letniemu płynąca ku Wilnowi.

2-do

Od tego parafialnego kościoła, w okolicy są sąsiedzkie kościoły następujące:

Daniszew, kościół parafialny na samym południu, mila wielka, w dekanacie oszmianńskim zostający.

Dubotówki, cerkiew parafialna między południem i wschodem zimowym, w parafii daniszewskiej situm mająca, pół mili wielkie.

Niestaniszkki, kościół parafialny w tymże dekanacie będący, półtrzeciej mili wielkiej.

Smorgonie, kościół parafialny do dekanatu oszmi[añskiego] należący, na południe, dwie mili wielkie.

Tulpalszczyzna, tuż przy dworze kaplica, filia kościoła parafialnego, w tymże położeniu i odległości co i dwór.

Wojstom, kościół parafialny na wschód słońca, dwie mili dalekie, w tymże dekanacie świrskim.

3-tio

Miasta znaczniejsze około tego kościoła są ci:

Oszmiana, miasto sądowe przy rzece Oszmiańce leże, między południem i zachodem zimowym, mil miernych sześć.

Wilno miasto stołeczne WKL na zachód letni odległe mil dwanaście miernych.

4-to

Droga do Wilna z Żodziszek, pierwiej piaszczysta i krzywa, na mil pięć, potem od Worony Karczmy równa i dobra.

Droga z Żodziszek do Oszmiany, piaszczysta i kamienista, pierwiej przeprowiwszy się przez Wilię w Żodziszkach kręto w lewo idzie, blisko Wili, potem za milę od Karczmy Daniszewskiej w prawo się zwraca.

Droga do Smorgoń, taż sama co i do Oszmiany, aż do Daniszewa. Od karczmy zaś Daniszewskiej prosto na południe jadąc, ma piaski i las mały.

5-to

Jezior, bagien, błot znacznych w tej parafii nie ma. Staw Żodziski bierze swój początek od stawu Szczyńieńskiego, między wschodem letnim a południem, kilkaset kroków dalekiego a wpływa do rzeki Wili na zachód o dwieście kroków dalekiej.

Staw Szczyńieński ma wodę z rzeki Siłowczyckiej, która od wschodu między Ponizany i Eićwiły pół mili dalekich lasów i sianozęci bierze początek.

Staw Uścierze JP Koszczyca przyjmuje wodę z puszczy i błot, o milę na zachód odległych, Rudnia nazwanych.

Grobla jedna znaczniejsza z Żodziszek do Eićwił, na pół mili robiona, na trakcie połockim.

6-to

Gór wielkich w tej parafii nie ma. Więcej się znajduje pola, niż lasów. Gaje znaczniejsze są Żodziszki za Wilią na zachód słońca, Daniszewski przyległy na południe, Kurczów na wschód słońca zimowy i Świnki na zachód letni. Obróciwszy się na północ są lasy znikome, bory i zarośle. Jako to: w Podstarzyniu jednym i drugim, w Jędrzejewiczach i Nowosiólkach.

Gatunki drzew znajdujące się, sosny, dębów, brzozy i olszy.

7-mo

Młynów w tej parafii znajduje się trzy, jeden przy stawie żodziskim, drugi przy szycińieńskim, trzeci przy stawie Uścierze nazwanym.

Innych machin wodnych, jako też wietrznych, ani miejsc starożytność oznaczających w tej parafii nie ma. Znajdują się jednak piaski żółte, białe, czerwone jako też: kamienie minerał w sobie miedzi lub mosiądzu mające, osobliwie na brzegu Wili na tej stronie przeciwko Piłciom.

Drogi partykularne w tej parafii i trakty publiczne podług wymiaru mil tak się opisują.
 1-mo. Droga do Oszmiany począwszy od kościoła parafialnego na zachód zimowy naprzód przypada przewóz przez rzekę Wilię w lewo na południe traktem smorgońskim przez gaj Żodziski. Po tym polem aż do Dziwietniów, wioski daniszewskiej, pół mili dalekiej od kościoła. Tu się kończy parafia żodziska, a zaczyna się daniszewska. Jadąc dalej daje się widzieć folwark tegoż dworu daniszewskiego o pięćset kroków po lewej stronie daleki, po tym prostą drogą pominąwszy o pół mili wioskę i młyn daniszewski bierze się w prawo do Oszmiany.

2-do. Droga do Smorgoń też sama co i do Oszmiany, aż do Karczmy daniszewskiej, a po tym spod Karczmy daniszewskiej górzysta i kamienista.

3-tio. Droga do Świra, gdzie jest pierwszy kościół dekanatu, o mil cztery na północ odległy, tam jadąc z Żodzisk gościńcem świrskim o pół mili jest karczma JP Lascarisa, po tym podjechawszy trochę folwark po lewej stronie nad Wilią tegoż JM 300 kroków na zachód od gościńca daleki. Z drugiej strony na wschód letni dają się widzieć Rotkiewicze wioska do tegoż dworu należąca, tamże blisko Stanbuciew folwark JP Niewiarowicza. Dalej w pięćset kroków wioska i dwór JP Żołędzia. Dalej jadąc drogą prostą i dobra o pół mili mamy Syrwatki wioskę, połowa jedna do JP Lascarisa, a druga do JP Niewiarowicza należy. Tę pominąwszy i karczemkę przy niej po lewej stronie na zachód letni o kroków osiemset daje się folwark plebański Jędrzejewice nazwany, a tu się kończy parafia żodziska a zaczyna parafia niestanińska. Potem prostą drogą przez lasek przejechawszy na samą północ jedzie się koło samego dworu JP Niewiadomskiego Budziutki nazwanego, pół mili od Syrwatek dalekiego.

4-to. Droga do Wilna przepawiwszy się od kościoła na zachód przez Wilię zaraz się bierze gościniec wielki w prawo na zachód letni przez gaj sosnowy żodziski, traktem Połockim nazwanym. Minąwszy gaj i przy nim zarośle drogą piaszczysta i kamienistą jedzie się aż do Nowosiółek wioski i karczmy JP Koszczyca potem błotnistą drogą lasem jadąc o pół mili daje się widzieć budowla chłopa należącego do JP Koszczyca, którą minąwszy jedzie się przez mostek przy młynie będący. Tu zaraz dzieli się gościniec, w prawo idzie do Michaliszek, a w lewo, na zachód letni, idzie do Wilna, kończy się tu parafia żodziska a zaczyna się gierwiacka, którą postępując idzie się robioną groblą aż do karczmy bohdańskiej JP Lascarisa ćwierć mili dalekiej od namienionej budowli Uściecirze nazwanej JP Koszczyca, tę minąwszy o sześćset kroków od gościńca sam folwark bohdański po Jezuitach JP Lascarisa daje się widzieć. Parafia żodziska nie ma w sobie żadnych granic wojewódzkich i powiatowych, ale cała ze wszystkimi wisokami i miejscami jest położona w powiecie oszmaiań[skim] jako się wyżej wyraziło.

Takowe opisanie parafii mojej podpisem ręki własnej stwierdzam.

Ks. Ignacy Chodźko¹⁰⁶

S. Ih. Do. Plebani Altarysta Żodziski mjr p

¹⁰⁶ Chodźko Ignacy (1720-1792) – jezuita. Wstąpił do zakonu Jezuitów 16 I 1739 r. w Wilnie, tamże był słuchaczem filozofii (tytuł doktora), teologii zaś 2 lata w Połocku i 2 lata w Rzymie. Uczył w niższych klasach w Grodnie, Witebsku, Połocku, nauczał wymowy w warszawskim kolegium szlacheckim i wreszcie był 5 lat penitencjarzem w Rzymie. Po powrocie do kraju był rektorem kol. w Nowogródku i Żodziskach. Kasata zakonu zastała go na stanowisku administratora domu św. Kazimierza w Wilnie. Pozostawił po sobie tragedię „Wzór przyjaźni „Damon i Fincja” oraz wydanie bajek Federa w języku łacińskim. PSB, T III z. 14, s. 37.

Jest pod opieką kapituły suma 26000, testamentem Śp. Żabińskiego prałata, zapisana na altarię św. Trójcy którą wraz po jego śmierci w roku 1650 biskup Tyszkiewicz rozdzielił na dwie altarie, z tych jedną posiada ks. Stanisław Ryłko, drugą ks. Kuczewski. Ks. Ryłko zakłócił kapitułę żądając złączenia dwóch altarii w jedną, za rewizją przewielebnego Collegium uzyskał dekret w Konstystorzu Żmudzkiem, od którego kapituła do przewielebnego Kollegium apelowała.

Wykaz skrótów:

bp	Biskup
JKM	Jego Królewska Mość
JM	Jego Mość
JMP	Jego Mości Pana-i
JP	Jaśnie Pana-i
JW.	Jaśnie Wielmożnego
JWJP	Jaśnie Wielmożnie Jaśnie Pana-i
JX	Jaśnie Księdza
ks.	ksiądz
pet.	petyhorskiego
płk.	pułkownika
pow.	powiat-u
XX	Księża
WJP	Wielmożnie Jaśnie Pana-i
WKL	Wielkie Księstwo Litewskie
woj.	województwa

III.1 Indeks geograficzny

- Abramowszczyzna, wieś 95
Abramy 23
Adzieraki, wioska 38
- zaścianek 32
Adzituny 92
Akartele 92
Alechandrycz 46
Alokxa 20
Alokxa, karczma 16
Ananicze 100,103,104
Ancikuda, jezioro 75
Androny 70
Andrukańce 20
Andruszyski 28
Andrzejki, wieś 52
Antonow alias Antonopol, folwark 70,78
Antuchy 76
- folwark 70
- wieś 70,75
Awłasy 70,103
Aziewicze 106
Babicze 92
Badzienie 52
Bajardmowicze 79
Bajardmowicze, wieś 90
Bajkowszczyzna, folwark 46
Bakowicze 70
Bakszty 79
- dwór 79,86,91
- staw 86
Bale 28
Bałaszy, wieś 39
Baraniszki, zaścianek 100,105
Baranowszczyzna 70
Barany 70
Barany 92
Barańcy, wieś 39
Bartniki 92
Batoryno, jezioro 55,60
Berejszyki, karczma 64
Berezówka, jezioro 75
Berezówka, młyn 77
Berezówka, karczma 56
Biała Woda 92
- jezioro 94
Biała, jezioro 75
Biała, wieś 52
Białowczykza, folwark 58
Biały Dwór, folwark 46
Bibki, wieś 106
Biciejkiszki, zaścianek 92
Biedunki 23
Bielawin, zaścianek 52,57
Bierwiakowo 70
Bierwiet, rzeka 76,103
Bilcewicze 39
Birkowszczyzna 36
- dwór 32
- staw 36
- młyn 36
- cerkiew 32
Bliźniki, folwark 23
Błada, jezioro 55
Błotniki 79
Bniewicze 28
Bobowniki 95
Bobrowszczyzna 92
Bohaćki 79
Bohdaniszki, folwark 46
Bohdanowka, rzeka 44
Bohdanów, dwór 39,44
Bojarska, wieś 52
Bojary 20
Bojary, par. Kobylnik 23
Bojaryszki, zaścianek 46
Bojki, rzeka, 94
Bolkowszczyzna 79,89
Bołduczyca, jezioro 49,50
Bołduk, jezioro 49
- wioska 46
Bołosza, dwór 20
Bołtouhy 79
Borejszuny 20
- jezioro 21
Borejszycha 79
Borejszyski 28
Borezówka, rzeka 56
Borodzin, zaścianek 39,43
Borodzino 100
Borowy, zaścianek 32
Borowy, zaścianek 39
Borówki 70
Bortniki 79
Bortniki, zaścianek 62

Borisy 79,90
 Boszków, wieś 57
 Braśław, miasto 74,75
 Brukaniszki 20
 Bryle 58
 Brzegowe 79
 - wieś 90
 Bucirmy 92
 Budy, zaścianek 39
 Budzie 70
 Budziłki, dwór 65
 -wieś 68
 Bujaki, karczma 65
 - wieś 67
 Bujańce 106
 Bujki 79
 Bujki 92
 Bujwidy 28
 Bujwidze, kościół 17,18
 Bundziszki 16
 Burlbliszki, zaścianek 16
 Butrymów I 39
 Butrymów II 39
 Butwiłowszczyzna 70
 Butwiły 70
 Bystrzyca, dwór 16
 - miasteczko 16,17,18
 - kościół 62, 93
 - młyn 18
 - staw 18
 Chaciły 76
 Chacki, wieś 79,90
 Chadany 58
 Chmyłki 79
 Chociłki, wieś 79,87
 Chociłowicze, wieś 65
 Chociły, wieś 100,103,105
 Chodni, wieś 39,44
 Chodoży, folwark 52
 - wieś 52
 Chojeckowszczyzna, zaścianek 65
 Cholopki, wieś 39
 Chołopy 79,90
 Choniewiczze 80
 Chożów, kościół 41
 Chrapacze 19
 Chwalewicze 23
 Chwalewicze, wieś 79,87
 Chwaszczawka, karczma 52,56
 Chwiedziewiczze 79
 Ciabuty 28
 Cielaki, wieś 52
 Cielaki, wieś 71,78
 Cieletnik 28
 Ciereszki, wieś 32
 Cimoszkowszczyzna, folwark 52
 Cinciewiczze, wieś 39
 Ciopły 71
 Cirluki 23
 Ciwoniszki zaścianek 46,51
 Cuciszki, zaścianek 100
 Cucki 28
 Cuksze 23,26
 Czapielszczyzna, zaścianek 32
 Czarna Łuża, karczma
 78,80,85,88,89,90
 Czarnochwostwo 39
 Czartowskok, zaścianek 46
 Czechy 20
 Czechy 23
 Czechy, wieś 62,64
 Czećwierć 23,71,75,76,105
 Czećwierć, jezioro 25,75
 Czelej 71
 Czeremeszniki 71
 Czerenki 71
 Czerniaki, wieś 79,87
 Czerniata, folwark 52
 Czerniata, jezioro 55
 Czerniaty 28
 Czerniaty, wieś 56
 Czerniołuza, karczma 64
 Czernki, wieś 76
 Czerwony Dwór 32,37
 - staw 36
 Czeszuny 71
 Czewniszycza, wieś 52
 Czopaniszkki, zaścianek 46
 Czortek, jezioro 55
 Czorty, wieś 71,75
 Czuczelica, folwark 52
 Czupryny, wieś 52
 Czurlonie, dwór 80,86,87,90
 - staw 86
 - młyn 87
 Czyczele 28
 Czyżowice, wieś 39
 Damucie, wieś 46
 Daniłowicze 57
 Daniowce 28

Daniszew, kościół 42,97,99,107
 Daszek, wieś 77
 Daszki 100,105
 Daszki 71
 Daszki Wielkie 23
 Dauciuny 20
 Dawidki, wieś 32,37
 Dawzdnia, wieś 52
 Dąbrowczyzna, dwór 28
 Dobotówki 95
 Dobrowicze, wieś 32
 Dobrowlany, dwór 80
 Dobrówka, wieś 32
 Dolina, zaścianek 20
 Dołhinów, kościół 35
 Dołża, folwark 71,75,78,103
 Dołżyk, jezioro 75
 Domaradziszki 80
 Dowaryszki 16
 Dowjaciszki, zaścianek 46
 Drewnie 20
 Drobyszcze 100,105
 Drozdy 95
 Dubek, folwark 106
 Dubiszcze 80
 Dubki, zaścianek 65
 Dubniki 28
 Dubniki 80
 Dubonie 23
 Dubotówki, cerkiew 107
 Dubrowlany, dwór 86
 Duda, karczma 63
 Dudy 92
 Duki, wieś 100,102,104
 Dukowo, błoto 102
 Dumble, jezioro 77,102,105
 Duniłowicze, kościół 55
 Dworzany, wieś i folwark
 100,103,104,105
 Dworzany, wioska (bp. Naruszewicza)
 46
 Dworzany, wioska (JW. Hylzenowej)
 46
 Dworzyszcze 28
 Dybunki, wieś 95
 Dziadorakowszczyzna, zaścianek 46
 Dziakiszki, folwark 28
 Działków 78
 Działowszczyzna, zaścianek 32
 Działków, folwark 71
 - wieś 71
 Dziedzicze, wieś 39
 Dziemianka, zaścianek 46
 Dziemianowicze 80
 Dzienisowszczyzna, folwark 71
 Dzierewianki, wieś 71,75
 Dziewica, rzeka 103
 Dziewica, jezioro 76,77
 Dziewie, jezioro 77,102,103,104
 Dziewietnie alias Kuropol 71,76,78
 Dziewiętnie, dwór i wioska 95
 - młyn 98
 - staw 98
 Dziuszki 71,104
 Dżowoszek, zaścianek 92
 Dżwiłany, wioska 46
 Ejćwiły, wieś 106
 Epuszyn 20
 Filipki, wieś 32
 Filipowce 28
 Franopol, dwór 28
 Gajluny, wieś 47
 Giedziewicze, wieś 32
 Giemeryszki, zaścianek 92
 Gierki, zaścianek 3238
 Giermaliszki, zaścianek 16
 Gierwiaty, kościół 64,66
 Giniuszyszki 28
 Girniki 80
 Girucie, wieś 47
 Giry, dwór i wieś 95
 Giry, okolica szlachecka 95
 Giryńny, wieś 52
 Gliniszcze 92
 Głęboczyca, jezioro 75
 Głudzowszczyzna, zaścianek 32
 Gościniec Połocki 35
 Goza, dwór 62
 - karczma 63
 - wieś 62
 Gozcieńka, rzeka 63
 Gozdikany 20
 Gozgowszczyzna, zaścianek 47
 Grąbienieta wieś 91
 Grumbienieta 80
 Grykany 28
 Gryliki 80
 Grzybowszczyzna 23
 Gubernia 71
 Gubieza, jezioro 85

Gubieza, karczma 80,85,88,89
 Gubioza, karczma 64
 Gudeliszki, zaścianek 47
 Guygi, zaścianek 47
 Hanuta, dwór 95
 - młyn 98
 - tartak 98
 - cerkiew 95
 Hanutka 80
 Harydowczyzna 58
 Hatowicze, wieś 52
 Hejbowszczyzna 23
 Hlebionki, wieś 32,,37
 Hlebiszki, folwark 47
 Hliniszczce, folwark 80,88
 Hłdowskie, jezioro 75
 Hłodowo 71
 Hoduciszki kościół 49,51,105
 Hołodnicze, wieś 80,85,87
 Hołowatki 20
 Hołubockie, jezioro 25
 Horanie 23
 Horanie 71
 Horanie, wieś 80,87
 Horbaczewszczyzna, zaścianek 32
 Horby, wieś 52,57
 Horkole, folwark 95
 Horodniki 71
 Horodyszcze 29
 Horodyszcze, wieś 32,38
 Horodziłowicze, wieś 32
 Horszenicze, dwór 80
 - wioska 80
 Horydowicze, wieś 39
 Hruzdów, cerkiew 59
 Hrydzki 71
 Huby, dwór 39
 Hudociszki, kościół 101
 Humieniki 23
 Huski 80
 Huszczy 23
 Hutory 71
 Hwozdowicze 28
 Iczionówka, karczma 64
 Ilia, kościół 35,41,43
 Inbciszki 100,102,103
 Iskrzyn, folwark 53
 Iwański, folwark 53
 Iwaszkowszczyzna, zaścianek 29
 Iwaszynowicze, wieś 32
 Iza 95
 Izury 92
 Jacewicze 100,105
 Jackewicze, folwark 32
 Jackewicze, okolica szlachecka 39
 Jwoncewicza, wieś 39
 Jackewicze, wieś 32
 Jackuny, wieś 47
 Jadowicz, zaścianek 53
 Jakowicze 23
 Jakowiszki 29
 Jakowiszki, zaścianek 92
 Jakubiszki 92
 Jakubowskie alias Licha Swadźba 71
 Janiewicze 80
 Jankowicze 71
 Janow, zaścianek 47
 Janowo, zaścianek 47
 Janukowicze 80
 Jarmolicze 95
 Jarzew 29
 Jasień 92
 Jasiew, dwór 24,77
 Jaskułdowszczyzna 23
 Jatorzyce, wieś 95
 Jatówka, karczma 77
 Jawaniszki, zaścianek 47
 Jazguny 23
 Jaziew 77
 Jazówka 77
 Jelenia, karczma 95
 Jeny 23,26
 - młyn 26
 Jerechy, wieś 33,36
 - staw 37
 - młyn 37
 Jeziorki, karczma 75,78
 Jeziorkowskie, jezioro 75
 Jęczek, zaścianek 32
 Jędrzejowice, folwark 106
 Jodowce 29
 Jodzia 80
 Juchnowicze, wieś 40
 Juchnow 76
 - dwór 71
 Judki, wieś 53
 Junki, wieś 71, 78,
 - karczma 77
 - młyn 77
 - staw 76

Juryzdyka, wieś 95
 Juszkiewicze, cerkiew 59
 Juszkiewicze, wieś 53,57
 Juskowszczyzna 24
 Kabajły 71
 Kacianowicze 62
 Kaczarchy 58
 Kaduk 71
 Kaduki, wieś 75
 Kaliniszki 29
 Kalinówka 53
 Kamionka, karczma 87
 Kaniabicze 29
 Kapa, karczma 56
 Karabany 24
 Karakulicze 81
 Karklince, wieś 47
 Kasuta, dwór 40
 - staw 42
 - młyn 38
 Kaszyce 71
 Kaznodziejszki, zaścianek 47
 Kącienięta 81
 Kączany 53
 Kiejmina, jezioro 94
 Kiemieliszki, kościół 17,18,22
 - wieś 20
 Kiemsy 24
 Kirelle, wieś 62
 Kisiele, wieś 47,51
 Kliniatki 29
 Kluczatki, wieś 81,89
 Kluszczany I, wieś 47
 Kluszczany II, wieś 47
 Kluszczany, dwór 47
 Kłańsucie, wieś 96
 Kłowsie, wieś 33,38
 Kniahinin, dwór 33
 - wieś 33
 - młyn 36
 - staw 36
 - cerkiew 33
 Kniahininno, jezioro 55
 Kobylnik
 Kobylnik miasteczko 23
 - kościół 49,55,56,59,60,74,77,78,84,
 101,105
 - dwór 24
 Koczanki, wieś 40
 Koczany 53
 Kojła, karczma 64
 Kojry, wieś 78,100,103,104,105
 Kolejowce 71
 Kołodkowskie, jezioro 98
 Kołodna, wieś 81,89
 Kołodno, dwór 81,86,89
 - staw 86
 - młyn 86
 Kołodzieńko, folwark 86
 - dwór 81,86
 - staw 86
 - młyn 86
 Kołowicze 40
 Komaje, miasto 25,28
 - kościół 49, 84,101,104,105
 Komary, zaścianek 40
 Komaryszki 80
 Komaryszki 96
 Komorowszczyzna, dwór 80,86,91
 - staw 86
 Komsin, zaścianek 40
 Koniki, wieś 33
 Konorowo, folwark 72
 Kopacze 106
 Kople 29
 Kopockowszczyzna 40
 Korejkowce, folwark 33,35
 Korewica, rzeka 76
 Korki 81
 Korkożyszki 22
 Korniaczy 81
 Korobki, wieś 65,68
 Korocko, zaścianek 72
 Korowica, dwór 57
 Korowicz, dwór 55
 - folwark 53
 Korszuny, wieś 53
 Korwiele, wieś 40
 Koryby 81
 Koskowczyzna, zaścianek 16
 Kostyki, dwór 33,37
 - cerkiew 33
 Kościeniewiczze, wieś 32,33,35
 Kościeniewo 71
 Kotedzianka, wieś 53
 Kotłowcy, folwark 40
 Kowale 100,105
 Kowale, folwark 33
 Kowale, wieś 47
 Kowale, wieś 53

Kowale, wieś 77
 Kowalewszczyzna 80
 Kowalewszczyzna, zaścianek 33
 Kowalowskie, jezioro 102
 Kowieniów, dwór 33
 Kowzanowszczyzna, zaścianek 47
 Kowzany 81
 Koyły 80
 Kozciuki, wieś 81,87
 Kozianki, wieś 40
 Kozniarki, wieś 106
 Kozicze 96,99
 Koziniec 24
 Kozły 100,103,105
 Kozły, wieś 76,78
 Kraski (Kap. Wileńskiej) 24
 Kraski (WJP Sulistrowskiego) 24
 Kraśnik, jezioro 49
 Krewnie 100
 Kropiwno, folwark 53
 - wieś 53
 Królewce 29
 Królewiec 61
 Króliki 58
 Krucie 53
 Kruki 29
 Krunie 96
 Krushło, zaścianek 33
 Krynica 92
 Kryniczna, rzeka 67,68
 Krzywe Sioło 44
 Krzywicze, dwór 33,38
 - staw 37
 - młyn 37
 Krzywonosy 24
 Krzywonosy, wieś 65,68
 Krzyżeliszki 20
 Kubarki
 Kubarki, dwór 72
 - wieś 72,76
 Kuchalskie, wieś 53
 Kuciek, wieś 90
 Kuciszki, zaścianek 90
 Kuczmicze 24
 Kuczynszczyzna, zaścianek 71
 Kućki 80,90
 Kudziuny, wioseczka 16
 Kugiszki, folwark 29
 Kujele, wieś 80
 Kulbaciszki, zaścianek 47
 Kulbaczyn, folwark 40
 Kulesze, dwór i wieś 96,99
 Kulesze, wieś 33
 Kuliki 59
 Kulikiny, wieś 57
 Kułakowo 72
 Kumiełszczyzna 33,38
 Kundry 72
 Kupa 24
 Kupła, wieś 65
 Kupła, zaścianek 96
 Kupreliszki, dwór 94
 - folwark 92
 Kurcze, wieś 106
 Kurkule 80
 Kurkulów, wieś 89
 Kurmiele, wieś 106
 Kurnickie 92
 Kurniki 81
 Kuropole 104
 Kursiewiczze 72
 Kurtowska, rzeka 103
 Kurty 76,100,103,105
 Kuryłowicze 72
 Kurzeniec
 Kurzeniec, kościół 35,55, 56,84,97
 Kurzeniec, miasto 39, 40,43,45,98,99
 Kusie, wieś 33
 Kutaliszki, zaścianek 29
 Kuzice 71
 Kuźmicze 71
 Kuźmicze, wieś 40,43
 Kuźmiszki 96
 Lachowicze, folwark 53
 - wieś 53
 Lebedziów, kościół 41
 Lemiesze 96
 Leonki 29
 Leonowicze, wieś 81,85
 Leski 24
 Leski, wieś 53
 Leszczenięta, wieś i karczma 96
 Leszczyńskie 59
 Leśnik, zaścianek 40
 Leweliszki 92
 Lilejki 29
 Linkowszczyzna 24
 Lipki, zaścianek 16
 Lipnickie alias Koszatowszczyzna 72
 Lipniewicze, zaścianek 40

Lipniki, wieś 72,78
 Litiwiany 94
 Litwiany, dwór 16
 - wieś 16
 - staw 18
 - młyn 18
 Litwinki, wieś 100,104,105
 Ltonincze 29
 Ludwików 53
 Luszczyki 81
 Łabudzie, folwark 62,64
 Łabudzie, wieś 64
 Łapiniów, folwark 105
 Łapowojnia, rzeka 67
 Łasiszki, zaścianek 47
 Łaskiszki, zaścianek 72
 Łasza, zaścianek 16
 Łaźniki, wieś 81
 Łocewicze, wieś 33
 Łodosie 29
 Łohwinie 72
 Łohwiny 53
 Łokacze 96
 Łokciany, wieś 47
 Łoposie 53
 Łoposie alias Kuropole, folwark 72
 Łoposie, wioska 72
 Łopucie 29
 Łopuny 29
 Łosie 92
 Łotki, wieś 33
 Łotwa 53,56
 Łotwa, jezioro 55
 Łowcy 29
 Łoza 105
 Łoźniki 81
 Łuczaje, kościół 55,56,74
 Łuczajka, rzeka 76
 Łuh, folwark 106
 Luhowy, błoto 76
 Łukaszewicze 81
 Łukaszewszczyzna 29
 Łuki 81
 Łukianowicze, wieś 53
 Łuksze wieś 90
 Łukszy 81
 Łuszczyki, wieś 89
 Łuzy, wieś 53
 Łycewicze 81
 Łyntupka, rzeka 51
 Łyntupy, miasto 46
 - kościół 63,84
 - staw 50
 Łytojcie, wieś 65
 Łyżycza 53
 Macewicze 81
 Macewicze, okolica szlachecka 96
 Maciasy, wieś 33
 Macki 53
 Mackowicze, folwark 29
 - wieś 29
 Macuty 100,105
 Makarowo 72
 Makarowszczyzna 72,77
 Makarycze 81
 Malarka 20
 Małmyhi 40
 Małyszki, cerkiew 59,60
 Małyszki, wieś 33,37
 Małyszki, wieś 57
 Mamule 100,103,104,105
 Manichy, wieś 33
 Mańkowicze, cerkiew 25
 Mańkowicze, dwór 72,78
 - młyn 77
 - staw 76
 Marcjanów 75,76
 Marcjanów, folwark 53
 - wieś 53
 Marcjanów, folwark 72
 Marguciszki 20
 Markiany 29
 Marków, kościół 97,99
 Markuny, wieś 62
 Masiejki, zaścianek 65
 Maslaniki, wieś 47
 Matyszki 53
 Męczenięta, dwór 72
 Miaczki, wieś 53,56
 Miadziolica, rzeka 55,56
 Miadziół Nowy, miasto 25,52,53,57,99
 kościół 59,60,74,101,102,104,105
 - cerkiew 59
 Miadziół Stary, kościół 58, 74,101
 Miadziół, jezioro 55,60
 Miadziółka, rzeka 75,76,77,78,103,104
 Miasteczko, wieś 72
 Miastro, jezioro 55,56,58, 60
 Michale 24
 Michaliszki miasto 61,68

- dwór 62
 - kościół 22,66,84, 88,93,108
 Michnicze 72
 Michnicze 81
 Mickiewicz, wieś 33
 Miedzieniszki 62
 Mieguny 29
 Mietynia, rzeka 42
 Migdatowczyzna, zaścianek 53
 Mikitki 24
 Mikulska, wieś 53
 Mikulskie, wieś 56
 Mikułki, zaścianek 47
 Milowszczyzna 81
 Milowszczyzna, wieś 91
 Miłajszuny 62
 Miłaniszki, folwark 62
 Miłucie, wieś 96
 Minary, zaścianek 92
 Mińsk 35
 Misuny, wieś 53
 Miszuty, zaścianek 96
 Młynarze 24
 Młynarze, zaścianek 62
 Mniskie 72
 Mochowicze, wieś 53
 Mohiłówka, karczma 96,99
 Mokrzyca 24
 Moldziewicze 29,105
 Moncewicze 29
 Moracze 24
 Mordasy 96
 Moskaliszki 100,104
 Moszczyzna 53
 Mościany, wieś 47
 Mowczany, wieś 53,55,59
 - młyn 56
 - staw 55
 Mozokowczyzna, wieś 53
 Możejki 100,103
 Możejskie Wielkie, jezioro 102
 Mszarnik, jezioro 49
 Muciasy, wieś 38
 Mularze 81
 Mularze I 29
 Mularze II 29
 Muła, dwór 96
 Mumiszki 24
 Murawczyzna, folwark 59
 Mycienięta 81
 Myszkowczyzna, zaścianek 53
 Myszlan, zaścianek 62
 Nabylica, karczma 33
 Napraśnica, karczma 33
 Narocz, jezioro 55,60
 Narocz, rzeka 96
 Narocz 99
 - karczma,96
 - folwark 96
 - cerkiew 96,99
 - młyn 98
 Narucie 100
 Naruń 105
 Necki 81,89
 Nerejsze 81,90
 Nidziany, wieś 16
 Niechwiedy, wieś 106
 Niedroszle, zaścianek 65
 Niekasieck, folwark 53
 Niepotrzebnica, karczma 33,37
 Niestaniszki wieś 65,67,68
 - staw 67
 - kościół 65, 84,87, 107
 - dwór 65,68
 - folwark 65,68
 Nieściorki, wieś 33
 Niewiarowicze 81
 Niewiary 59
 Niewiaryszki 100,103
 Niewiery 60
 Nieżyłiszki 47
 Nikraszuny 20
 Niwki, folwark 33
 Nizulicze 81
 Nizyliszki, zaścianek 47
 Norkiewicz 29
 Noroty 81
 Nowe Siedlisko 92
 Nowosiółki, wieś 40
 Nowosiółki 29
 Nowosiółki 63
 Nowosiółki 81
 Nowosiółki, wieś 106
 Nowosiółki, wieś 33
 Nowosiółki, wieś 88
 Nowosiółki, wieś 96
 Ochomnie, wieś 53
 Ockowicze 29
 Odkup, zaścianek 33
 Oficeryszki, wieś 47

Ogrodniki I, wieś 40
 Ogrodniki II, wieś 40
 Okiety 24
 Okunnik, jezioro 49
 Okuszkowo, wieś 106
 Olechniszki, dwór 100,103,105
 - kościół 100,103,105
 - wieś 100,103
 Oleszki 82
 Olkowicze, kościół 35
 Olsiewicze, folwark 54
 Olsiewicze, wieś 54
 Olsza Mała 100,105
 Olsza Wielka 100,105
 Olszańskie, jezioro 102,103
 Olszew, dwór 81,86,90,91
 - młyn 86
 - zamszarnia 86
 - folusz 86
 Olszewskie 24
 Olszyca, rzeka 103
 Olszyn, zaścianek 47
 Ołksna I, zaścianek 47
 Ołksna II, zaścianek 47
 Ołksna, rzeka 51
 Ordziejówka, rzeka 38
 Orpa (JP Sliźnia) 33
 Orpa (JP Solkoszuka) 33
 Orszewicze, dwór 88
 Orszewicze, jezioro 85
 Orzechowo, jezioro 55
 Orzej 24
 Osienkiszki, zaścianek 92
 Osipowicze, wieś 40
 Osowiec, wieś 34
 Osowo 82
 Ostaszków, folwark 33,37
 Ostrowlany 82
 Ostrów, cerkiew 59
 Ostrów, dwór 54,56
 Ostrów, dwór 96
 Ostrów, zaścianek 54
 Oszmiana 17,35,42,43,49,59,67,68
 ,74,75,84,85,93,98,108
 Oszmiana, rzeka 68
 Oszmianiec, folwark 106
 Ościukiew, jezioro 102
 Owiany, wieś 62
 Owieczka, karczma 77
 Ozarcie, wieś 53
 Ozarki, wieś 54,56
 - młyn 56
 Ozierodowicze, wieś 34
 Packiewicze 54
 Palestyna, dwór 62
 - młyn 62
 - wieś 62
 Pankiszki, zaścianek 93
 Paraski 73
 Parcianki 73
 Parnawska, góra 98
 Paszkowszczyzna, folwark 34
 Paszkuny, wieś 82,88
 Pauksztety 30
 Pazdziutki 73
 Pażynki, wieś 54
 Piczkury 54
 Pieczonki 59
 Pieleka, dwór 47
 - folwark 47
 Pielka, rzeka 42
 Piergodziszki, zaścianek 47
 Pieszkowce, wieś 47,51
 Pietrachy 73
 Pietraszyszki, zaścianek 48
 Pietrowszczyzna, dwór 73
 - zaścianek 73
 Pietrucie, wieś 47
 Pilim, zaścianek 47
 Piłcie, wieś 107
 Piłowicze, folwark 107
 Pinianiszki 20
 Plebański, folwark 75
 Plikowicze 44
 Pmiaty, wieś 34
 Pobole, wieś 63
 Pobrzezie, zaścianek 34,37
 Podedworze, zaścianek 34
 Podhorodziszczce, okolica szlachecka 40
 Podkaczerki, zaścianek 54
 Podkrzywicze, dwór 34
 Podlipiany 20
 Podlipie, zaścianek 96
 Podolanie 24
 Podolce 93
 Podowojki, wieś 107
 Podstarzynie Świrskie 107
 Podstarzynie, folwark I 107
 Podstarzynie, folwark II 107
 Podworzańce 63

Pogorzelszczyzna, folwark 96
 Pokrowszynie 30
 Polany, dwór 65,68
 - wieś 66,68
 - karczma 68
 - staw 67
 Polany, dwór 93
 - młyn 94
 - staw 94
 Polesie 47
 Polesie, dwór 47
 Połchuny, wieś 47
 Połock 26,37,94
 Pomsze 24
 Ponizany, wieś 107
 Popieleka, bagno 50
 Popieleka, zaścianek 47
 Popiszki, folwark, wieś 93
 Popowce 30
 Popowce, dwór, wieś i karczma 96
 Porsa jezioro 42
 Porsa, dwór 40,45
 Postarzynie, wieś 66
 Postawy, miasto 25,35, 49,56,59,
 66,67, 68,72, 74,75,76,77,78,
 84 ,93,94,102,103,105
 - kościół 55, 70,101
 - klasztor 73
 - staw 75
 - młyn 77
 - papiernia 77
 - cerkiew 101
 Potrebicze 82,90
 Potujany 54
 Pouilence, wieś 61,64
 Powieniszki, zaścianek 48
 Pozborce 82
 Pracuły, wieś 107
 Preny 21
 - staw 22
 Prudniczki, wieś 34
 - staw 37
 - młyn 37
 Prudniki, folwark 57
 Prudniki, wieś 54
 Prudziszcze, zaścianek 48
 Przegrodzie alias Roda, folwark 54
 Przegrodzie, wieś i karczma 56
 Przewoźnik, wieś 16
 Przewoźniki 73
 Przoszki, zaścianek 54
 Ptuzy, 54
 Pucharce, wieś 77
 Pucialiszki 30
 Puhacze, wieś 57
 Puharce 73
 Pukienie, wieś 40
 Pustelnik, zaścianek 48
 Puskary, wieś 73,75
 Putrycze, wieś 34
 Rabieki 73
 Rabieki, wieś 75
 Rabuń 36
 - dwór 34,38
 - staw 37
 Racewicz, dwór, wieś, cerkiew 96,98,
 Racki 73
 Raczany, wieś 48
 Radziewczyzna, zaścianek 93
 Radziusze, wieś 66,67
 Rakowszczyzna 82
 Ramojki 30
 Rapiszki 54
 Rapiszki, zaścianek 48
 Rasło, wieś 107
 Ratowce, wieś i folwark 57
 Ratowice, folwark 54
 - wieś 54
 Ratówka, rzeka 57
 Razočki, wieś 54
 Reutka, dwór 96
 - młyn 98
 Rodziewicz, cerkiew, karczma 96,99
 Rogalewszczyzna 30
 Roganiszki, zaścianek 48
 Rokity 100,103,104,105
 Rolicze 82
 Rolicze, wieś 90
 Romaniszki, dwór 48
 - staw 50
 Romaniszki, zaścianek 16
 Romanowszczyzna, zaścianek 54
 Romaszkievicze 30
 Romelki 73,75,78
 Roskosz 24
 Rotkiewicz, wieś 107
 Rozalin 30
 Rozanów, folwark 54
 - wieś 54
 Rożki 54

Rożki 59
 Rubież 100,103,104,105
 Rudaki, wieś 66,68
 Rudakowo, jezioro 60
 Rudnia, zaścianek 40
 - staw 42
 - młyn 42
 Rudnia, zaścianek 48
 Rudoszany 24
 Rudzie 100,105
 Rudziewicze 54
 Rudziszki, zaścianek 48
 Rudziszki, zaścianek 63
 Rusaki 103
 Rusaki 30
 Rusaki 73,76
 Rusaki, wieś 54
 Rusaniszki 30
 Rusiny 73
 Ruskie Siolo, dwór i wieś 96,98,99
 Ruś 61,99
 Rybczany 103
 Rybszczyzna 101,104,105
 Ryga 26,99
 Ryhorki, wieś 40
 Rymśenięta, karczma i wieś 66,68
 Ryten 21
 Ryten 93
 Ryzchory 93
 - dwór 94
 Rzeczki, karczma 34,35
 Rzeczki, miasto 41,44
 Sakowicze, wieś 41,43
 Sawaniszki 101,102,105
 Sawicze 73
 Sawin, folwark i wieś 41
 Sawiszki 93
 - dwór 94
 Scimiękowszczyzna, zaścianek 34
 Semnesz, jezioro 25
 Serenczany dwór 30
 - wieś 30
 Sermesz 24,26
 Serwecz dwór, dwór, cerkiew, wieś 34,
 36
 - młyn 37
 Serwecz, dwór (JP Naruszewicza) 34
 Serwecz, dwór (JP Rakozy) 34
 Serwecz, rzeka 36,37
 Sideryszki, zaścianek 93
 Sidorowszczyzna, zaścianek 34
 Siekorowicze 24
 Sielatki 82
 Sielec 97
 Sielewicze 83
 Sieliszcze, zaścianek 93
 Sieliszcze, zaścianek 97
 Siemianowszczyzna 24
 Siemionki 97
 Sieniaków, folwark 73
 Sieniawszczyzna alias Fierkowszczyzna 73
 Sieniucie, jezioro 85,88
 Sieniucie, wieś 82,88
 Sikuna, karczma 99
 Siomki 83
 Sirocze 93
 Siwce 101,103,105
 Siwce, wieś 75, 76,78
 Skakuny 24
 Skarpowce 30
 Skirele 101,103,104,105
 Skory, wieś 54
 Skrutuczyszki, folwark 48
 Skrydanowo 54
 Skwarcowo, folwark 77
 Slizowo, zaścianek 73
 Sławczenięta 83
 Słobockie, jezioro 17,98
 Słoboda Rabuńska, wieś 34,36,37
 Słobodka 26,83
 Słobodka, wieś 17,19
 Słobodka, wieś, kościół 91
 Słomianka, karczma 68
 Słostówka 38
 Słuczyczna 63
 Smiła, zaścianek 17
 Smorgonie, kościół 107,108
 - miasto 98,99
 Snicienięta, wieś 66,67
 Sobolewszczyzna, wieś 54
 Sobotki, wieś 48
 Sokolec, wieś 107
 Sokotowo, folwark 54,57
 Sołowie 82
 Sołowie, folwark i wieś 101,103,104
 Sopronięta, wieś 66,68
 Sorocza, karczma 63
 Soroczanka, rzeka 94
 Soroczyn 73
 Sorocza, rzeka 63

Sosenka, wieś 34,36
 Soseńskie, błota 36
 Sosnów, cerkiew 25,59,60
 Sowczyn, folwark 73,78
 Sowki 73,78
 Sperzyca, rzeka 102,104
 Spiachlica, rzeka 98
 Spiachła, miasteczko 83
 Spiahlica, dwór, karczma, wieś 97,99
 Spiczki 30
 Spihalszczyzna 41
 Spory Małe I 101,102, 103,104
 Spory Małe II 101
 Spory Małe, folwark (JP Cypriana Mirskiego) 101
 Spory Małe, folwark (JP Franciszka Mirskiego) 101

 Spory Wielkie 101,102,105
 Spory, jezioro 102
 Sporzyca, rzeka 105
 Stachowce, dwór 54
 - wieś 54
 Stanbuciew, folwark 107,108
 Stanczenięta, wieś 66,68
 Stańczyki 83
 Stańczyki, wieś 91
 Stara Wieś 91
 Stara, wieś 83
 Stare Kościeniewicze 34
 Starłycha 82
 Starodubie 82
 Startycha, wieś 90
 Starzynki, zaścianek 34
 Staszkieły 93
 Stołpienięta, folwark 83,88
 - wieś 83, 88
 Strackie Minary, zaścianek 93
 Stracz Borowa, zaścianek 93
 Stracza 66
 - karczma 64
 Stracza, dwór (JP Gizberta) 82
 Stracza, dwór (JP Jacynicza) 82,88
 Stracza, dwór (JP Mikoszynej) 82
 Stracza, rzeka 50,64,67,85,87,88,90
 Straczany, folwark 82
 - wieś 82, 88
 - karczma 88
 Strezy, wieś 41
 Struhalapy 59
 Struna, dwór 48

 Struna, rzeka 51
 Strunojcie, kościół 49
 Strypuny 21
 Studzienica, wieś 57
 Subacze, zaścianek 54
 Subkowszczyzna 83
 Subocz 34
 Subocze, zaścianek 30
 Suchary, wieś 41
 Sucharyszki, zaścianek 48
 Sućki, wieś 34,37
 Sudniki 54
 Sudników, wieś 57
 Surgowszczyzna, wieś 66,68,69
 Surwiliszki, dwór 30
 Surwiła, wieś 90
 Surwiły 82
 Sutoki alias Pierzkowszczyzna 73
 Sutoki, folwark 103
 Sutoki, wieś 34
 Swejginie 83
 Swiduny, wieś 48
 Swirpliszki, zaścianek 48
 Switaliszki, zaścianek 48
 Symanki 73
 Symoniszki, zaścianek 17
 Symonki 103
 Synica, karczma 59
 Syrmeż, folwark 83,90
 - wioska 83,90
 Syrmeżyca, rzeka 86,90
 Syrwatki, wieś 107,108
 Szabanów 73
 Szadziuny 21
 Szarkowszczyzna 73
 Szarkowszczyzna, folwark 101,105
 Szczanie, wieś 97
 Szczebieraki, wieś 41
 Szczerbiszki, zaścianek 48
 Szczkoty, wieś 54
 Szczokotów, folwark 73
 Szczynięta, folwark i wieś 107
 Szemetowaszczycza, dwór 85,90
 - miasteczko 83
 - staw 85
 - młyn 86
 Sziudzienica 54
 Szklenikowo 54
 Szkorody 54
 Szlapy 83

Szmidzionki, wieś 41
 Szostaki, dwór, karczma, wieś 97,99
 Szowany 24
 Szpaki, folwark 101,103,104
 Szudowce, wieś 48
 Szukiszki 83
 Szulniki, dwór 63
 Szurpiki 73
 Szuściny 24
 Szwakszty 78
 Szwakszty, jezioro 25
 Szwarszty, folwark 24,30
 Szydłowicze 24
 Szykniszki, wieś 48
 Szykowicze, wieś 54
 Szyłaki, wieś 83,86,87,89
 Szymaniele, wieś 66
 Szymany 34
 Szymki 59
 Szymkowicze, wieś 57
 Szymkowskie, jezioro 75
 Szyrki 104
 Szyrki, wieś 73,75
 Szyszki 23
 Szytowicze, wieś 41
 Ślepica 75
 Ślepica, jezioro 75
 Ślipki, wieś 34,36,37
 Śłobodka 78
 Śmiałkowszczyzna 83
 Średnie, jezioro 102
 Światło, jezioro 75
 Świetlanka, karczma 77
 Świetlany 99
 Święciany 51
 - kościół 49
 Świły 101,103,105
 Świnka, karczma 56
 Świnka, wieś 107
 Świr Bolkowski, dwór 82, 87,89
 Świr Laskowski, dwór 82,87
 Świr Mordasowski, folwark 82,89
 Świr Ostrochowski, dwór 82,89
 Świr Stackowski, dwór 82,87,89
 Świr, kościół 49,66,74,79,82,97
 Świr, miasto 25,51,64,68,78,79,
 82,84,85,99,108
 Świranki, dwór 93
 Świranki, kościół 17,18,84
 - wieś 21,63,92
 Świrany, dwór 21
 Świrki, folwark 30
 Świrki, folwark 91
 Świrniszcze, jezioro 85,89
 - błoto 85
 Świrpliskie, jezioro 50
 Świrskie, jezioro 85
 Świrzyca, rzeka 87,88
 Świta, jezioro 75
 Świtka, jezioro 103,105
 Świtka, rzeka 103,104
 Świtko, jezioro 102
 Świto, jezioro 102
 Szuszonów 54
 Talewszczyzna, karczma 77
 Taluszany 21
 Tałucie 67
 Tałucie, wieś 66
 Tałucie, wieś, folwark 41
 Tarasewicze 83
 Tarasowczyzna, zaścianek 30
 Targończyzna 93
 Tartak 17
 Tatary, wieś 41
 Tołaje, wieś 83,89
 Tomiszki, zaścianek 48
 Trabszewicze 30
 Trapaty, folwark 41,45
 Trokieniki, wieś 17
 Troskaliszki 103
 Troszczany, dwór 48
 Trubaczy, wieś 41
 Truchanki 59
 Trybuciszki, zaścianek 48
 Tukmicze 93
 Tupalszczyzna, folwark 107
 - 108
 Turły 101,103,104,105
 Turły 76
 Turły, wieś 63
 Turowszczyzna, wieś, folwark 41,43
 Turów Mały 93
 Turów Wielki 93
 Tuszcza, folwark 83
 Tuszcza, rzeka 86,87
 Tuszcza, wieś 68
 Tuszcza, wieś 83,85
 Tuszcza, zaścianek plebani Świr 83
 Tuszcza, zaścianek Sanguszki 83
 Tuszcze, jezioro 85

Tuźba, jezioro 75
 Uhlany, wieś i folwark 97,99
 Urbanowicze, wieś 107
 Urzeczce 97
 Uszaków, dwór i karczma 97
 Uszywce, wieś i karczma 97,98
 Uściejerze 107
 Uścinowicze, wieś 41
 Uśmiedzielskie, jezioro 17
 Uzdygłowicze, wieś 34
 Uzła, dwór 54,55,56
 - wieś 54
 - staw 55
 - młyn 56
 Uzła, rzeka 42,55
 Wałajkuny, wieś 63
 Wałocki 83
 Wańkowszczyzna, dwór 83,87
 Waronicze, wieś 41
 Wartacze, dwór 94
 Wasiliny 73,78
 Waszkowszczyzna 30
 Watuje, wieś 54
 Wądołowszczyzna, wieś 34
 Wądomszczyzna, zaścianek 35
 Welukowszczyzna 30
 Werezata, dwór 54,55,56
 - staw 55
 Werezata, rzeka 55
 Weywerowo, jezioro 75
 Węgliszki, zaścianek 30
 Wiażowczyzna, zaścianek 30
 Widły, zaścianek 48
 Widze, kościół 74,78
 Wieliczki, wieś 48
 Wierebie 83
 Wierenki 24
 Wiesioty, zaścianek 41
 Więcewicze 83
 Wilejka, miasto, dwór 41,45
 - młyn 43
 Wilia, rzeka 36,37,38,43,45,55,61,63,67
 ,68,86,108
 Wilno, miasto 17,18,21,35,42,43,49
 60,61,63 ,66,67,68,84,85,94,
 ,97,98,99,108
 Wirauje 59
 Wirdaszyszki, zaścianek 48
 Wistucha, karczma 56
 Wiszniew, dwór 83,86,87,90
 - wieś 83
 - staw 86
 Wiszniewskie, jezioro 85
 Wnuki 59
 Wojdaciszki, dwór 17,19
 -staw 18
 Wojdzienie, wieś 97
 Wojstom, wieś 87,97,99
 - dwór 97,98
 - kościół 42, 84, 95,108
 - karczma 97
 - młyn 98
 - staw 98
 Wojszkuny, wieś 48
 Wołczyn, folwark 83
 Wołek 59
 Wołkałata, kościół 57
 Wołki 73
 Wołkołata, kościół 35,36,55
 Wołochy 73,76,103
 Wołocki, wieś 87
 Wołoczki, wieś 35
 Wołoczyn, folwark 90
 Wołodki 101,103,104, 105
 Wołokowszczyzna staw 42
 - młyn 42
 Wołoski, wieś 35,37
 Wołżyńskie, jezioro 75
 Wordziany 21
 Worniany, kościół 17,18,63,93
 Worona, karczma 108
 Woroniec, dwór 73, 75,76
 Woroniec, jezioro 75
 Woronowszczyzna, folwark
 101,103,104
 Woroszyłki 83
 - wieś 91
 Wotok, zaścianek 55
 Wycholenięta, dwór, karczma i wieś 66
 - zaścianek 66
 Zabieliszki, zaścianek 66,67
 Zabłocie, folwark 66
 Zabłocie, folwark 97
 Zabłotczyzna, dwór i wieś 35
 Zabrodzie, wieś 103
 Zacharowszczyzna, folwark 74
 Zadziejew, miasto, 25,31
 77,101,102,104,105
 - dwór 101
 - kościół 74, 100

Zahackie, jezioro 102
Zahacz, folwark 101,104
- wieś 101,103,105
Zajezerze, zaścianek 93
Zakołodzkie, jezioro 98
Załocki, wieś 35, 36,37
Zamosze, zaścianek 55
Zamoście, folwark i wieś 97
Zanarocz, cerkiew 25,59
Zanarocz, jezioro 25
Zaniewicz 55
Zaprudzie, folwark 55
Zaścianek Kurłowski 101
Zaścianek Sperski 101
Zaświrz, miasto 25,26, 83
89,90
Zawidzienięta 84,87
Zawielce, wieś 69
Zbaniszki, zaścianek 48
Zdzenowiszki, wieś i karczma 66
Zielona, karczma 56
Zielonki, wieś 48
Zimodry, wieś 41
Znacharowszczyzna 84
Znachary 84
Zukojnie 93
Zurychy, wieś 41
Zusta, karczma 97
- młyn 98
Zusta, rzeka 99
Żaki, bagno 50
Żarci, zaścianek 48
Żardele 30
Żarnosieki, zaścianek 48
Żarskie 30
Żary 24
Żeladzie Górne 84
Żeladzie, kościół 22, 49,84,93
Żodziszki, miasto 68,87,107,108
- kościół 66,84,97, 99,106
Żolki 83
Żołędziów, karczma 105
Żołhy 59
Żółtki, wieś 41
Żuki 74
Żukowicze, wieś 35
Żukowszczyzna, folwark 30
Żusiny 21
Żwerblowszczyzna 30
Żweretowczyzna, zaścianek 30

Żyguny 30

III.2 Indeks osób

Abrahamowicz 17,
Abramowicz 20,22,35,40,41,93
Adamowicz 106
Barst Kazimierz 23
Bohuszewicz 16,20,22
Bruniewski Tadeusz 27
Brzostowski 16,18,20,21,22,46,61,62,
63,66,84,93
Buchowiecki 62,63
Buczyński 80,82,89
Burzyński 42,83,84,95,96,97,98,99
Charewicz 33,37
Chmielewski 41
Chodźko 32,33,34,37,38,95,96,97
- Ignacy 109
Chojecki 47,90
Chomiński 26,47,78,79,80,81,
82,83,85,86,89,90,91,95,96
- Konstanty i Anna 23, 24
Chomski 28,29,72,73
Chrzanowski 80,81,82,87,88,89
Cidzik Marcin 45
Ciwński 24,34
Czechowicz 29
Czechunicz 28,29
Czyż 17,47,66,93
Danilewicz 52,53,54,55,56
Daszewski 62
Dąbrowski 53,54
Dmuhowski 24
Eliasz 60
Giedrojć 23,24
Gizbert 64,80,82,83,88,89
Głębocki 41
Gąsiewski 92,93
Gozewicz 62
Grastowy 40
Grzymajt 54
Górskich 66
Hałki 59,60
Hatko 52,53,54,55
Hołub 40,41,43
Horain 32,33,34,35,36,41
Hramowicz 39
Hylzen 46,47,48,50,51,84
Jankowsji 73
Jacynicz 80,81,82,88
Jaczynic 66
Jurah 46,47,48
Jurażyna 81,82,87
Jurewicz 92
Karabanowicz Tadeusz 24
Kaszelewska 54
Kiełbsz 52
Kiełczewski 95
Kiełpsz 25,70,71,72,73,78
Kleczkowski 39,40,41,43
Klimański
23,24,26,70,71,72,97,106,107
Kociel 39,40,41,96,97,99
Koft 40
Komar 99
Kontrym 39,40,41,42,44,45
Korsak 47,92,93,94
- Leon 16,17,18
Koszczyk
52,53,54,55,58,59,60,72,74,101,106,
107,108,109
Koszyk 25
Kościałkowski 59,74,101
- Tadeusz i Anna 23
Koziełło 28,29
Kuczewski Piotr 69
Kuczewski 110
Kulwiec 97
Kurłowski 101
Laskarys 65,66,81,95,97,106,107,109
Lichodziejewski 24,103,104
Lipiński 101
Lubichoński 83
Lubińskich 101
Łabuński 20,93
Łopaciński 95
Mackiewicz 40
Malinowski 101
Mąstowicz Ignacy Wawrzyniec 105
Mikosza Młodszy 92,93,94
Mikosza Starszy 92,93,94
Mikosza Wojskowicz 92
Mikoszyna
64,66,80,82,83,84,86,88,89,93
Mirscy 101
Możejko 52,53
Naruszewicz 33,34,35,46,47,48
Niedroszlański 66
Niewiadomski 65,66,67,109

Niewiarowicz 46,66,107,109
 Niewiarowicz Józef 91
 Niewierowicz 32
 Nornicki 53,54,55,56,59
 Ogiński 55,74,95,97,98,99
 Ołhamowicz Jakub 62
 Oskierko 24,26,32,33,34,37,
 54,55,56,73,74,84,101
 - Marcin i Teresa 23
 Oskirski 28
 Pac 32,33,34,35,40,41
 Pietraszkiewicz Bartłomiej 51
 Piewunicz 54
 Pilimański 24
 Poculikowski 63
 Podherecki 106
 Poźniak Maciej 57,58
 Prószyński 48, 93
 Pruszyński 20,21,22
 Przeński 52
 Przesiecki 20
 Przeździecki 62
 Radziwiłł
 21,24,29,39,41,47,48,62,63,92,93,98
 Rahuz 32,34
 Rodziewicz 32,33,34,36,43,99
 Rokicki 96,97,98
 Romer 40,42,55,84,97
 Równowicz 53
 Ryłko Stanisław 110
 Sadiwski 24
 Sadowski 101
 Sanguszko 65,66,67,68,79,80,81,82
 ,83,84,86
 Sawicki Józef 24
 Sieroty 32
 Skarbek 96,98
 Słodź 24
 Sołohub 34,36,37
 Sperscy 100,101
 Stankiewicz Dominik 64
 Sulistrowski 24,26,28,29, 49,79,80
 ,81,82,83,85,86,87,89,90
 Sumiński 24
 Szymanowski Bonifacy 99
 Szyszka 23
 Szyszło 24
 Ślizień 32,33,34,35,36,40,41,66
 Śmigielski 71
 Święcicki 65,66,67,68
 Świrscy 100,101
 Towiański Ignacy 22
 Tyszkiewicz 21,49,
 Tyszkiewicz bp. 110
 Tyzenhauz 16,25,52,53,54,55,56,70,71,
 72,73,74,101
 Urbanowicz 46,47,48,50
 Waryszewicz 33
 Wazgird 32,33,34
 Weryha 24,28
 Weryzyna 29,100,101
 Widmąt 35,36,40,45
 Wojniłowicz 16
 Wołodzki 96,97
 Zaranko 24,25,59
 - Kazimierz 23
 Zawadzki 96
 Zienkowicz 25,42,47,48,52,53, 54,55,56
 ,59,92,93,94
 Zniemirowski 81,86
 Żabiński 110
 Żołędz 101,105,107

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła archiwalne i rękopiśmienne

1. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Komajach*, zespół 4, nr 2729.
2. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Kurzeńcu*, zespół 4, nr 2736.
3. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Koronnym Miadziole*, zespół 4, nr 2791.
4. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Michaliskach*, zespół 4, nr 2792.
5. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Postawach*, zespół 4, nr 2839.
6. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Świrze*, zespół 4, nr 2890.
7. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Świrankach*, zespół 4, nr 2891.
8. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Wojstomiu*, F-4 nr 2608.
9. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego, *Kronika kościoła parafialnego w Zadziwiu*, zespół 4, nr 2690.
10. Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie.
Sygn. 694, op.1, nr 3504, 3508: Opisy parafii dekanatu świrskiego z 1784 roku.
11. Świdorski Bohdan, *Pamiętnik*, źródło w posiadaniu autora.

II. Opracowania

1. Aftanazy Roman, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, cz. 1, t. 1, Warszawa 1986.

2. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, *Mapy Sztabowe 1: 100000*, Warszawa 1936.
3. Chwalewik Edward, *Zbiory polskie: archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie w zestawieniu alfabetycznym według miejscowości*, Warszawa 1916.
4. Kościałkowski Stanisław, *Antoni Tyzenhauz-podskarbi nadworny litewski*, Londyn 1970.
5. Kurczewski Jan, *Biskupstwo wileńskie: od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa oraz wykaz kościołów, zakładów dobroczynnych i społecznych*, Wilno 1912.
6. Litak Stanisław, *Struktura terytorialna kościoła łacińskiego w Polsce w 1772 roku. Struktury administracyjne*, Lublin 1996.
7. Malczewska M, *Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku*, Warszawa-Poznań 1985.
8. Maroszek Józef, *Przyszłość kultury Polaków na Kresach*, Białystok-Drohiczyn 2000.
9. Ochmański Jerzy, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972.
10. Ochmański Jerzy, *Historia Litwy*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990.
11. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, Warszawa 1880.
12. Tyszkiewicz Konstanty, *Wilija i jej brzegi pod względem hydrograficznym, historycznym, archeologicznym i etnograficznym*, Drezno 1871.
13. *Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV-XVIII wieku*, Kórnik 1994.
14. Wanat Józef, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, Kraków 1979.
15. Wernerowa Wiesława, *Opisy parafii dekanatu knyszyńskiego z roku 1784*, „Studia Podlaskie”, T-1, Białystok 1990.
16. *Zakony Męskie w Polsce w 1772 r.*, Lublin 1972.